

tv-15 naš TOVARIS

Št. 27
9. julija 1987
Leto XXV

glasilo zveze združenj borcev nov in zveze rezervnih vojaških starešin slovenije

Ob dnevu borca 1987 – sedemnajsto srečanje rezervnih vojaških starešin iz vse Jugoslavije v Makedoniji

Nova spoznanja in nova prijateljstva

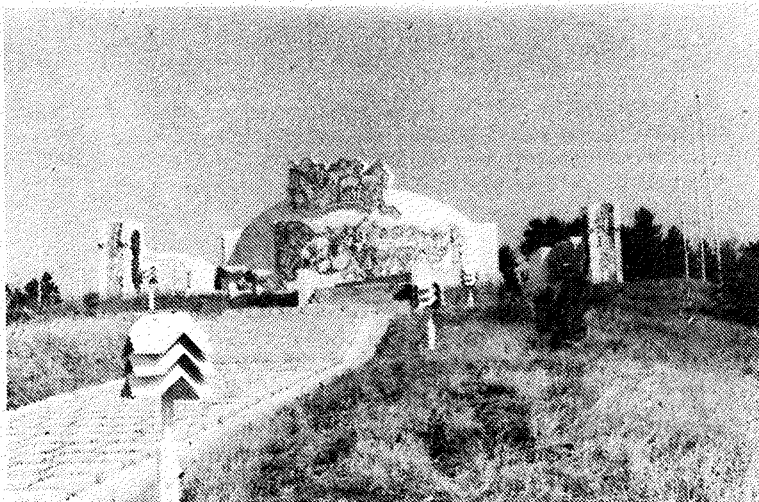
Letošnje sedemnajsto srečanje rezervnih vojaških starešin Jugoslavije »Bratstvo in enotnost 87« je potekalo v Makedoniji. Štiriin- trideset tamkajšnjih občin je od 2. do 4. julija gostilo več kot tisoč rezervnih starešin iz vse Jugoslavije.

Osrednja prireditve ob tem srečanju in hkrati osrednja jugoslovanska proslava ob dnevu borca je bila na Mavrovem v občini Gostivar.

Slovensko zastopstvo na letošnjem srečanju je štel petinosemdeset članov, razdeljeno je bilo na

Predstavniki kočanske organizacije ZRVS so svoje goste pričakali že na letališču v Skopju, nato pa so se vsi skupaj odpeljali v nekaj več kot sto kilometrov oddaljene Kočane. Prvi postanek je bil v vasi Trkanje, pri izredno lepem spomeniku znanemu makedonskemu revolucionarju in borcu za svobodo Nikolu Karevu. O njegovem življenju in junaški smrti je govoril Mile Solevski, sicer profesor zgodovine. Nato pa so obiskali kmetijsko zadrugo v vasi Podlog, ki se imenuje po našem znanem revolucionarju Moši

čani. Nadvse zanimiv pa je bil obisk v Kmetijskem in industrijskem kombinatu Kočansko pole, ki pridelava in predelava šestdeset odstotkov jugoslovanskega riža. Predstavniki te delovne organizacije so gostom iz Slovenije najprej pokazali obrat, v katerem predelujejo riž po posebni tehnologiji. Riž je veliko boljši, saj z riževe lupine v riž sperejo vse vitamine, rudninske snovi in druge snovi, zelo koristne za človekovo prehrano. Pri navadnem rižu pa se lupina izloči in v bistvu dobimo samo škrob. Ko so jih slovenski

Spomenik svobodi v Kočanih, ki prikazuje stoletni boj Makedoncev za samostojnost in neodvisnost.

Ob koncu obiska v Kočanih pa so si slovenski rezervni vojaški starešine ogledali tudi kmetijsko zadrugo v vasi Zrnovci. Presenečeni so bili nad izrednimi delovnimi uspehi tega kolektiva, ki je dejansko nosilec vsega razvoja in življenja v tej vasi, ki šteje več kot tri tisoč prebivalcev.

Proti večeru so se poslovili od prijaznih domačinov, ki so z vso pozornostjo skrbeli za svoje goste. Bilo bi krivično, če ne bi omenili vseh tovarišev iz Kočanov. To so bili predsednik OK ZRVS Kostadin Mitev, sekretar OK ZRVS Dobre Mitevski, član predsedstva ZK ZRVS Mile Milojević, član predsedstva OK ZRVS Branko Teodosijev, predsednik občinskega sveta zveze sindikatov Todor Arsov, Mihailo Arsov – predsednik ZZB NOV, Mile Karov – predsednik občinskega komiteja ZK, Dragi Georgijev – predsednik sobranja občine, Mihajlo Mihajlov – predsednik izvršnega sveta sobranja in predsednik OK ZSM Kiteoil Estatiev.

Zvečer pa so odpotovali na drug konec Makedonije, na Mavrovo. Tam so se skupaj z vsemi rezervnimi vojaškimi starešinami, ki so se zbrali tam, udeležili partizanskega mitinga, ki ga je pripravila mladina.

Četrtega julija zjutraj pa so se začele proti Mavrovu valiti kolone vozil z udeleženci osrednje proslave. Že dobro uro pred začetkom je bil prireditveni prostor poln. Po nestrokovni oceni se je v

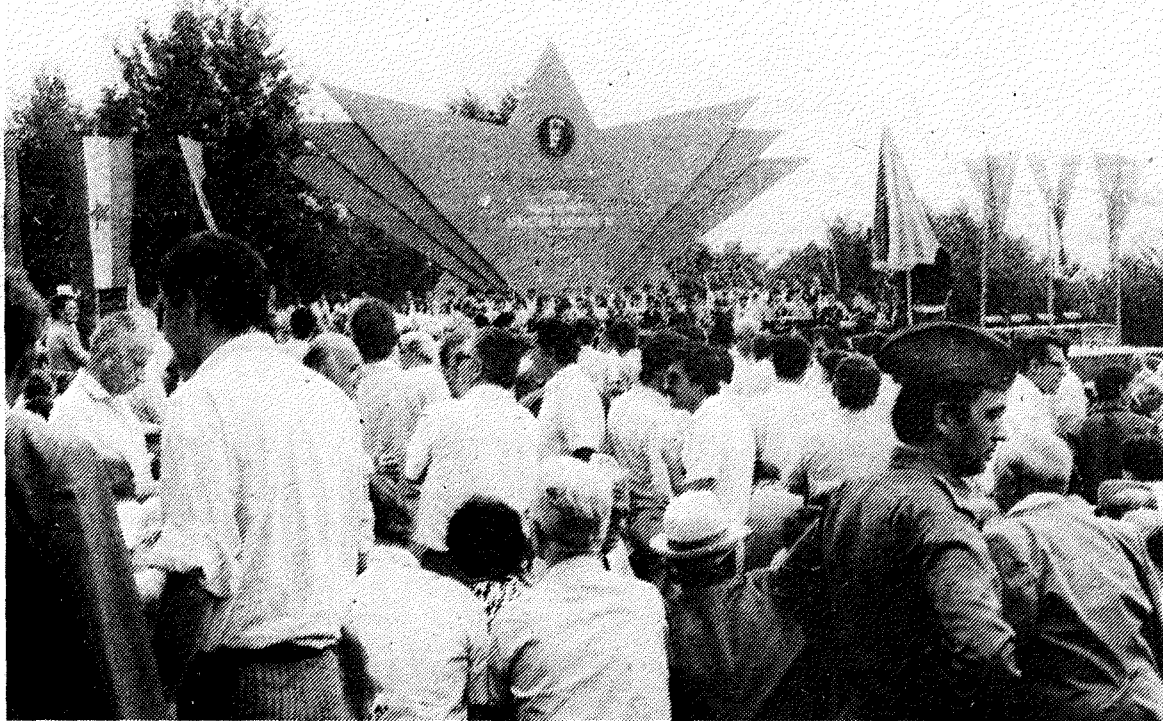
Mavrovu zbralo več kot dvajset tisoč ljudi.

Zbrane je najprej pozdravil Tihomir Šarevski, predsednik organizacijskega odbora srečanja. Za njim je prišel na govorniški oder predsednik predsedstva ZK ZRVS Jugoslavije Vaso Radić. Vse zbrane rezervne vojaške starešine in druge udeležence pa je pozdravil tudi predsednik naših oboroženih sil in sicer namestnik načelnika generalštaba JLA generalpodpolkovnik Stevan Mirković. Osrednji govorec pa je bil član predsedstva CK ZKJ in predsednik predsedstva CK ZKM Jakov Lazarevski.

Vsi govorniki so poudarili, da sta bratstvo in enotnost naših narodov in narodnosti pridobitvi, ki ju moramo varovati, če bo treba tudi z življenji, in da za jugoslovanske narode ni druge alternative kot skupno življenje v socialistični Jugoslaviji. Vsi in povsod se moramo z vsemi silami upirati poskusom razbijanja pridobitev naše revolucije.

Ob koncu je predstavnik ZRVS Makedonije izročil predstavniku ZRVS Srbije, kjer bo osemnajsto srečanje Bratstvo in enotnost, zastavo srečanja.

Ob slovesu so si rezervni vojaški starešine iz vse Jugoslavije zaželeli veliko uspehov pri delu v njihovih organizacijah in okoljih, kjer delajo in živijo. Zaklicali pa so si tudi nasvidenje prihodnje leto v Srbiji, na eni izmed tamkajšnjih planin, kjer se bodo srečali že osemnajstič. **B. K.**

Na osrednji proslavi v Mavrovu se je zbralo več kot dvajset tisoč ljudi, med katerimi je bilo tudi tisoč rezervnih vojaških starešin iz vse Jugoslavije.

štiri dele in vsak je obiskal drugo občino. Tako so slovenske rezervne vojaške starešine gostile občine Tetovo, Kočani, Probištip in Skopje Center.

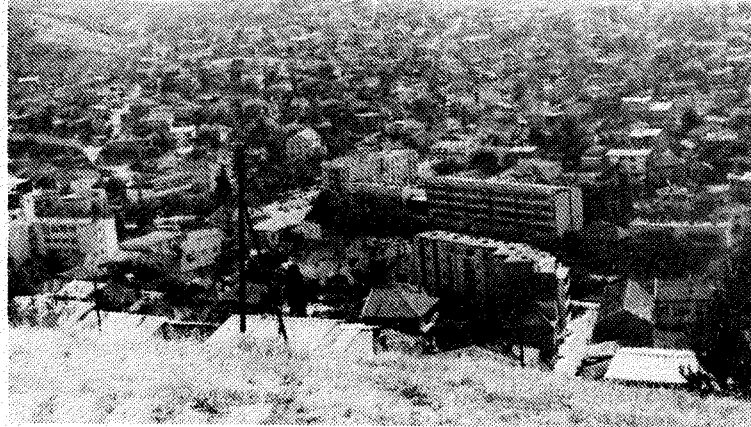
Ker bi opis vseh obiskov zahteval preveč prostora, pogledajmo, kako je potekal obisk v občini Kočani. To makedonsko občino so obiskali predstavniki mestne konference ZRVS Maribor, vseh mariborskih občinskih konferenc in predstavniki OK ZRVS iz Lenarta, Ormoža, Ptuja, Slovenskih Konjic, Celja, Laškega, Mozirja, Slovenske Bistrice, Sentjurja pri Celju, Šmarji pri Jelšah, Velenja in Zalca.

Pijadeju. Prijazni gostitelji so jih seznanili s pridelavo hrane, predvsem površnin v velikih rastlinjakih. Njihova površina znaša kar osemnajst hektarjev. Zanimivo pa je to, da za ogrevanje ne porabijo nič denarja. Uporabljajo namreč toplo vodo, ki prihaja iz globine 380 metrov in ima na površini 87 stopinj. Povedali so tudi, da je vsa raziskovanja opravil Geološki zavod iz Ljubljane in da je tudi največji kupec njihovih pridelkov ravno ljubljanska Emona.

Drugi dan bivanja v Kočanih si je del slovenske delegacije ogledal najprej veličasten spomenik svobode, ki stoji na hribu nad Ko-

čani. Nadvse zanimiv pa je bil obisk v Kmetijskem in industrijskem kombinatu Kočansko pole, ki pridelava in predelava šestdeset odstotkov jugoslovanskega riža. Predstavniki te delovne organizacije so gostom iz Slovenije najprej pokazali obrat, v katerem predelujejo riž po posebni tehnologiji. Riž je veliko boljši, saj z riževe lupine v riž sperejo vse vitamine, rudninske snovi in druge snovi, zelo koristne za človekovo prehrano. Pri navadnem rižu pa se lupina izloči in v bistvu dobimo samo škrob. Ko so jih slovenski

Na hitro so si gostje iz Slovenije ogledali tudi tovarno Ruen, v kateri izdelujejo lamele in sklopke za avtomobile. S posebnim ponosom so povedali, da že trideset let uspešno sodelujejo z mariborskim Tamom. Poleg njih tudi z vso našo avtomobilsko industrijo. Veliko pa tudi izvažajo, predvsem na zahod, nekaj pa tudi na vzhod.

Pogled na Kočane

»Tako ne gre naprej«

Boleče je prebrati in poslušati, kar o našem gospodarstvu, o naših financah in o posledicah vsega tega pri nas doma in v očeh tujine, ki z vse večjo nezaupljivostjo zre na nas, pišejo in pripovedujejo najbolj pooblašeni poznavalci naših razmer.

Na torkovi seji predsedstva slovenske socialistične zveze smo ob »analizi uresničevanja družbenega plana SR Slovenije v letih 1986 in 1987« (kot se je uradno glasila točka dnevnega reda) poslušali, med drugimi, Marka Bulca, Toneta Boleta, Svetka Kobala... pa samega predsednika Jožeta Smoleta, ki so vsi po vrsti omenjali »nevarno zastajanje reproduktivne sposobnosti gospodarstva«, (proizvodnja pada, vsa gibanja potekajo v znamenju stagflacije),

»neuresničevanje letošnje resolucije« (vse poteka drugače, kot je zapisano: tako odnosi s tujino kot notranji odnosi), »nadaljnje zaostrovanje krizne situacije« (vsi ukrepi v zadnjem poldrugem letu odstopajo od zahtev dolgoročnega stabilizacijskega programa, vodijo stran od usmeritve k tržni ekonomiji in samostojnosti gospodarskih subjektov), »vse slabši likvidnostni situaciji države«, k čemur sodijo še izrazi, kot so »razpad zakonitosti«, »naš ugled v svetu je splaval po vodi« in še marsikaj v tem smislu.

Več kot očitno je, da so eden poglobitnih razlogov za ta težka stanja pred poldrugim letom sprejeti devizni zakoni, ki so zavrlj izvoz, namesto da bi ga bili pospešili. (Informacije, ki so bile objavljene v zadnjih nekaj dneh, češ da izvoz raste, ne držijo – in pomenijo dezinformiranje javnosti!).

Slovenski gospodarski politiki (predvsem Gospodarska zbornica in Svet za družbenoekonomske odnose) so sklenili zahtevati od Zveznega izvršnega sveta takojšnjo spre-

membo teh »pravil igre«, ki so delovne organizacije v njihovih proizvodnih in izvoznih prizadevanjih, potem ko so jim vzela devizne pravice, blekirala, uvedla pa so slabo organizirano centralno distribucijo deviz.

Delovne organizacije in poslovne banke morajo znova postati subjekti poslovanja. Samo to jih bo motiviralo, da bodo spet ustvarjali priliv iz izvoza – kajti edinole ta nam bo lahko zagotovil vračanje dolgov, normalno reprodukcijo, normalno proizvodnjo in seveda tudi modernizacijo, brez katere ni in ne more biti napredka.

Skrajno resno, je bilo povedano na tej seji, se bo treba na jesen pogovoriti tudi o skupni porabi, ki golta prevelike denarje, vključno in posebej prevelikem zveznem proračunu, ki je bil doslej nedotakljiv.

Tako pač ne gre več naprej.

Viktor Konjar

Podelitev plaketa ZZB NOV Jugoslavije za leto 1987

Soustvarjalci vrednot v duhu NOB

Ob dnevu borca – v petek, 3. julija – so se zbrali v ljubljanskem Klubu delegatov na slavnostni seji člani predsedstva Republiškega odbora ZZB NOV Slovenije ter prejemniki letošnjih plaket Zveze združenj borcev NOV Jugoslavije.

Udeležencem slavnostne seje je spregovoril Bojan Polak-Stjenka: »Dovolite, da vam ob današnji svečani podelitvi najvišjih borčevskih priznanj najpriščneje čestitam za vaš pomemben prispevek k ohranjanju, razvijanju ter podpiranju revolucionarnih izročil NOB in socialistične revolucije. Med prejemniki plaket ZZB NOV Jugoslavije ste prekaljeni borci in aktivisti OF, skupnosti borcev, organizacije in društva in pripadniki mlade generacije, ki z roko v roki s partizansko generacijo sodelujete in prevzemate zgodovinsko poslanstvo za nadaljevanje revolucionarnega boja narodov in narodnosti Jugoslavije za lepši, bogatejši in mirnejši jutrišnji dan.

Po to visoko priznanje prihajate iz vse Slovenije, sosednje avstrijske Koroške in Italije. Pridružujete se številnim dosedanjim prejemnikom plaket ZZB NOV Jugoslavije iz vrst borcev, mladit in pionirjev, organizacij in društev, ki so s svojim nesebičnim in požrtvovalnim delom postale vzgled in spodbuda novim generacijam in posameznikom, ki bodo ob podobnih svečanostih, ob prazniku dneva borca dobivali vsesplošno družbeno priznanje za njihov prispevek k razvoju človeka, okolice, širše družbene skupnosti, rasti in razvoja naše skupne samouprave socialistične domovine Jugoslavije.

Zelimo si, da bi sprejeli to priznanje z veseljem kot spomin na sodelovanje pri dolgoletnem ustvarjalnem delovanju na tem področju z željo, da boste še naprej ostali soustvarjalci novih vrednot na temelju NOB in socialistične revolucije. Takih vrednot, ki jih zahteva današnji čas, nova kvaliteta življenja in dela našega de-

lovnega človeka, samoupravljalca, na pragu XXI. stoletja.

Slovenska žirija, ki ji je predsedoval Stane Koman je prejela v obravnavo več predlogov kot jih je morala izbrati, glede na razrez, ki določa število kandidatov iz posameznih republik oziroma pokrajin.

Plakete Zveze združenj borcev NOV Jugoslavije za leto 1987 so v Sloveniji oziroma zamejstvu prejeli:

dolgoletni družbenopolitični delavci, dejavni tudi in posebej v zvezi borcev: Boris Battelino iz Maribora, Anica Conradi iz Trbovelj, Veljko Jelaska iz Nove Gorice, Alojz Bele-Tičko, Aleksander Bole in dr. Marija Jeras, vsi iz Ljubljane, Franc Jereb iz Zirov, Franc Ježovnik iz Zorca, Nada Kapun iz Maribora, Franc Kerin iz Hrastnika, Vencelav Kolenc-Vencelj iz Ljubljane, Matevž Lubej iz Loč pri Poljčanah, Jože Mihelič iz Kopra, Stanko Rus iz Ribnice, Ludvik Slak iz Trebnjega, Ivan Starc iz Laškega in Milan Zakrajšek iz Postojne;

mlajši aktivisti, zaslužni predvsem za ohranjanje in prenašanje tradicij NOB: Vasiljko Markovič iz Slovenj Gradca, Franc Martincič iz Benedikta pri Lenartu, Jože Mihelič iz Kopra ter Špiro Nikovič iz Ljubljane;

zamejski partizani: Giordano Borri iz Trsta, Lucijan Malalan iz Trebč, Vincenzo Marini iz Krmina, Marija Pahor-Gabrovec iz Trsta, Ilario Tonelli iz Cerignina ter Janez Weiss iz Sentjanža v Rožu;

skupnosti borcev: XI. SNOUB Miloša Zidanška iz Pohorskega bataljona, 18. SNOUB Bazoviška, 20. Tržaške brigade in XVI. SNOUB Janka Premrla-Vojka; prosvetni društvi: moški

pevski zbor Društva upokojencev Izola in slovensko društvo Zarja na Koroškem;

odbor aktivistov: občinski odbor medvojnih aktivistov OF Ljubljana Bežigrad, odbor aktivistov za bivša okraja Brkini in Bazovica

ter: krajevna organizacija ZSMS Tuhinjski; Vojška bolnica v Ljubljani;

počitniški dom ZZB NOV Ljubljana-Banjole; kolesarska sekcija kluba Maksa Perca, Ljubljana in organizacijski odbor za zimski pohod na Stol.

Bojan Polak-Stjenka je v svojem kratkem uvodnem govoru med drugim dejal:

4. julij je priložnost, da spregovorimo besedo, dve o našem prispevku k zmagovitemu koncu vojne. Mislim, da so ocene tega v jugoslov-

mem začetku boja že v zimi 1941/1942 vzpostavili slovensko ljudsko oblast. Oblast, ki ni bila vojska na svojem terenu, kot je bilo to v ostalih predelih Jugoslavije, ampak od ljudstva izvoljena in priznana oblast, ki je vojski zagotavljala vse pogoje za življenje in boj. Na slovenskih tleh tudi ni bilo tako velikih bitk, kakršnih ena je bila na Sutjeski, vendar to pomena naših akcij in bojev v popolnoma drugačnih okoliščinah, kot so bile drugod po Jugoslaviji, prav nič ne zmanjšuje. Osnovno je namreč to, da smo na tem teritoriju vzdržali do zmagovitega konca. Ko ne bi bilo tako, bi se vojna za našo skupno usodo utegnila drugače končati. Namere združenih jugoslovanskih kvizlingov, da s pomočjo Nemcev na našem prostoru vzpostavijo mostičke za prihod angloameriških enot, so bile preprečene. Enote VII. in zlasti IX. korpusa so vzdržale vse pritiske sovražnika ob močni in direktni podpori enot IV. Armade. Delovanje slovenskih enot in enot IV. Armade je bilo v polni meri soodvisno. IV. Armada ne bi pravočasno prodrla do Trsta, če to-

di dejstvo, da so skoraj ves čas vojne slovenske enote delovale prek starih jugoslovanskih meja v Italiji in Avstriji ter da so nekatere italijanske enote na teh območjih bile pod poveljstvom naših štabov in komand. Te posebnosti sem omenil zato, da prikažem in dokažem, da tudi med NOB ni bilo vse »jedinstveno«, da je tudi takrat šlo samo za enotnost ciljev našega skupnega boja.

Zgodovina je v popolnosti potrdila pravilnost takratnih opredelitev in odločitev. Tudi danes je mnogo takšnih, ki bi radi vse uniformirali in centralizirali, sklicujoč se zlasti na omenjeno medvojno prakso, ki pa jo idealizirajo in neavtentično prikazujejo. Bližnja prihodnost bo tudi sedaj dokazala pravilnost naših opredelitev, ki je v popolni enotnosti naših osnovnih ustavnih opredelitev.

Samoupravljanje je namreč pri nas v resni krizi, da ne rečem v življenjski nevarnosti. So realne sile, ki žele samoupravljanje pripeljati do absurda, ko ni ali ne bo druge rešitve kot poklicati na pomoč državo. Te sile so vsak dan močnejše. Kaj bi šele bilo, če ne bi bilo »pere-

mi tendencami in njihovimi nosilci, ker bomo sicer zašli v še večje materialne in razvojne težave. Mislim, da je skrajni čas, da jih začnemo imenovati z imenom in primkom, ne pa samo »neke sile«. Vsak zamujen dan samo povečuje težavnost uspeha, ne glede na to, da bo in mora samoupravljanje iz te bitke iziti kot zmagovalec. To sta nuja in logika napredka.

Ob spremembah ustave, zakona o združenem delu in drugih sistemskih zakonov je pred nami važna in odgovorna, da ne rečem zgodovinska naloga. Z vsemi razpoložljivimi silami, z našo revolucionarno avtoriteto, argumentacijo, temelječo na dolgoletnih revolucionarnih izkušnjah, moramo dopustiti in privoliti samo v tiste ustavne in zakonske spremembe, ki bodo zagotavljale več samoupravljanja, vse pravice o razpolaganju in odločanju o enostavni in razširjeni reprodukciji pa zagotoviti ne samo v besedah, ampak v dejanjih neposrednim proizvajalcem.

To je naša zadnja zgodovinska bitka, ki jo ne bijemo sedaj sami, ampak skupaj z

ski javnosti poenostavljene in ne objektivne.

Že takrat smo namreč bili »nekaj posebnega«. Narodnoosvobodilno gibanje na Slovenskem je bilo bistveno drugače organizirano že v samem začetku. Z ustanovitvijo Osvobodilne fronte kot vseljudskega gibanja in vzporednim ustanavljanjem vaških in drugih odborov ter narodne zaščite smo v sa-

ne bi bilo naših enot, katere so prve vdrle v center Trsta.

Resnica je tudi, da je napredovanje enot IV. Armade omogočilo našim enotam, da so v poslednjih tednih vojne vzdržale silovit in uničujoč sovražnikov pritisk. Gre torej za vzajemno delovanje in pomoč.

Za razumevanje slovenske posebnosti velja omeniti tu-

strojke» v prvi državi socializma, reform na Kitajskem in drugod.

Celo na zahodu vidijo v samoupravi nov pomemben motivacijski vzvod, ki bo povečal produktivnost, spodbudil inovativnost in s tem povečal dobiček. Dolgoročno torej čas sicer dela za samoupravljanje, pa je vseeno treba čimprej in takoj izsiliti obračun z antisamoupravni-

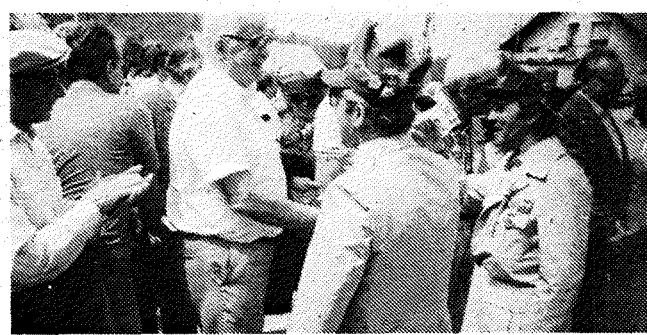
vsemi progresivnimi silami, bitka, ki jo moramo nadaljevati in jo tako kot prvo, privesti do zmagovitega konca. S tem bo naša generacija v popolnosti izvršila svoj dolg in svoje poslanstvo ter tako omogočila zanamcem, da dalje spreminjajo ta svet po svojih predstavah in podobi, da mu dajo več humanosti, več socializma in izobilja, kot smo to zmogli mi.

V Novi vasi na Blokah:

»V temeljih se še razhajamo!«

Osrednja slovenska proslava ob dnevu borca je bila minulo soboto v prijazni Novi vasi na Blokah, kjer so hkrati proslavili tudi 45-letnico ustanovitve Notranjskega odreda. Prireditveni prostor pred osnovno šolo so zapolnili številni občani cerkniške občine, pripadniki jugoslovanske armade, mladinske pohodne enote, gostje in preživeli borci NOV iz sosednjih občin, nastopajoči v kulturnem delu programa ter ugledni predstavniki družbenopolitičnega življenja, med njimi predsednik predsedstva SR Slovenije France Popit, ki je bil slavnostni govornik.

»...V načelu se vsi strinjamo, da ni mogoče menjati temeljev našega socialističnega samoupravnega sistema, glede konkretnega razumevanja, kaj sodi med temelje, pa se še razhajamo. Za nas je temeljni kriterij, kaj podpreti in kaj ne, v tem, da podpiramo vse, kar krepi samoupravni položaj delavcev. Samo čisti medsebojni računi so lahko porok trajnega skupnega življenja med ju-

goslovanskimi narodi in narodnostmi. To pa pomeni, da morajo družbenoekonomske sistemi in ukrepi tekoče gospodarske politike vsakemu posamezniku, poslovnemu sistemu in vsaki nacionalni skupnosti zagotavljati življenje v skladu z rezultati njegovega dela. Naša federativna skupnost bo lahko trdnjša samo pod pogojem, da se bosta v njej vsak narod in vsaka narodnost počutile svobodna in enakopravna. Prav zaradi tega vzbuja sedanje spreminjanje ustave in sistemske zakonodaje v Jugoslaviji toliko pozornosti.

Zaostrena gospodarska in družbena kriza pa ustvarja zlasti v nekaterih delih drža-

ve varljive upe, da se iz sedanjih težav lahko rešimo z močno centralizirano državo, čeprav vse naše in svetovne izkušnje kažejo, da tako ne gre. Sodobna in učinkovita organizacija katerekoli družbe, tudi naše, terja visoka avtonomnost njenih delov, je med drugim v svojem govoru poudaril France Popit.

Tudi po uradnem delu proslave so Bloke še dolgo kazale znake gostoljubnosti. Nekdanji borci Notranjskega odreda v značilnih triglavkah, pa udeleženci narodnoosvobodilnega boja iz drugih enot so se še dolgo zadržali na prijetnem klepetu z domačini.

Jože Čurin

Uspel partizanski miting

V nedeljo, 5. julija, so v Bazovici pri Trstu zaključili velik partizanski miting. Organizirala sta ga PARTIZANSKI PEVSKI ZBOR iz Trsta in mladinska skupina PIN-KO TOMAŽIČ.

Prireditve so se začele že v soboto, nadaljevale pa so se v nedeljo dopoldne s pohodom mladih iz obmejnih krajev od Bazovice do Lipice.

Popoldne se je miting nadaljeval z govoroma predsednika deželnega odbora VZPI ANPI FEDERICA VICENTIIJA in senatorja STOJANA SPETIČA ter bogatim kulturnim programom.

S samostojnim koncertom je pod vodstvom dirigenta CIRILA CVETKA nastopil Partizanski pevski zbor iz Ljubljane, ki je pobraten s TPPZ Pinko Tomažič iz Trsta. Izvajal je slovenske narodne in partizanske pesmi. Na harmoniki jih je spremljal Tone Bukovnik, solista pa sta bila Tone Lovc in Jože Kores. Med posameznimi točkami pevskega programa sta nastopila tudi dramska igralca Stane Rastresen z recitacijo Andreja Budala LEPI DEŽELI in Joško Lukež z Borovimi ŽRTVAMI, Ka-

Prizor s partizanskega mitinga v Bazovici

juhovo KMETOVO PESMIJO ter Kosovelovim OREHOM.

Občinstvo, ki je do zadnjega stola napolnilo prireditveni prostor, je navdušeno pozdravljalo izvajalce. Zelo izbran in pester spored pesmi je razvel in razgibal stare in mlade. Dopoldne je Partizanski pevski zbor iz Ljubljane s pesmijo častil spomin pettisotim žrtvam nekdanjega krematorija v Tržaški rižarni, ki je od 1965. leta NARODNI SPOMENIK.

Prav tako ganljivo je žalo-

stinka PREČUDEN CVET izzvenela ob spomeniku bazoviških žrtev, ki so ga že večkrat oskrunili sedanji neofašisti.

Partizanski miting, ki je bil organiziran pod geslom MIR NE POZNA MEJA je z zaključnim koncertom popolnoma opravičil ideje organizatorjev in odgovoril tudi vsem tistim sektaškim nestrpnostem, ki še vedno narčno kalijo mir in mirno sožitje na tem delu Evrope.

Jože Jenič

Ekološka brezdušnost

Ali še šumijo gozdovi domači?

Nedavna skupna, izredna seja vseh zborov velenjske skupščine je znova – kdove kolikokrat že – opozorila na nevzdržno stanje, v katerem sta se znašla ne le velenjska industrijska velikana, termoelektrarna Šoštanj in Rudnik lignita Velenje, temveč – in še posebej – bližnja in daljnja okolica Šaleške doline, ki vse bolj kaže znake umiranja, številna ugrezanja pa za nameček še na neprostovoljen umik precejšnjega dela prebivalstva z ogroženih območij.

Obe delovni organizaciji dosegata visoko produktivnost, zaradi neustrezne cenovne politike pa oba kolektiva že vrsto let poslujeta z izgubami. Kolektiva in dolina nikakor ne morejo nositi bremena energetskih težav, saj je to navsezadnje tudi stvar širše družbene skupnosti. Posledice so v občini – in obeh krajih, pa tudi izven njih, denimo na pobočjih pa vse tja do Zavodenj, kjer že umirajo gozdovi – vse bolj očitne, ekonomski položaj pač neposredno vpliva tudi na življenje občanov, jih siromaši in jim odteguje del upravičenega dohodka. Premnoga bremena v občini zaradi takšnega stanja prelaga na pleča drugih delovnih organizacij.

Zaradi izgub – in s tem pomanjkanja sredstev – je seveda nemogoče vlagati še v čistilne naprave in v sanacijo ogroženih območij. Zato občani zahtevajo, takšna so tudi stališča občinske konference SZDL Velenje, da jame Šoštanj nikakor ni mogoče odpreti vse do takrat, dokler ne bodo v ustreznih republiških institucijah zagotovili sredstev za čistilne naprave, pa tudi, da se družba odpove tistemu delu premoga, na katerem leži mesto Šoštanj.

V burni razpravi so zahte-

vali, da je treba preprečiti nadaljno škodo, sicer bo na območju termoelektrarne Šoštanj nemogoče normalno živeti. To pa, med drugim, pomeni: zmanjšanje letne emisije SO₂ za najmanj 30% z ustreznim zmanjšanjem proizvodnje električne energije z znižanjem konic.

Do leta 1989 zahtevamo uvedbo aditivne metode čiščenja SO₂ na blokih I.–III., so rekli delegati, ki z vsoto resnostjo zasledujejo položaj že več let. Termoelektrarna Šoštanj mora do konca letošnjega leta zgraditi prvo fazo ekološko-informacijskega sistema, ki bo moral biti dokončno narejen do zadnjih mesecev prihodnjega leta. Količina strupenih snovi v zraku mora biti sproti in natančno merjena. Nihče v Šaleški dolini in izven nje ni navdušen nad kakršnimikoli novimi investicijami, če le-te niso vključene v čistilne naprave, še najmanj pa nad gradnjo novih ali nadomestnih blokov TE Šoštanj, oziroma, gradnja je mogoča, če bo poprej poskrbljeno za kompleksne čistilne naprave.

Ustreznega urejevanja pa so potrebne tudi okoliške vode in zrak v celoti. Občani se pritožujejo nad hrupom, prahom in drugimi vplivi na okolje in opozarjajo, da je

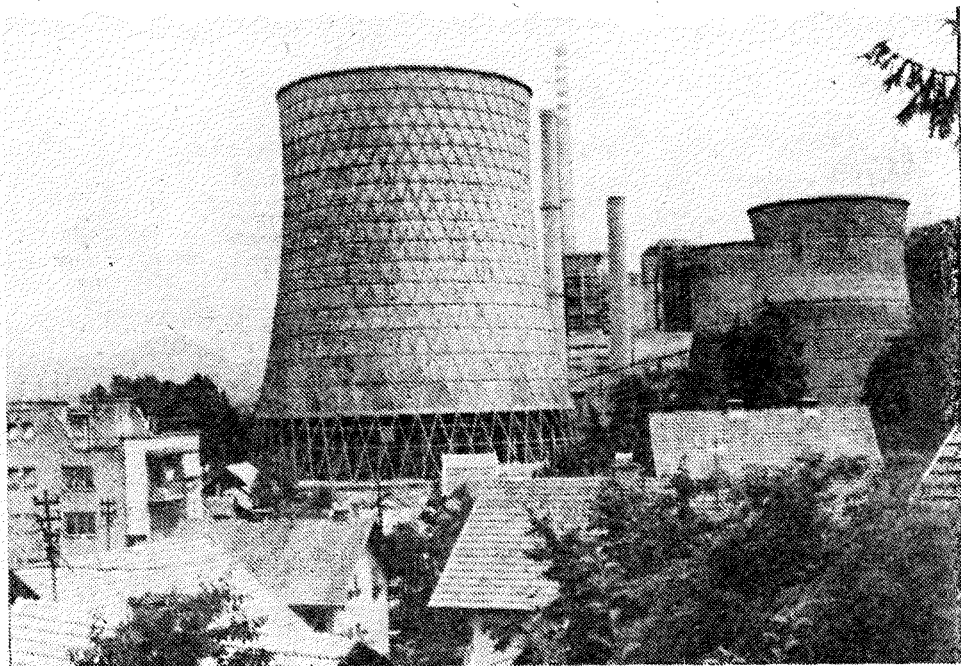
treba ugrezninam vrniti življenje, vode znova oživiti. Nejasnosti so tudi okoli rudarske škode, ki ni natančno opredeljena. Precej problemov je z odlaganjem pepela in dovažanjem premoga iz drugih premogovnikov, ki ni nujno potrebno, kot menimo v Velenju. Velenjčani tudi zatrjujejo, da je treba ustaviti sleherno stihijsko gradnjo nadomestnih naselij.

Dokajšnjo pozornost so vzbudili podatki o zdravstveni ogroženosti prebivalcev doline, zato v Velenju zahtevajo takojšnjo izdelavo analize.

Delegat krajevne skupnosti Zavodnje je brez dlake na jeziku dejal, da upa, da jim ne bo treba iskati pomoči pri ustavnem sodišču SRS, če se stvari ne bodo uredile, delegatu pa, ki je zastavil vprašanje, kaj se dogaja v Velenjskem grabnu, kjer naj bi menda bilo odlagališče jedrskih odpadkov, so odgovorili, da gre le za poizkusna vrta.

Nesporno je, je bilo slišati, da je veliko škode naredilo neustrezno obveščanje o stopnji onesnaženosti zraka, vode in zemlje ter o ugrezninah, zato občani zahtevajo sproti seznanjanje s položajem in nikakršnega zamegljevanja, ker je bilo škode že dovolj – pa tudi jeze! Od skupščine so zahtevali, naj skupno z DO TEŠ pojasni, zakaj niso bile uresničene naloge iz družbenega plana 1972–1980 o zaščiti zraka ob izgradnji TEŠ IV.

Predstavniki obeh delovnih organizacij so menili, da bo treba v njihovih sredinah

marsikaj reorganizirati, veliko razpravljalcev pa je menilo, da je to sicer dobro, da pa nikakor ni rešitev.

Da pa niso bile uresničene naloge o zaščiti zraka v preteklem obdobju, so pojasnili na skupščinski seji, je kriva predvsem premajhna ozaveščenost, danes pa lahko iščemo krivce še kje drugje: v pomanjkljivem tehnološkem znanju, nedodelani zakonodaji, v dolgoročnem smislu pa predvsem neurejen ekonomski položaj slovenske energetike.

Povedati je treba, da je termoelektrarna največji posamični vir dimnih plinov in drugih ostankov izgoravanja v Sloveniji. Delno je rešeno le odstranjevanje trdnih delcev, glede odstranjevanja žvepovega in dušikovih oksidov in drugih škodljivih snovi pa ni bilo storjenega nič. Odlaganje pepela, ki je v praksi, je krivo, da so nastajajoča jezera biološko mrtva. Kaj to pomeni za okolje, se-

veda ni treba posebej poudarjati. Menda se iz odloženega pepela sprošča tudi radioaktivni plin radon. Jasne slike o tem doslej ni prikazal prav tako – nihče.

Drži, da je elektrika draga in da je premog, ki ga termoelektrarna uporablja, pre poceni. Res pa je tudi, da imamo nekaj izrednih požarih električne energije, ki to energijo izkoriščajo z olajšavami. Res pa je tudi, so upravičeno nejevoljno in brez pripravljenosti na nadaljnje čakanje, dorekli delegati na izredni seji, da pokrajina v njihovi dolini umira in da niso pripravljeni tega gledati še naprej. Še najmanj nemučno!

Skrb vzbuja podatek, da predstavlja okolje, pod katerim leži premog, skoraj celoten ravninski del Šaleške doline. Če bi hoteli izkoristiti vse doslej znane količine lignita, bi morali v prihodnjih letih preseliti še okrog 2150

prebivalcev in porušiti 32 družbenih stanovanjskih objektov z 247 stanovanji, 198 zasebnih stanovanjskih hiš, se odpovedati 21 kmetijam in 11 objektom družbenega standarda z dvema osemletkama, vsem rudniškim objektom nad jamo Preloge in trem manjšim industrijskim objektom. 4,2 km² bi tako ostali pod vodo. To bi bila cena za odprtje jame Šoštanj v letih 1993–2010, dobili pa bi prilično 60 milijonov ton lignita, petino preostalih dosegljivih zalog!

Kako naprej, seveda ni stvar zgolj Velenjčanov, temveč širše slovenske skupnosti, ki se bo, če bo hotela imeti energijo, morala sprijazniti z dejstvom, da Velenjčanov ni več mogoče zastopljati in da jim je treba zagotoviti človeka vredno življenje. To pa pomeni zagotovitev čistilnih naprav in – ne nazadnje – več varčevanja!

Milenko Strašek

Zakaj na akcijah škriplje?

V Sloveniji se je začelo vseh devet mladinskih delovnih akcij. Zato je primerno, da preverimo, kako je z udeležbo brigadirjev na njih. Zanesljiv vir informacij – Ingrid Bakše iz centra za mladinsko prostovoljno delo pri RK ZSMS – sporoča, da po podatkih, ki so jih prejeli, ni (razen svetle izjeme Črnomlja) niti ena občinska konferenca poskrbela za polnoštevilno brigado v prvih izmenah delovnih akcij. Nekaterim občinskim konferencam ZSMS (na primer domžalski) se ni zdelo pomembno niti sporočiti, da njihove brigade na akcijo ne bo. Iz Laškega je prispelo na akcijo Suha krajina le sedem brigadirjev namesto štiridesetih, iz Vrhnike na Kobansko le štirje in podobno.

»Zapisali smo že, da so bile delovne akcije vseskozi

tisti družbeni prostor, kjer se je najjasneje izkazovala odločnost, učinkovitost in mobilizacijska sposobnost ZSMS,« pravi Ingrid, »kaj pa lahko rečem zdaj, ko se je prva izmena na dveh akcijah že končala, na ostalih sedmih pa dobro začela? Da se kažejo neodločnost, neučinkovitost, nesposobnost za mobilizacijo. Mogoče je za tako pesimistično oceno še prezgodaj, saj izmene še bodo in se bo dalo še vse popraviti.«

V prvi izmeni delovne akcije Brkini so zapisali le 42 imen brigadirjev, na Kobanskem le 50, režijski in obratovni stroški pa so praktično enaki kot na drugih akcijah. Menda je jasno, da sta ti dve akciji obsojeni na negativne rezultate. Nad tem se je vredno zamisliti.

Ž. D.

Prevedeni projektant perestrojke

Na knjižni trg so prišli Odabrani govori i članci M. S. Gorbačova. Ne, ni pomota! Zbirka, ki obsega dvoletni inicialni opus novega sovjetskega »prvega moža«, čigar vtis in učinkovitost sta že postala zgodovinsko dejstvo, je dejansko izšla v srbohrvaškem prevodu, pa čeprav v izdaji Mladinske knjige iz Ljubljane. Zanj so se odločili predvsem na pobudo tozda Kooperacija, ki na veliko sodeluje s Sovjetsko zvezo, saj za njene potrebe pri nas tiskamo zahtevnejše slikanice in opravljamo podobne grafične storitve.

Zakaj ni Gorbačov, ki so vanj s simpatijo in upanjem uprti pogledi milijonov ljudi po vsem širnem svetu, saj mu zaupajo, da bo razmajani voz realnega socializma s svojo izpričano energijo in razumno mislijo znal popeljati s stranpoti, kamor so ga zanesla desetletja, izšel pri nas tudi v slovensčini, nam na tiskovni konferenci, ki so jo v založbi sklicali ob izidu knjige, niso pojasnili. Rečemo lahko samo: škoda. Kajti zbirka govorov in člankov, s katerimi je Gorbačov od svojega prihoda na odločilni položaj generalnega sekretarja sovjetske partije sam doobra razgibal tako notranje vzdušje v prvi deželi socializma kot v vsej svetovni javnosti, je zagotovo pomemben prispevek v zakladnici aktualnih miselnih tokov in ravnanj, v mnogočem merodajen tudi za nas, saj gre za vprašanja, ki zadevajo v živo vsakogar, ki mu ni vseeno, kakšna poti hodi razvoj ob izteku tega velikega in dramatičnega stoletja.

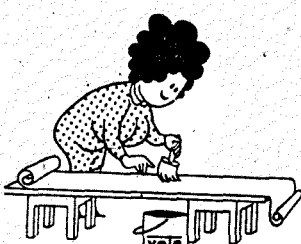
V. K.

veta

kupon št. 4

Vsak izdelek ima svojo življenjsko dobo, tudi tapete. Razlog je lahko sprememba mode, obraba zaradi odragnin, potemitev zaradi kajenja, kuhanja ipd. Temu problemu smo zlahka kos. Težko je prepričati kadilca naj ne kadi, ukazati modri naj se ne spremeni, vzgojiti otroke, da ne mažejo zidu.

Vse je zelo preprosto. Tapete zamenjamo in z malo truda bomo pričarali novo, svežo podobo stanovanja, kajti – **MARSIKAJ ZNAM TUDI SAM**. Če morate odstraniti stare tapete, vam VETA nudi pomoč – odstranjevalec tapet VETA. Videli boste, da je tudi to opravilo prava malenkost. Zaupate jo lahko otrokom, seveda če jih predhodno prepričate, da odstranjujejo le stare tapete. Ker smo prepričani, da se boste lepljenja tapet lotili sami, vam priporočamo pravo orodje. Novo orodje, VETA – **TAPLET** je uporabno za krojenje suhih tapet, niveliranje, prirezovanje tapet na steni, robovih, obrezovanje talnih oblog. Pri lepljenju pa uporabite lepilo za tapete **VETA – LAMOPAK**. Če bi radi vedeli, kaj več o polaganju tapet, nam pošljite priložen kupon (nalepite ga na dopisnico) in poslali vam bomo navodilo o lepljenju tapet. S temi napotki vam ne bo

marsikaj znam tudi sam • marsikaj znam tudi sam

težko vse narediti hitro, dobro in hkrati poceni. Ugotovili boste: **MARSIKAJ ZNAM TUDI SAM**. Seveda pa je vaša prva naloga, da si ogledate najnovejšo vzorce tapet VETA, kolekcije 85–86 v vseh specializiranih trgovinah.

PAPIRNICNA VEČJE 61260 Ljubljana Polje

Srečanje z aktivistko Zoro Deklevo v mali brkinski vasi Zajelšje

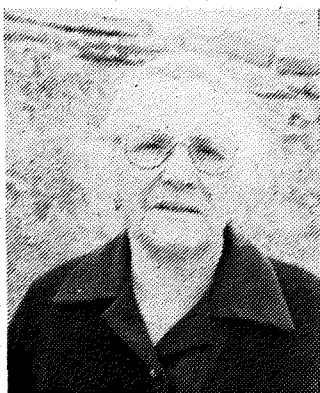
Dnevi, ki jih ne gre pozabiti

Ubijanje, mučenje in požiganje nas ni omajalo

Sprehod po Brkinih, tej čudoviti naravi ilirskobistriške občine, je pravi užitek in tega znajo narediti še lepšega ljudje, ki živijo v tamkajšnjih vaseh, kar nekaj kilometrov oddaljenih ene od druge. V vsaki od njih živi neka legenda, živa zgodovina krajev, ki so bili med drugo svetovno vojno glavni vzvodi pripravljenosti organiziranega odpora proti sovražniku, ki so jih hoteli podjarmiti. Toda, vsi poskusi so bili zaman. Mučili so, pretepali, ubijali, požigali in vozili ljudi v izgnanstvo, krajani brkinskih vasi pa so, eden za drugim odhajali v gozdove, sestavljali skupine, desetine in pozneje Brkinsko četo, ki je vsak čas, na vsakem koraku nudila odpor in poskrbela za presenečenja osvajalcu. Mladost in starost se je bojevalo, moške in pogumne žene so odhajali na položaje, čakali v zasedi, izvajali diverzije – vse z enim samim ciljem: onemogočiti sovražnika! Medtem ko se je na fronti odvijal ogorčen boj, pa so v zaledju vasi ostajali nemočni otroci in žene; in bilo jih je veliko. Niso samo vzgajale otrok. Dobivale so pomembne naloge – pomagati partizanskim enotam. Med temi ženami je bila tudi danes sedemdesetletna Zora Dekleva iz Zajelšja.

Rojena v siromašni, a poštenu družini

»Pred sedemdesetimi leti, 18. maja, sem se rodila v mali vasi Postrvica v siromašni, a poštenu družini,« je začela svojo povest gostoljubna ženica. Malo se

Zora Dekleva iz Zajelšja

je zaustavila in ponudila pravkar skuhan kavo, nato pa nadaljevala svojo zgodbo: »Osnovno šolo sem dokončala v Pregorju, pa še to s težavo. Vsak dan sem se po pouku vračala domov, po kosilu pa sem odhajala s starši na njivo. Z malim posestvom je bilo treba preživeti družino. Tako je bilo vse do mojega devetnajstega leta. Takrat sem spoznala Alojza, Lojzeta, in na njegovi domačiji sva si ustvarila družinsko gnezdo. Samo od ljubezni se ni dalo živeti,« reče starka z nasmeškom, »zato je bilo treba delati na malem posestvu. Težko nam je bilo,

toda živeti je bilo treba neka-ko, misliti na rodove, ki bodo še prišli in tako vse do začetka druge svetovne vojne.

Po očetu zveza s partizani

Mojega očeta Jožeta so v domačem kraju poznali kot naprednega. Z mamom in ostalimi je živel v Postrvici, samotnem kraju, daleč od vseh prometnih vezi. Leta 1941, ko so italijanske fašistične armade začele prodirati v Jugoslavijo, je stopil v boj proti fašistom. Za njegovo delo je malokdo vedel, najmanj pa njegovi otroci. Ilegalno je delal vse do konca enainštiridesetega. Tedaj je naključje hotelo, da sem se našla v rodni hiši prav v trenutku, ko so naš dom obiskali partizani s komisarjem čete Ervinom Delganom-Janezom na čelu. Sestanek z očetom je bil, kakor vsi prejšnji, v strogi tajnosti. Nič ni bilo slišati, kakšne ukaze je oče dobil in o čem so se pogovarjali. Pa je ženska radovednost tudi tokrat zmagala. Oče mi je v strogi zaupnosti povedal, za kaj gre in zakaj prihajajo k njemu partizani. Takrat se je v meni rodil nemir in želja, da se vključim v boj proti sovražniku. Z veliko očetovo pomočjo se mi je želja začela uresničevati v začetku leta 1942. Takrat smo od komisarja Janeza in njegovih par-

tizanov dobila prvo nalogo – da zberemo hrano, obutev in obleko in jo ob določenem času oddam na določenem mestu. Naloge sem izpolnjevala vestno in zato so mi nalagali vedno večje odgovornosti. Tako so mi na primer zaupali, naj v Zajelšju in ostalih vaseh organiziram žene, ki bodo pomagale partizanskim enotam. Uspela sem in tudi meni je bilo lažje delati v skupinah, borci pa so pravočasno dobivali vse potrebno, vse do obvestil o premikih sovražnika. V posebno veselje so mi bila srečanja z borci Anton Dolgom-Brankom, Josipom Zidarjem-Jadranom, Antonom Princem-Dušanom, Karlom Maslom in drugimi. Neposredne ukaze sem prejela vse do začetka leta 1943, ko pa je bil ustanovljen rajon Pren, so naročila prihajala od Marije Kirn iz Ljubljane.

Uspešno nadaljevanje dela v rajonu

Leta 1943, ne spominjam se natanko datuma, je bil ustanovljen terenski odbor OF. Na predlog mojih prijateljev sem postala članica tega odbora. Opravljala sem razne dolžnosti. Med drugim sem bila tudi blagajničarka. V začetku julija istega leta sem uspešno nadaljevala organizacijo, zbiranje hrane, kurirsko službo, za katero sem morala izbrati najpogumnejša dekleta. Zbiranje hrane ni bilo samo iz mojega rajona, pač pa je je prihajala tudi iz oddaljenejših krajev, kot so Račice, Podgrad in druge vasi in potem po vezi na določeno mesto. Vse smo

Hiša Zore Dekleve s spominsko ploščo na dneve v maju 1945, ko je v Zajelšju prebival štab 3. prekomorske udarne brigade.

delale ponoči, saj je bilo podnevi zaradi sovražnika prenevarno. Še istega leta sem se vključila v rajonski odbor AFŽ, kjer sem delovala vse do razpada Italije.

Nesrečen dan je 18. maj

Leta 1944, natančneje 18. maja, sem namesto torte in čestitke za rojstni dan prejela sporočilo (ilegalno skrita z možem v bunkerju), da so razjarjeni nemški vojaki pustošili po brkinskih vaseh. Požgali so Tominje in potem še naše Zajelšje. Hiše so gorele kot kresovi, prestrašene nemočne žene in otroci pa so bežali v gozdove in bunkerje, da bi si rešili glave. Nemci so ob tej priložnosti ujeli mojo osemdesetletno taščo in jo živo zažgali. Bes in surovost nemških vojakov pa nista vzela poguma ljudem! Nasprotno. Med njimi je zrasla še večja mržnja in še večji odpor proti fašizmu. Čeprav sem bila izdana, se nisem omajala, ko je bilo treba vze-

ti puško in braniti domovino pred okupatorjem. In tako sem svoj štirinajseti rojstni dan proslavila ob zvokih mitraljeza. Osemnajsti maj pa bo zame ostal vedno nesrečni dan.

Boj za obnovo domovine

Po koncu vojne sem nadaljevala z delom za obnovo domovine. Kot aktivistko so me izbrali v okrajni narodni odbor Ilirska Bistrica in v okrajni odbor AFŽ, in kot taka sem postala delegatka na 1. ustavnem kongresu AFŽ v Ljubljani.

Tudi danes Zora ne miruje. Njeno delo je pomoč okoliščinam. Preživeli borci pa je tudi danes še niso pozabili. Obiskujejo jo. Pripoved pa je skoraj vedno enaka – oživljanje spominov na težke dneve boja. Kako tudi ne bi bila, saj so bili ti dnevi polni doživetij, ki jih je težko pozabiti.

Foto in tekst:
P. Nikolič
Prevedla Ž. D.

»Ali morda imate malo zelenega sukanca,«

je bilo domenjeno partijsko geslo. Pogovor z 80-letnim aktivistom OF Francem Sodjo iz Bohinjske Bistrice

Med prvo in drugo svetovno vojno so bile bohinjske vasi ob meji z Italijo, toda zaradi gorovja in težkih prehodov se tod nikoli ni razvilo tihotapstvo, kot se je na primer na Notranjskem. V bohinjskih vaseh so bili predvsem kmetje s številnimi čredami živine in sirarnami ter urejenimi planinami za pašo, pa tudi lesni trgovci in gozdni delavci. Mnogi so se zaposlili v jeseniški železnici, drugi pri železnici in gradbenih podjetjih.

Že lansko leto mi je zdaj že pokojni Izidor Stres-Silvo, med vojno znan partizanski kurir na Tolminskem, ki je živel v Bohinjski Bistrici, pisno predlagal, naj obiščem 80-letnega aktivista OF Franca Sodjo iz Bohinjske Bistrice in objavim njegove spomine.

In tako sem se nekega dne znašel v Sodjevem stanovanju.

»Že pred vojno je bil turizem v Bohinju zelo razvit, pravzaprav že za časa Avstroogrške. Ko je v prvih letih tega stoletja stekla bohinjska železnica, so Tržačani prihajali z vlaki na naša sankališča, ki so bila najbolje urejena na Gorenjskem. Imeli smo tudi kopališče s kabinami, kar so imeli le še redki kraji v Sloveniji.

Oče je bil kmet; v družini smo bili štirje bratje in sestra. Nekoč je bilo v naših krajih veliko žag in lesni trgovci ter prekupčevalci z lesom so dobro zaslužili. Kmečki fantje so pozimi gozdarili in spravljali les ter ga s konji vozili v dolino na žage. Poleti za te fante v gozdovih ni bilo dela.

Po prvi svetovni vojni se je tod močno razvila smučarija. Predsednik našega smučarskega kluba je bil usnjak Tomaž Godec, v odboru pa sem bil tudi jaz. Vsi smo vse delali prostovoljno in brezplačno. Tomaž je smučarjem zastoj dajal usnje za vezi, kajti drugih tedaj nismo poznali. Ko smo trasirali smučarske steze za teke, nismo dobili niti čaja, a smo bili vsi vedno zelo srečni.

Na vojaškem naboru sem bil šele četrty potrtjen. Vojni razpored sem imel v posadnem bataljonu Rupnikove linije. Februarja 1941 so me

poklicali na vaje v posadkovni bataljon na Prtovč (to je na obronku Jelovice v Selški dolini) za tri tedne, nato spet konec marca, ko je vlada razglasila splošno mobilizacijo. Po petih dneh vojne so italijanski vojaki iz Baške grape čez hribe srmežljivo in z velikim strahom prispeli v Bohinj.

S Tomažem Godcem sva si bila vsa leta v dobrih odnosih. On je odšel v ilegalno, ko je Nemčija napadla Sovjetsko zvezo. Na prvi sestanek me je povabil poleti. Bil je v Otočah, tako se imenuje travnik s seniki od savskega mosta za Savo med Brodom in Bitnjami. Bilo nas je pet ali šest. Z dogodki in nalogami sta nas seznanjala Godec in vodilni jeseniški komunist Vencelj Perko, ki se je že vrnil iz taborišča Kraut.

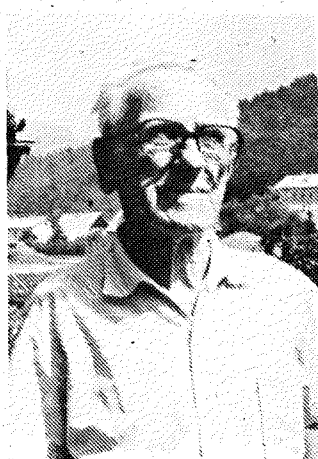
Jeseni 1941 sem bil navzoč na sestanku na Senožetih med Srednjo vasio in Bohinjsko Bistrico. Člana jeseniškega okrožnega komiteja Karla Prežlja sem pričakal na železniški postaji. Nisva se poznala, za znamenje pa sva oba imela belo rožo za reverjem bluze. Razpoznavno geslo je bilo: Po kateri poti se pride k jezeru. Pomignil sem mu, naj gre naprej, da na postaji ne bi bila sumljiva, nato sem ga dohitel in odpeljal v Senožeti. Bi-

lo je podnevi, na sestanku pa več aktivistov iz bohinjskih vasi.

Po tem sestanku mi je Tomaž Godec rekel, da bo odšel v moji krojaški delavnici javka, toda pozabil mi je povedati geslo. Nekega dne se je s kolegom pripeljal neznanec, vstopil v delavnico in rekel: Mojster, ali imate morda malo zelenega sukanca (dobesedno: rekel je cvirna). Gledam ga, tuhtam, če sem ga že kdaj kje videl, pa odgovorim, da ga nimam. Sploh mi ni prišlo na misel, da je neznanec izrekel geslo in ne željo po sukanecu. Začuden me pogleda, se obrne in odide ven. Čez nekaj trenutkov se je vrnil in rekel: Prešel sem stopnice od veže do prvega nadstropja, na dvorišču je kapelica, vse se ujema, vi pa nimate zelenega sukanca. Nimam, pa pika, rečem. Mož nejevoljno odide, se odpelje s kolegom, čez dobro uro pa se vrne z Mirkom Azmanom iz Nomenja, sinom znanega komuniste Jožeta Azmana (Mirka so Nemci ustrelili v Dragi konec marca 1942).

Neznani ilegalci je bil Lojze Kebe-Stefan, sekretar pokrajinskega komiteja za Gorenjsko, narodni heroj, ki je za posledicami zastrupitve po ranitvi umrl jeseni 1942.

Po decembrski vstaji leta 1941 je bilo v naših krajih

Franc Sodja, aktivist OF od 1941. leta iz Bohinjske Bistrice, rojen 1907. leta.

foto: Jože Vidic

zelo hudo. Ena za drugo so se vrstile aretacije aktivistov OF in partije, iz dneva v dan so policisti iskali partizane po gozdovih.

Avgusta 1942 sta v naš kraj prišla partizana Florjan Majhen in Karel Preželj. Povabila sta me na sestanek, a sem tiste dni imel veliko dela s šivanjem oblek. Brat Lovrenca je privolil, da bo on šel na javko. Prejšnji dan je nabiral borovnice na Pokljuki. Na sestanku z Majhnom in Prežljem je šel v navadni delovni obleki. Srečali so se na kolovozni poti proti Senožetom. Tedaj zaslišim, da nekdo prihaja naproti. Majhen (z ilegalnim imenom Simen) se je umaknil s poti, Preželj in moj brat pa ne in tako so se srečali z vaščanom iz Studorja. Ta je šel na delo v Bohinjsko Bistrico in verjetno nekemu povedal, s kom se je srečal na poti. Prežlja osebo niso poznali, a je po obleki in orožju ugotovil, da je partizan.

Teden dni po tem dogodku so ob enajstih ponoči k nama v sobo prišli orožniki in gestapovci. Ob preiskavi so našli kos stare jugoslovanske zastave in brošuro

»Skozi Sibirijo«, ki jo je spisal slovenski fant, ki je bil med prvo svetovno vojno v ruskem ujetništvu v Sibiriji. Gestapovci so brata vprašali, kdaj je bil zadnjič v gozdarstvu. Odgovoril je, da pred tednom dni, ko je šel nabirat borovnice. Odpeljali so ga s seboj.

Med preiskavo so sneli vse slike z zidov in jih pregledali, če se izza njih kaj skriva, razrezano krojeno blago za obleke so mi razmetali tako, da sem jih naslednji dan celo dopolneno pobiral in zlagal, kamor je kak kos spadal.

Brata Lovrenca so odpeljali v stavbo, v kateri je bila komanda nemške granične enote. Aretirali so ga na četrtek ob enajstih ponoči, v soboto pa smo že zvedeli, da je v tisti stavbi mrtev. Brat Janec je šel na nemško poveljstvo in prosil, da bi lahko družina odpeljala pokojnika. Videl ga je, kako je s pasom zadržan za vrat in z istim pasom privezan za železno okensko mrežo. Bil je že trd. Nikoli nismo zvedeli resnice: Je napravil samomor ali pa so ga tako obesili, ker je molčal?

V Bohinju ni bilo župnika, ker so Nemci leta 1941 vse izgnali. Star župnik je bil na Blejski Dobravi. Tega smo poklicali, da je opravil pogreb. Le sorodniki smo se smeli udeležiti pogreba. Dovolili so venco, toda s pripombo, da na njih morajo biti nemške zastave in napisi v nemščini. Navodilo o po-

grebu smo spoštovali vse do jame, tam pa sva z bratom porezala vse nemške zastavice in napise.

Od leta 1942 sem bil član rajonskega komiteja KP za Bohinj in član odbora OF. Vsakih štirinajst dni sem šel na zvezo na Koprivnik ali kam drugam. Aktivisti OF smo izgnancem v taborišča pošiljali pakete in spodbudna pisma.

Februarja 1945. leta sem odšel v ilegalno. Bil sem pri okrožnem in okrajnem komiteju. Po vojni sem bil nekaj časa predsednik krajevnega ljudskega odbora Bohinjska Bistrica, opravljal pa sem tudi več drugih funkcij.

Marsikaj bi lahko še povedal: kako smo se pripravljali na vstajo, zakaj ni uspela, o sekretarju Gabru, o katerem krojijo razne govorice; kako se je trgovka Maruška Podlipnik priključila partizanom in kako je s seboj pripeljala vso robo iz trgovine, ki jo je imela na Češnjici. Kako smo že aprila 1941 po kapitulaciji jugoslovanske vojske šli na Jelovico iskat orožje. O zaupanju in nezaupanju med seboj, o ljudeh, ki so tiho (ali bili tiho do smrti), a so veliko storili za osvobodilni boj. Niso se hoteli izpostavljati, oziroma so se sedaj skromni, ob tej skromnosti pa še vedno niso izgubili upanja, da bomo premagali vse sedanje težave. Ne čez noč, sčasoma pa. Saj tudi zmagali nismo »čez noč«, kot smo naivno verjeli decembra 1941.

Jože Vidic

JUB

Barve spremenijo dom

Ocena je soglasna:

»Srečanja so potrebna!«

Udeleženci 17. srečanja zveze rezervnih vojaških starešin Jugoslavije »Bratstvo in enotnost 87« bodo še nekaj časa potrebovali, da bodo uredili svoje vtise. Kljub temu pa smo jih nekaj, ki so obiskali občini Kočani in Probištip, po končani osrednji prireditvi v Mavrovu vprašali o njihovih vtisih.

Bogdan Avbar iz Novega mesta je pripovedoval tako: »Se preden smo odpotovali, sem pričakoval prisrčen sprejem. Ta je bil v resnici še veliko bolj prisrčen. Tamkajšnje občinske strukture, od župana do predsednika mladine, so bile vseskozi z nami in nam predstavljale življenje v Probištipu. Bili so zelo odkriti in so nam povedali vse svoje uspehe in tudi težave, s katerimi se srečujejo. Glede same osrednje proslave pa menim, da ni potrebna. Mogoče bi bilo bolje, če bi en dan dlje preživeli v občinah in se še bolj podrobno seznanili z delom, problemi in težavami tamkajšnjih rezervnih vojaških starešin. Ogledali smo si veliko delovnih organizacij, tako da ni bilo pravega časa za izmenjavo izkušenj. To smo opravili bolj individualno, v pogovoru med obiskoma v dveh delovnih organizacijah.«

Dominik Novak iz Šmarji pri Jelšah je bil v skupini, ki je obiskala občino Kočani. »Letos sem prvič na tem srečanju in sem prijetno prese-

nečen nad sprejemom in samo organizacijo. Precej smo se pogovarjali o njihovih izkušnjah na področju delovanja ZRVS in menim, da so te koristne tudi za nas, v Sloveniji. Samo srečanje je prav gotovo potrebno, saj krepimo naše bratstvo in enotnost, predvsem pa naš sistem SLO in DS. Osrednja proslava pa se mi zdi predolga in lahko rečem tudi nepotrebna. Tudi jaz mislim, da bi morali več časa ostati v občinah. Našim gostiteljem v Ko-

čanah bi se rad zahvalil za zares prisrčen sprejem, imam pa tudi majhno pripombo. Program, ki so nam ga pripravili, je bil tako strnjen, da nismo imeli niti toliko prostega časa, da bi si lahko ogledali same Kočane; verjetno pa mi nismo bili edini, ki si niso mogli ogledati mesta gostitelja.«

Rezervne vojaške starešine iz občine Metlika je na srečanju zastopal Janez Videtič. »Ko smo dobili v našo organizacijo dopis za sreča-

nje, sem mislil, da ne bo šel nihče. Toda, ko smo se kasneje pogovarjali s tistimi, ki so že bili, sem pristal, da grem v Makedonijo. Sam sprejem me je impresioniral. Zelo sem zadovoljen z organizacijo srečanja v občini Probištip in tu, v Mavrovu. Tovariši iz Makedonije so se na srečanje pripravili odgovorno in vestno, pač tako, kot se morajo rezervni vojaški starešine, ne glede na to, iz katere republike so. V teh treh dneh, kar sem bil tukaj, sem pomislil na ljudi pri nas v Sloveniji, ki imajo napačno mnenje o naših južnih krajih. Presenečen sem bil nad podatkom, da v občini Probištip ne poznajo izgubarjev in ne vedo, kaj je to prekinitve dela. Premalo pa smo si izmenjali mnenj o delu naše organizacije pri njih in v Sloveniji. Organiziranega pogovora namreč ni bilo in je potekal bolj individualno. V Probištipu namenajo izred-

no veliko pozornost kadrovske strukturi svoje organizacije. Mislim, da so takšna srečanja in osrednje proslave potrebne. Prav gotovo se jih bodo v prihodnosti udeleževali tudi predstavniki naše občinske organizacije ZRVS.«

Prvič je bil v Makedoniji tudi predstavnik rezervnih vojaških starešin iz Laškega Franc Collautti, obiskal pa je občino Kočani. »Ljudje, s katerimi smo se srečevali v teh dneh, so izredno gostoljubni. Trudili so se, da bi nam pokazali vse, kar imajo, zato je bil naš načrt dela zelo napolnjen. Dejansko ni bilo časa, da bi spregovorili besedo ali dve z delavcem za tekočim trakom ali delavko za strojem za pakiranje riža. Na žalost pa nisem dobil prave slike o delu kočanskih rezervnih vojaških starešin in tej temi bi morali nameniti več pozornosti. Glede osrednje proslave pa menim, da je

bila predolgovezna, preveč je bilo govorov in ljudje so postali nemirni, veliko pa jih je odšlo s proslave, še preden je bila končana.«

Janez Varl pa je na srečanju zastopal rezervne starešine iz Radovljice: »Zelo sem bil presenečen nad gostoljubnostjo ljudi v Probištipu. Skušali so izpolniti vsako našo željo, za kar smo jim vsi zelo hvaležni. Prireditve v Mavrovu je bila enkratna, saj je bila zelo dobro pripravljena. Po mojem mnenju pa ta srečanja niso koristna samo zato, da slovenski rezervni vojaški starešine spoznamo ljudi in kraje v drugih republikah, ampak tudi zato, da se spoznamo med seboj. Srečanja so torej potrebna, ne samo za utrjevanje bratstva in enotnosti med našimi narodi in narodnostmi, ampak tudi zato, ker krepijo obrambno in samozaščitno pripravljenost naše družbe.«

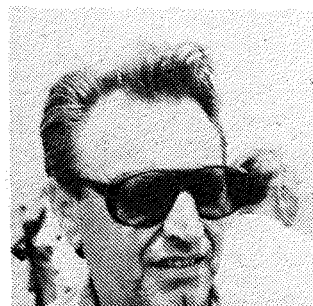
B. K.

Bogdan Avbar

Dominik Novak

Janez Videtič

Franc Collautti

Janez Varl

Jugoslovansko srečanje delovnih invalidov

Neenotna politika varstva invalidov

Kot kaže, bo nedavno delovno srečanje delegacij invalidov mest republik in pokrajin, ki je bilo tokrat v Sarajevu, zganilo mnoge, ki so odgovorni za prepočasno reševanje invalidske problematike, zlasti za kategorijo delovnih invalidov. Da je temu tako, pričajo številni članki, objavljeni te dni v jugoslovanskih sredstvih javnega obveščanja. Na skupščini konference zveze delovnih invalidov Jugoslavije v Beogradu so ugotovili, da so delovni invalidi gmotno najbolj ogroženi del delavskega razreda, saj večina prejema pokojnine, ki znašajo približno 50 tisoč dinarjev.

Zato je konferenca predlagala, da pošljejo ZIS zahtevo o ustavitvi povečanja cen živil, elektrike in kuriva. Predlagali so tudi, da bi družbenopolitične skupnosti v prihodnje regresirale cene kruha, mleka in mlečnih izdelkov, da bi vsaj kolikor-toliko zaščitili standard te kategorije prebivalstva. Na skupščini so sklenili, da bodo v javno razpravo poslali osnutek sprememb in dopolnitev zakona o pokojninsko-invalidskem zavarovanju. V osnutku je med drugim predvideno pravilnejše usklajevanje pokojnin z osebnimi dohodki in povečanje osnove nadomestila za telesne poškodbe in profesionalna obolenja na 30 odstotkov povprečne plače.

Predlogi konference izhajajo s stališč delegacij z delovnega srečanja v Sarajevu, saj so se ga udeležili tudi predstavniki zvezne konference delovnih invalidov Jugoslavije, pa tudi republiških svetov zveze sindikatov. Prav je, da se problematika delovnih invalidov rešuje na zvezni ravni, vse pre-

malo pa je vztrajnosti pri zmanjševanju števila invalidnosti, ki se občutno povečuje. Eden izmed delegatov je postavil vprašanje, kaj bo leta 2000, če se bodo te smerice nadaljevale, in koliko bomo imeli zdravih ljudi, sposobnih za delo.

Jelenko Stamenković je zastopal delegacijo iz Niša. »Poleg zaskrbljujočega povečevanja števila delovnih invalidov zbujajo skrb gmotni položaj in socialno varstvo invalidov. Ves čas samo govorimo, kako izboljšati in olajšati invalidov vsak dan, vse premalo pa razmišljamo, kako zmanjšati število invalidnosti. Boljši življenjski standard in socialna varnost bi pomenila velik napredek, toda invalidsko problematiko moramo reševati tudi z druge strani. Edino rešitev vidim v boljši varnosti pri delu, uvajanju sodobnejših proizvodnih procesov in preprečevanju nezgod, ki se najpogosteje pojavljajo na že odsluženih strojih. In nena zadnje, invalidske organizacije je treba pomladiti z novimi člani, ki bodo dovolj vztrajni pri uresničevanju zastavljenih ciljev. Tudi na področju rehabilitacije delovnih invalidov se ni kaj dosti spremenilo, razen v SR Sloveniji.«

Stanje na področju invalidskega varstva v Sloveniji se je sicer nekoliko izboljšalo, ta ugotovitev pa nikakor ne velja za druge republike in pokrajine. V SR Srbiji in Bosni, denimo, je od vseh upokojenih že skoraj 80 odstotkov delovnih invalidov, ki so šli v pokoj z manjšo ali večjo okvaro. Trditev Jelenka Stamenkovića, da je treba invalidske organizacije pomladiti, še kako drži! Razen delegacije iz naše republike

in še nekaj posameznikov, so vabljeni na delovno srečanje v Sarajevo prišli nepraviljeni! Tudi komisija, oz. odbor, ustanovljen pred dvema letoma v Prištini, katerega naloga je bila uresničevati sklepe takratnega srečanja, ni opravila svojega dela.

In kaj meni o problematiki varstva invalidov Zveza društev invalidov mesta Ljubljane?

»Visoka inflacija naglo spreminja družbenoekonomska razmerja, ki povzročajo slabšanje življenjskega položaja invalidov, zlasti še teže prizadetih. Materialni prejemki ne sledijo merilom in gibanjem, ki so prisotni pri urejanju osebnih dohodkov, pokojnin in denarnih pomoči, priča smo celo krčenju oziroma ukinjanju. Pri obravnavi aktualnih problemov invalidskega varstva je nujno upoštevati družbeni odnos do invalidov in invalidskega varstva, ki ga moramo obravnavati kot neločljiv del kateregakoli družbenega dogajanja.

Ze leta 1982 smo zapisali dve družbeno izredno pomembni in trajni nalogi, ki sta za nas, v Ljubljani, še posebej pomembni.

Prvič: z vsoto odločnosti moramo v združenem delu odklanjati v procesu dela vse tiste izvore, ki vodijo k invalidnosti. Zagotoviti moramo tako prestrukturiranje in razvoj gospodarstva, ki bo hkrati zagotavljalo večjo varnost delavca. To pa seveda ni socialno, temveč družbeno-ekonomsko vprašanje, vprašanje sodobnega, za delavca varnega gospodarjenja. Dosednje moramo upoštevati sodobno tehnologijo, izpopolnjevati opremo, ukinjati težka, zdravju škodljiva mesta, uveljavljati sodobne metode

organizacije dela in podobno. Nujno je, da posvečamo več pozornosti varnosti na delu, humanizaciji dela, nenehno izboljševanju delovnih pogojev, urejeni in zdravi prehrani in medsebojnim tovariškim odnosom v procesu dela.

Pomembno je omogočiti pravočasno premeščanje delavcev, zagotavljanje skrajševanja delovnega dne za invalide, razvijati aktivno rekreacijo in podobno. Takšna usmeritev naj postane sestavni del prestrukturiranja združenega dela in uveljavljanja takšnega dela, ki zagotavlja zdrave in s tem večjo produktivnost in večji dohodek. Vsaka organizacija združenega dela, ki v svoji zasnovi nima takega pristopa, zanemarljivo podcenjuje pogoje dela kot pomemben dejavnik uspešnega gospodarjenja in podcenjuje človeka kot najpomembnejšega elementa razvoja. Znanost mora skozi raziskovalno delo dajati utemeljene odgovore na to, kako odpraviti razloge, ki rojevajo invalidnost. Seveda pa je pri tem pomembno, da vsak izmed nas bolj skrbi za svoje zdravje, da vsak delavec v procesu dela upošteva načela varnosti dela, da k temu več prispeva tudi zdravstvo s svojo preventivno funkcijo in pri tem zlasti še medicina dela. Izvire invalidnosti moramo odpravljati in omejevati tudi v prometu – povsod, kjer taki razlogi za ogroženo zdravje obstajajo.

Drugič, zagotoviti moramo, da omogočimo primerne zaposlitve vsakemu invalidu, ki mu vsakega pogoji zdravja dovoljujejo in omogočajo, da dela. Mnogi kolektivi so pri tem dober vzgled. Toda naše načelo mora biti, da vsak kolektiv najde in uresničuje možnosti za delo invalidov in da noben invalid, ki je sposoben in pripravljen delati, ne bo brez dela. Za vsakega invalida je delo svojevrstno zdrav-

ljenje. Le v delu se potrjuje, gospodari, odloča, ustvarja, sodeluje s sodelavci in se tako osvobaja občutkov, da je družbeno nekoristen. To je pomembna oblika rehabilitacije, ki je medicinska in družbena hkrati. Delo je naj-

ra biti humanistična dimenzija, zato ni potrebno vedno več denarja. Že v danih materialnih pogojih se da marsikaj uresničiti. Tu smo včasih premalo iznajdljivi, vztrajni in večkrat tudi premalo agresivni. Tudi invalidi

Delovno srečanje delegacij invalidov mest republik in pokrajin se je nadaljevalo v Ilidži, kjer je z razpravo nadaljeval tudi član predsedstva zvezne konference delovnih invalidov Jugoslavije Pantelijsa Losić

bolj učinkovita oblika pomoči vsakemu invalidu, dejavnik socialne varnosti in sredstvo za prevladovanje nekatere družbenih nasprotij. Politika stabilizacije ne sme omejevati, temveč omogočati tako zaposlovanje, saj je tudi ekonomsko utemeljeno.

Na področju stanovanjske politike v Ljubljani se zelo tehnokratsko obnašamo in nam je vseeno, če starejši občan, srčni bolnik ali invalid stanuje v šestem nadstropju ali pritličju. Naša akcija v Ljubljani se mora začeti v samoupravnem socializmu ne samo v kvantiteti oz. kvaliteti stanovanj, ampak v njegovem uporabljanju kot dobri, ki je namenjena človeku, vendar ne človeku nasploh. Danes zidamo in se oziroma na zahod po nebotičnikih, betonu, steklu in podobnem, pri tem pa redko vidimo človeka; gradnja je namenjena njemu in mora biti v njegovi funkciji.

Sestavina vseh družbenih prizadevanj v Ljubljani mo-

Ljubljane in drugi ljudje se morajo bolj prizadevati, da se začnejo stvari urejati, ker ne gre samo za njihov interes, ampak za interes vseh občanov oz. delovnih ljudi naše socialistične družbe. Ne gre vedno zato, da nekaj več stane, ampak gre za to, da to, kar imamo, našim ciljem ustrezno uporabljamo.

Tako Zveza društev invalidov Ljubljane. Na delovnem srečanju delegacij invalidov dela v Sarajevu sta predstavnik mesta Ljubljane navzoče seznanila o pomenu in politiki varstva delovnih invalidov. Kot kaže, se tudi v Beogradu na zvezni konferenci Zveze delovnih invalidov Jugoslavije vendarle premika. Koliko se bodo sklepi uresničili, bomo ugotavljali v Beogradu, kjer bo prihodnje leto delovno srečanje delegacij invalidov dela mest republik in obeh pokrajin.

Iz Sarajeva
Jože Čurin

Dodeljevanje občinskih priznavalnin udeležencem NOV brez priznane posebne dobe

Pojasnilo Republiškega komiteja za borce in vojaške invalide

Štirinajstega februarja 1987 je stopil v veljavo novi Družbeni dogovor o priznavalninah udeležencev NOV (Uradni list SRS, št. 4/87). Z njim oziroma občinskimi odloki, usklajenimi z novim družbenim dogovorom, se je razširil krog upravičencev do priznavalnin na naslednje udeležence NOV; udeležence NOV, ki so organizirano delovali v narodnoosvobodilnem boju ali so bili aktivni sodelavci narodnoosvobodilnega gibanja, vendar posebne dobe (v dvojnem ali dejanskem trajanju) po predpisih o pokojninskem in invalidskem zavarovanju niso mogli uveljaviti, ker so bili v času svojega delovanja za cilje NOB mlajši od 15 let.

Udeležence NOV, ki so organizirano delovali v narodno osvobodilnem boju ali so bili aktivni sodelavci narodnoosvobodilnega gibanja, vendar posebne dobe iz opravičljivih razlogov (neukost glede postopka in rokov za vlaganje zahtevkov; okolnost, da priznanje posebne dobe ne bi imelo vpliva na socialni položaj upravičence po prej veljavnih predpisih) niso uveljavljali ali je iz objektivnih razlogov (pomanjkanje pisemnih dokazil, nedosegljivost prič) niso uspeli uveljaviti (1. in 2. točka prvega odstavka 5. člena novega družbenega dogovora).

Udeležba v NOV t.i. »mladoletnikov« in drugih udeležencev NOV brez priznane posebne dobe se dokazuje s potrdilom predsedstva občinskega odbora ZZB NOV.

Stalna priznavalnina se v teh primerih lahko – izjemoma – dodeli, če izpolnjujejo poleg pogoja udeležbe v NOV tudi premoženjski pogoji (ta je izpolnjen, če delež prejemkov na upravičenca – ugotovljen tako, da skupne mesečne prejemke upravičenca in zakonca iz preteklega leta delimo na njiju in še na vzdrževane družinske člane – ne presega 61.495 din ali 80% najnižje pokojnine za polno pokojninsko dobo za leto 1987) in če komisija občinske skupščine, ki je pristojna za odločanje o priznavalninah, oceni, da so do priznavalnine upravičeni glede na njihovo socialno in zdravstveno stanje ter glede na čas njihove udeležbe v NOV.

O višini stalne priznavalnine odloča pristojna komisija z upoštevanjem stvarnih

premoženjskih razmer upravičenca, zakonca in vzdrževanih družinskih članov, zdravstvenega stanja upravičenca in njegove družine, časa udeležbe in osebnega prispevka upravičenca v narodnoosvobodilni vojni ter stanovanjskih in drugih socialnih okoliščin (pri samohranilcih pa zlasti tudi starosti). Odbor udeležencev družbenega dogovora o priznavalninah je sprejel merila in kriterije o višini priznavalnine za posamezno skupino udeležencev NOV, v okviru katerih komisija odmeri višino priznavalnine v vsakem konkretnem primeru, znaša pa lahko največ 80% najnižje pokojnine (61.495 din).

Pri uveljavljanju novih določb družbenega dogovora v praksi prihaja do nekaterih različnih tolmačenj o postopku za ugotovitev udeležbe v NOV. Pravičen postopek poteka takole:

Zahteva za priznanje pravice do priznavalnine se vloži pri občinskem upravnem organu, ki je pristojen za zadeve borcev in vojaških invalidov. Le-ta na podlagi izjave stranke in dokazov, ki jih je predložila oziroma predlagala (pisemne overjene izjave prič, listinski dokazi – vojaška knjižica in podobno) presodi, ali gre za osebo, ki je bila v času svojega delovanja za cilje NOB mlajša od 15 let oziroma ali gre za osebo, ki posebne dobe iz opravičljivih razlogov (neukost glede postopka in rokov za vlaganje zahtevkov; okoliščina, da priznanje posebne dobe ne bi imelo vpliva na socialni položaj upravičenca po prej veljavnih predpisih – npr. kmetje v vstopu v NOV po 9. 9. 1943, gospodinjje) ni uveljavljala ali je iz objektivnih razlogov (pomanjkanje pisemnih dokazil, nedosegljivost prič) ni uspela uveljaviti.

Če pristojni delavec upravnega organa ugotovi, da je iz odločbe SPIZ in celotnega spisa razvidno, da stranka posebne dobe v času, ko je bilo še možno dokazovanje s pričami (najkasneje do 31. 12. 1978), ni uspela dokazati, bo zahtevo za priznanje priznavalnine zavrgel, ker ne more odločiti drugače kot SPIZ.

Če pa bo ugotovil, da prosilec posebne dobe ni uveljavljal iz opravičljivih razlogov ali je iz objektivnih razlogov ni uspel uveljaviti, bo uvedel postopek za ugotovi-

tev udeležbe v NOV in v ta namen zaprosil predsedstvo občinskega odbora ZZB NOV (na območju katerega je udeleženec NOV aktivno in organizirano delal v NOB ali aktivno sodeloval v NOG oziroma s katerega območja je bil interniran, zaprt ali pregan) za potrdilo o udeležbi prosilca v NOV. Občinskemu odboru bo v ta namen posredoval zahtevo stranke in pisemne izjave prič ter druge dokaze, ki jih je prosilec predložil o svoji udeležbi v NOV oziroma jih je pridobila uradna oseba upravnega organa.

Predsedstvo OO ZZB NOV preveri navedbe prosilca in predložene dokaze glede na dokumentacijo, s katero sam razpolaga in povpraša za mnenje o udeležbi v NOV krajevno združenje borcev in organizatorje narodnoosvobodilnega gibanja z območja, na katerem naj bi prosilec deloval med NOV. Občinski odbor lahko tudi povabi prosilca, da se izjavi o dejstvih in okoliščinah, pomembnih za izdajo potrdila, da bi se tako popolno ugotovilo vprašanje njegove udeležbe v NOV. V kolikor se prosilec sklicuje na aktivno in organizirano delo v taborišču, zaporu ali internaciji oziroma v taborišču političnih internirancev ali vojnih ujetnikov, si predsedstvo OO ZZB NOV pred izdajo potrdila priskrbi tudi mnenje komisije za bивše politične zapornike, internirance in izgnance oziroma komisije za bивše vojne ujetnike pri Predsedstvu republiškega odbora ZZB NOV Slovenije.

Če Predsedstvo OO ZZB NOV na podlagi zbrane dokumentacije ugotovi, da je prosilec priznavalnine aktivno in organizirano delal za cilje NOB ali aktivno sodeloval v NOG, izda o njegovi udeležbi v NOV pisemno potrdilo. Potrdilo se lahko uporabi samo v postopku odločanja o priznavalnini in se v druge namene ne more uporabljati, kar se v potrdilo posebej navede. To pomeni, da takšno potrdilo ne more služiti za priznanje posebne dobe ali drugih pravic pred drugimi pristojnimi organi.

Če Predsedstvo OO ZZB NOV oceni, da niso izpolnjeni pogoji za izdajo potrdila, obvesti o tem pisemno pristojni občinski upravni organ, ki je zaprosil za potrdilo.

Predsedstvo OO ZZB

NOV posreduje potrdilo občinskemu upravnemu organu. Prosilec priznavalnine ima kot stranka v upravnem postopku pravico vpogleda v to potrdilo kot tudi v ostalo dokumentacijo v spisu v mejah določil zakona o splošnem upravnem postopku. Seveda ima vsaka stranka, tako tudi prosilec, ki mu je iz kateregakoli razloga zavrnjen zahtevek za priznanje pravice do priznavalnine možnosti, da vložijo pritožbo zoper odločbo upravnega organa, če meni, da je bil njegov zahtevek nezakonito ali nepravilno zavrnjen.

V skladu z določili novega družbenega dogovora (3. točka 1. odstavka 5. člena novega družbenega dogovora), se stalna priznavalnina izjemoma lahko dodeli tudi osebam – jugoslovanskim državljanom, ki se jim čas, prebit v oboroženih formacijah antifašističnega gibanja ali v oboroženem antifašističnem boju v drugih deželah in v zavezniških vojskah do 15. 5. 1945, po predpisih o pokojninskem in invalidskem zavarovanju dvojno šteje v pokojninsko dobo. Dokaz o udeležbi v antifašističnem boju v drugi deželi ali v zavezniški vojski je odločba o ugotovljeni posebni dobi v dvojnem trajanju na tej osnovi.

Nadaljnjo pomembno novost Družbenega dogovora o priznavalninah udeležencev NOV predstavlja povečanje stalne priznavalnine za udeležence NOV – prejemnike stalne priznavalnine, ki so vstopili v NOV pred 9. 9. 1943 (do 13. 10. 1943) oziroma v času od 9. 9. 1943 oziroma 13. 10. 1943 do 31. 12. 1944 in jim je čas od vstopa v NOV do 15. 5. 1945 dvojno všteti v pokojninsko dobo, če so vezani na stalno postrežbo in tujo pomoč pri opravljanju vseh ali večina osnovnih življenjskih potreb, ne izpolnjujejo pa pogojev za uveljavitev pravice do tovrstnega dodatka ali druge podobne pravice po drugih predpisih. Potreba po postrežbi in tuji pomoči se ugotavlja na podlagi izvida in mnenja zdravniške komisije po zveznih predpisih o vojaških invalidih. Povečanje na tej osnovi znaša od 1. 1. 1987 38.435 din, kar predstavlja 50% najnižje pokojnine za polno pokojninsko dobo, ki jo je določila SPIZ v SR Sloveniji za leto 1987.

O zajamčenih pokojninah

Tema razprave v komisiji za socialno-ekonomsko vprašanja borcev in vojaških invalidov ZO ZZB NOV Jugoslavije

Večina vseh prejemnikov zajamčenih pokojnin med borci in vojaškimi invalidi je takšnih, ki so vse svoje življenje delali, štirideset in več let. Toda, ustrezna komisija pri zveznem borčevskem predsedstvu ugotavlja, da se ravno pri omenjeni skupini še posebno očitno kažejo učinki inflacije in tja od začetka osemdesetih let vztrajno, kljub občasnim popravkom, slabšanje socialne varnosti. Kako naj bi rešili ta problem, ko je jasno, da bi potrebovali več finančnih sredstev?

Komisija za socialna in zdravstvena vprašanja pri ZO ZZB NOV Jugoslavije je po dolgi razpravi nazadnje sklenila, da kaže najprej oceniti, ali je v sedanjem položaju na tem področju sploh možno in upravičeno zahtevati dodatne rešitve, oziroma, ali je oportuno predlagati zagotavljanje dodatnih sredstev iz zveznega proračuna, tako da ne bi slednje terjalo »žrtev« v gospodarstvu. Šele, ko bodo pristojni zvezni organi vsestransko ocenili stanje in možnosti, bo jasno, ali kaže sprožiti postopek za spremembo sedanjih predpisov na tem področju.

Ugotavljali so tudi, da so na področju zdraviliško-klimatskega zdravljenja približno takšne težave, kakršne so bile lani, pri čemer pa so tudi dodali, da so se pri zagotavljanju zdravljenja v zdraviliščih zelo prizadevali, da bi bilo le-to kar najbolj izvedeno. Pomemben člen v urejanju teh zadev je tudi dobra in sprotna obveščenost vojaških invalidov o pogojih, potrebnih za upravičenost do zdraviliškega zdravljenja.

A. J.

Iz borčevskih organizacij po Jugoslaviji Skopski borci in stanovanja

Lanski začetek akcije evidentiranja borčevskih stanovanj v Skopju, tako vsaj kaže, ne more priti do svojega avtentičnega rezultata. Na eni zadnjih sej mestne borčevske organizacije so uporabili podatek, da je v Skopju doslej evidentiranih 1982 borčevskih stanovanj, borci v razpravi pa so menili, da ta številka ne predstavlja pravega stanja. Nekateri so omenjali celo 3000 borčevskih stanovanj, pri čemer so se začeli tudi spraševati o definiciji borčevskega stanovanja, oziroma, katero stanovanje šteje za borčevsko. Pred začetkom akcije je bil namreč v uporabi podatek, da je v glavnem mestu Makedonije 1250 stanovanj, s katerimi razpolaga odbor za stanovanjska vprašanja borcev.

Če že niso prišli do dokončne in verodostojne številke, pa je akcija vendarle pokazala na izredno malomarne evidence mestnih skrbnikov nad stanovanjskim fondom na eni strani in mimogrede še na to, da so v dosedanjem pregledu odkrili 173 primerov zlorab in celo rentniških razmerij z borčevskimi stanovanji...

Kaj bodo počeli s temi podatki skopski borci? Pravijo, da bodo šli tokrat stvari do dna in da se bodo lotili tudi analize stanovanjskih posojil.

A. J.

Pomniki italijanskega odpora (iz tujega borčevskega tiska)

V zadnji, dvojni (9-10) številki glasila Vsedržavnega združenja italijanskih partizanov (ANPI) Patria indipendente, ki je še posebno bogata z zgodovinskimi prispevki iz druge svetovne vojne, predstavljajo tudi novo veliko knjigo Monumenti alla libertà (Spomeniki svobodi), ki je pred nedavnim izšla pri založniški hiši La Pietra. Gre za nekakšen vodnik po krajih s spomeniki, ki so bili v štiridesetih letih po vojni postavljeni v Italiji kot pomniki protifašizma, odpora in v spomin osvoboditve. 556 fotografij (barvnih in črno-belih) in tristo monumentalnih likovnih del iz različnih krajev Italije, spremlja ustrezno besedilo, ki ga je skupaj z gradivom za celotno knjigo pripravil Luciano Galmozzi.

IZ DELA BORČEVSKIH ORGANIZACIJ ■ IZ DELA BORČEVSKIH ORGANIZACIJ ■ IZ DELA BORČEVSKIH ORGANIZACIJ

Ribnica – Od besed do dejanj je dolga pot

Ribniška občinska borčevska organizacija je v preteklem letu ves čas spremljala problematiko in dajala pobude za delo krajevnih organizacij ZB, sodelovala je z ostalimi družbenopolitičnimi organizacijami in skupnostmi ter ustvarjalno prispevala svoj delež v boju za uresničevanje programa stabilizacije, v razpravah o političnem sistemu in prizadevanjih za izhod iz sedanje krize.

Letos so se osredotočili na uresničevanje sklepov republiške borčevske skupščine, borčevskega kongresa in kongresov ZKS ter ZKJ.

Ob pregledovanju domačih borčevskih zadev so opozorili na nekatere nepravilnosti na področju podeljevanja občinskih priznavalnin, v zdravstvu, pri podružbljanju spomeniškega varstva in pri nekaterih pobudah za včlanjenje v ZZB NOV po dolgih letih »abstinence« (nekaterih posameznikov) v občini.

Nadaljevanje njihove osnovne aktivnosti je v sprotne obveščanju in informiranju članstva o vseh družbenopolitičnih dogajanjih, spodbuda mlajšim za dosledno izvajanje dogovorjenih nalog in s tem že tudi za krepitev akcijske enotnosti socialističnih sil. Sem pa sodi še skrb za kadrovske krepitev delegatske baze, za krepitev SLO in DS ter nenazadnje, za uveljavljanje in nemoteno delovanje socialnozdravstvenega varstva borcev v celoti.

Na tej ribniški seji so izrekli tudi vso podporo TV-15 pri njegovih prizadevanjih za višjo kakovost, (ki je bila po njihovem mnenju še posebej občutna v zadnjem letu). Zavzeli so se za pridobivanje novih naročnikov, v tem vidijo še rezerve, saj menijo, da bi se lahko na ta borčevsko-družbenopolitični tednik naročilo več kot le 255 naročnikov iz te 708-članske organizacije.

Za občinskega borčevskega predsednika so znova izvoli Vinka Kersniča, ki je bil tudi delegat na letni borčevski skupščini Slovenije.

S. Nikolič

IZ DELA BORČEVSKIH ORGANIZACIJ ■ IZ DELA BORČEVSKIH ORGANIZACIJ ■ IZ DELA BORČEVSKIH ORGANIZACIJ

Vroč politični teden

Ko presojamo mednarodne dogodke, se ni mogoče izogniti vtisu, da mnogoplastne krize, ki zrcali podobo današnjega sveta, najverjetneje ni mogoče zajezi v geografske okvire, kajti zajema tako individualne kot kolektivne razsežnosti. Te se kažejo skozi politična, družbena, gospodarska, verska in druga pojavna znamenja trpljenja današnjega človeka. Vse to kljub vsemogočnim traktatom o politiki, varnosti, gospodarstvu in nenazadnje tudi psihologiji. Da pa bi utrlj pot temeljiti preobrazbi sveta z vso njegovo bedo, vojnami, brezposelnostjo, lakoto in geostrateško-razrednimi delitvami, pa vse prepogosto pozabljamo, da bi se ta preobrazba morala začeti znotraj slehernega posameznika in sicer s tem, da bi vsakdo, če ne že razumel, pa se vsaj poskusil približati razumevanju celovitega procesa svojih misli in dejanj. Prav zato, ker je ta proces, površno rečeno, pri večini posameznikov še vedno na ravni izolacije, ne preseneča, da zato na kolektivni ravni, bodisi sosedski bodisi mednarodni, ni nič boljše.

Sodeč po novici, da sta ZDA in Sovjetska zveza sredi tedna dosegli okviren sporazum o uničenju vseh raket srednjega in kratkega dosega, s katerimi razpolagata, bi lahko sklepali, da zdaj na poti do sporazuma o zmanjšanju jedrskega orožja praktično ne bi smelo biti večjih ovir. Drugače povedano, to pomeni tudi stvarna pričakovanja za jesenski obisk Mihaila Gorbačova na ameriških tleh. Sredi tega meseca naj bi se v Washingtonu sešla že voditelja obeh diplomacij Schultz in Ševardnadze. Okviren sporazum, ki sta ga državi sklenili, pa bi na kratko pomenil, da je sovjetska stran popustila lastni zahtevi, da velesili zadržita po 100 jedrskih konic na svojih ozemljih, oziroma Sovjetska zveza v Aziji in ZDA na Aljaski. V zame-nu za to naj bi Američani

raket srednjega dosega vrste Pershing II, ki so na evropskih tleh, ne spremenili v rakete s kratkim dosegom, niti jih ne bi namestili na podmornice.

Možnosti za nadaljnji zaplet med Moskvo in Washingtonom pa s tem seveda še niso izčrpane. Ena takšnih vse bolj postaja nevarno območje Perzijskega zaliva, za katerega je Reagannova administracija, kljub nasprotovanju demokratov v Kongresu, razglasila, da od 15. tega meseca 11 kuvajtskih tankerjev pluje pod ameriško zastavo, z ameriški kapetani in ob spremstvu ameriške vojaške flote. Bolj od iranskih groženj »velikemu Satanu«, kakor v Teheranu imenujejo ZDA, se zdi zgovorna najnovejša izjava sovjetske vlade, z obtožbami na račun Američanov, češ da le-ti območje Zaliva, kljub veliki geografski oddaljenosti, razglašajo za območje vitalnih interesov. Nadaljevanje takšnih procesov utegne po sovjetskem mnenju ogroziti svetovni mir in varnost. Moskva namesto tega predlaga umik vseh topovnjač, ki ne pripadajo državam Zaliva, Iran in Irak pa naj se vzdržita vojaških akcij in s tem omogočita svobodno plovbo. Zgovorno se zdi dejstvo, da je Sovjetska zveza to izjavo objavila med obiski generalnega sekretarja Združenih narodov De Quellarja, indijskega premijerja Gandhija in visoke iraške vladne delegacije v Moskvi.

Iz Sovjetske zveze pa poleg pobud za reševanje svetovnega miru odmevajo zlasti novice o reformatorskih prizadevanjih tamkajšnjega vodstva. Čeprav zgodovinska izkušnja pravi, da je pri reformah v Sovjetski zvezi potrebna previdnost v ocenjevanju njihovih končnih učinkov, pa se zdi, da zadnji plenem sovjetskega CK-ja in te dni končano zasedanje Vrhovnega sovjeta, na katerem so sprejeli tudi zakon o samostojnosti podjetij, pomenita začetek pokopa ad-

ministrativnega socializma. Gotovo drži, da je Mihail Gorbačov z zakonom o ekonomskih cenah, o stečaju nerentabilnih podjetij ali preobrazbi celotnega finančno-monetarnega mehanizma požel novo politično zmago, in to ne samo znotraj sovjetskih meja. Kljub temu pa je o končni usodi perestrojke še prezgodaj govoriti, kajti prave težave in odpori šele sledijo, ko bodo nove metode gospodarskega upravljanja prenesli v prakso. Ob tem pa seveda ni politično zanemarljiv podatek, da so od 12-tih članov politbiroja le trije iz obdobja Leonida Brežnjeva in da si je Gorbačov z nedavnimi kadrovske spremembami okre-

pil vpliv in položaj tudi v sovjetski vojski.

Izmed kopice dogodkov tega vročega poletnega tedna velja na evropskih tleh pozornost vsaj še dveh. Medtem ko so na tridnevnem sestanku v Varšavi zasedali parlamentarci držav članic Varšavske zveze, se je namreč v Bruslju končal vrhunski sestanek evropske dvanajsterice. »Morda je uspeh preveč za oceno sestanka«, je dejal francoski predsednik Mitterrand, kljub temu pa je bil vrh v Bruslju po njegovem mnenju dokaj soliden. Najverjetneje tiči vzrok za tako zadržano oceno v dejstvu, da edino britanska »železna Lady« Thatcher-

jeva ni pristala na predlog finančnih in kmetijskih reform dvanajsterice. Poglaviten in otipljiv rezultat sestanka pa je gotovo sporazum o financiranju luknje v proračunu skupnosti, ki znaša že 6 milijard dolarjev.

Iztekaajoči se teden je bil bogatejši še za eno politično senzacijo in sicer južnokorejsko. Bistvo političnega preobrata, za katerega se zdi, da je prišel še ob pravem času, je namreč v tem, da je opozicija dobila malodane vse, kar je zahtevala, vlada avtoritarnega režima Čun Do Hvana pa ni padla. Načelen pristane na dialog o demokratiški preobrazbi, o neposred-

nih volitvah, o izpustitvi političnih zapornikov, o novi ustavi in še čem, je sicer odpravil trenutno napetost v državi na Korejskem polotoku, kjer bodo septembra prihodnje leto najverjetneje olimpijske igre. Za več kot to pa bosta potrebni konkretna politična akcija in dobra volja obeh strani. Pristanek na načelen dialog z opozicijo se utegne izkazati zgolj kot prefinjena posledica politične aritmetike; zato ne pomeni poročstva za resnične in daljnosežne spremembe v državi, kjer je gospodarska uspešnost že davno prerasla politično avtokracijo.

Miha Lamprecht

Od tedna do tedna ■ Od tedna do tedna ■ Od tedna do tedna ■ Od tedna do tedna ■ Od tedna do tedna

Beograd: Na povabilo Predsedstva Jugoslavije je v našo državo pripotoval predsednik Egiptovske arabske republike Mohamed Hosni Mubarak. Največ pozornosti v razgovorih z jugoslovanskimi predstavniki velja dvostranskemu sodelovanju, zlasti gospodarskemu, dejavnosti gibanja neuvrščenosti, položaju na Bliznjem vzhodu in nekaterim mednarodnim gospodarskim vprašanjem pred bližnjim zasedanjem UNTAD-a v Ženevi.

Lagos: V Nigeriji se začel sestanek voditeljev držav in vlad 16-tih držav Zahodne Afrike. Največ

pozornosti naj bi namenili programu gospodarske oživitve držav Organizacije za gospodarski razvoj.

Seul: Približno 2000 študentov se je znova spopadlo s policijo med demonstracijami v južnokorejskem glavnem mestu. Študentje skupaj z opozicijo zahtevajo zlasti demokratizacijo v državi.

Washington: Podpredsednik ZIS Miloš Milosavljević nadaljuje obisk v ZDA. Po izčrpnih pogovorih z ameriškim državnim sekretarjem Schultzem se je sešel tudi z najvišjimi predstavniki Svetovne banke za obnovo in razvoj in Mednarodnega denarnega sklada.

Od tedna do tedna ■ Od tedna do tedna ■ Od tedna do tedna ■ Od tedna do tedna ■ Od tedna do tedna

Povolilna podoba in odsevi v Furlaniji-Juljski krajini

Odgovor na vprašanje, kakšen je položaj Slovencev v Italiji po volitvah, ki so jih imeli sredi junija, je nemara črno-bel, vendar najbolj ustrezen: položaj se je poslabšal. Seveda ni bilo povsod slabo; v videmski in gorški pokrajini so rezultati mestoma boljši, spodbudnejši kot na prejšnjih političnih volitvah leta 1983, v Trstu pa je nazadovanje žal očitno.

Splošna slika v Furlaniji-Juljski krajini je sicer podobna tisti v Italiji: socialisti so tudi v tej deželi prejeli več glasov, napredovali so v glavnem tudi krščanski demokrati, medtem ko so komunisti doživeli neprijeten padec, čeprav ta ni bil tako hud kot drugod v Italiji.

Slovinci so v deželi večjina glasovali za levičarske stranke, največ brez dvoma za komuniste, precej manj za socialiste (bomo videli, zakaj).

Posebno za Trst spet velja, da je bila značilna protislovenska gonja, da so bili Slovenci vnovič glavna tarča nacionalističnih sil; Slovenci so vselej dober kruh za desničarske zobe.

Ocena političnih krogov na Tržaškem tudi tokrat pravi, da se v Trstu dejansko bijeta dve silnici; na eni strani so tisti, ki jim gre za »širino«, za »odprtje« mesta in vsega območja, za tesnejšo povezavo z zaledjem, na drugi pa ne popuščajo branilci konzervativnih stališč o

domnevi nevarnosti za »italijanstvo« Trsta in sploh obmejnih krajev Italije. Prenešeno na gospodarsko področje to pomeni, da gre prvim za »sprostitve« navsezadnje v korist mesta in njegovega razvoja, drugi pa še zmeraj pogrevajo tezo o tem, da je le Rim dolžan pomagati Trstu. Skratka, boj med teza-ma za odprtje in zaprtje.

Slovinci v Italiji (zlasti pa v Trstu, kjer se jim je položaj vidno poslabšal) seveda razmišljajo o smeri, oziroma o smereh za naprej. Po prvih analizah se v glavnem opredeljujejo takole: boj za enakopravnost in napredek Slovencev naj bi dobil nov zagon ob še večji enotnosti narodnostne skupnosti, hkrati

pa tudi ob še večji zainteresiranosti prebivalstva, pri čemer do sedaj ni bilo storjeno dovolj.

Omeniti pa velja tudi, da so volilni rezultati, tako po Italiji kot deželi Furlaniji-Juljski krajini, nazorno pokazali, kako vse bolj živa je težnja, da bi se mladi, pa tudi novi ljudje uveljavljali v predstavniških funkcijah.

Tudi ob tej priložnosti seveda izstopa vprašanje, kaj bo zdaj z zakonom o globalni zaščiti. Nekaj bo treba storiti, pravijo, ter nekaj tudi doseči. Na dlani je, da bi bilo treba pregledati delo takomenovane Enotne slovenske delegacije (ki je zadnje čase nekoliko zamrlo). Sliši se o sodobnejših, prožnejših in seveda tudi realnejših pristopih glede na razmere, ki jih preživlja slovenska skupnost.

Miro Kocjan

Kje se obnavlja nacistična miselnost?

Nadaljevanje

Brskanje po preteklosti pa je izzvalo tudi nov val javnega protisemitizma. Ta se kaže v nekaterih literarnih delih in občasnem pojavljanju majhnih hitlerjanskih skupin, ki rišejo po židovskih pokopališčih in sinagogah kljukaste križe. Na nedavnih volitvah je ultradesničarska stranka z imenom Narodna fronta dobila od 8 do 10 odstotkov glasov. Njen voditelj Jean-Marie Le Pen vztrajno trdi, da niso neonacisti in da je njihova propaganda usmerjena bolj proti arabskim in afriškim priseljencem kakor proti Židom. Vendar pa igra na iste ultranacionalistične, ksenofobične strune, ki jih je Hitler tako učinkovito izkoristil v Nemčiji.

Razprave so razvneli še francoski radikalni revizionistični zgodovinarji, ki na primer zatrjujejo, da koncen-

tracijskih taborišč in plinskih celic sploh nikoli ni bilo.

Razprave o nacizmu pa so seveda najostreje in najgloblje v Zahodni Nemčiji. Z leti so se Nemci različnih političnih barv poskušali otrestiti jarma krivde. Pojavila se je peščica nacističnih skupin, katerih prizadevanja za ožvitev Hitlerjevih doktrin pa k sreči niso preveč očitna.

Pomembnejši korak k novemu pogledu na nemško preteklost je bil storjen pred dvema letoma, in sicer ob 40. obletnici zavezniške zmage v Evropi. Takrat je konservativni kancler Helmut Kohl povabil Ronalda Reagana, naj obišče vojaško pokopališče v Bittburgu. To je izzvalo srdite reakcije židovskih skupnosti v Združenih državah in drugod po svetu. V Nemčiji pa so ta obisk na splošno dobro sprejeli, ker so ga razumeli kot nekakšno potrditve statusa Zvezne re-

publike kot ugledne zavezni-ce v paktu NATO. Po dogodkih v zvezi z Bittburgom je Kohl pogosto prosil, naj njemu, kakor tudi večini zdaj živečih Nemcev, naklonijo »milost poznejšega rojstva«. S tem je hotel doseči, da bi jim priznali, da so bili premladi, da bi bili lahko sodelovali pri nacističnih zločinih.

O vprašanju nemške preteklosti in nacistične dediščine so razpravljali tudi v akademskih revijah in na simpozijih, po vsej Zahodni Nemčiji. V ospredje pa se je ta problem prebil šele lani, ko je ugledni zgodovinar s kölnske univerze Andreas Hillgruber izdal knjižico z naslovom »Dve vrsti uničenja: zlom nemškega reicha in konec evropskega židovstva«. Delo na videz ne vsebuje nič novega, toda sprejeto je bilo kot površen izveček stališč nove nemške revizionistične šole.

Veliko bralcev je naslov knjige razumelo kot provokacijo zaradi uporabe besede »zlom« pri nacistični Nemčiji in nevtralnemu zvoncega »konca« pri milijonih evropskih Židov. Hillgruber se ukvarja predvsem z zadnjimi dnevi vojne, ko si je nemška vojska prizadevala upočasniti napredovanje Stalinovih enot. Avtor prav nič ne skriva, da se enači z »Nemci in vzhodno vojsko«, ki so doživljali množična posilstva, moritve in pregone, ki so jih izvajali Rusi. Poleg tega zahodne sile obtožuje, da so namenoma dovolile, da je Sovjetska zveza prevzela vzhodni del bojišča tretjega reicha in izročila velike dele ozemlja Poljski – vse v korist povojne »debele, toda in-potentne« Nemčije. Hillgruber toži, da zaradi tega njegova rojstna država ne more več delovati kot evropska strateška »sredina«, kot ravnovesje med Vzhodom in Zahodom.

Dva meseca po Hillgruberjevi knjigi se je pojavila še bolj revizionistična razprava izpod peresa Ernsta Nolteja, profesorja zgodovine na berlinski svobodni univerzi. Nolte napada »črno-belo« sliko druge svetovne vojne. Trdi, da Hitlerjev program genocida, »ki ga sicer ne bi mogel opravičiti noben Nemec«, sploh ni edini te vrste in da je obsedenost Zahoda z nacistično grozo preusmerila pozornost s podobnih zločinov, na primer tistih, ki so se zgodili »včeraj v Vietnamu, danes v Afganistanu«.

Nolte poudarja, da je imel Hitler nenehno pred očmi Stalina in Lenina, ki sta pomorila in odstranila na milijone »razrednih sovražnikov«. Sprašuje se, ali ni mogoče, da je Hitler čutil, da ga osebno ogroža »aziatsko« barbarstvo sovjetskega režima in da je podobne aziatske metode nemara uporabil zaradi samoobrambe. Ugotavlja, da so razen tehnične izvedbe uplinjanja Hitlerjeve metode zgolj posnetki dobro

dokumentiranih zločinov Sovjetske zveze, ki jih je ta zagrešila pred njim.

Ugledni filozof s frankfurtske univerze Jürgen Habermas je v dolgi polemiki s Hillgruberjem, Noltejem in drugimi revizionističnimi zgodovinarji napadel »apologetske tendence pri pisanju nemške zgodovine« in nove revizioniste obtožil »škandalozne« manipulacije z dejstvi v službi politične desnice. Nolteja je obtožil, da je ubil dve muhi na en mah, ko je boljševiske zločine predstavil kot zgled za Hitlerjeva dejanja in s tem zmanjšal enkratnost teh zločinov in napravil novega krvnika sprejemljivejšega. Toda Habermasov napad je bil bolj politične kakor znanstvene narave. Revizionistično zgodovinsko šolo je namreč tudi obtožil, da svoje znanje uporablja v korist konservativnih politikov, ki hočejo pozabiti nacistično obdobje in »dati nemški identiteti nov pomen.«

Florjan Lajmiš
(konec v naslednji številki)

Ponosni Jermanovi

Vinko Jerman je bil doma iz vasi Čelevec, blizu vasi Zbur, ki spada pod krajevno skupnost Šmarjeta pri Novem mestu. Ker sva oba rojena 1924. leta, sva hodila tudi skupaj v šolo v Šmarjeti, zato sva se dobro poznala. Še kot otrok je Vinko z bratom in sestrice z odprtimi očmi in ušesi poslušal očeta Viktorja Jermana, da morajo spoštljivo pozdravljati, se odkrivati in globoko prikloniti, kadar srečajo graščaka Tonija Ulma iz Klevevža ali pa katerega od grajskih, ki so se šopirili in vozili s kočijami po Klevevžu in okolici, malo pred začetkom vojne pa so presedali tudi na avtomobil. Grajski so gospodarili na okrog 400 ha velikem posestvu in živeli v gradu Klevevž, ki je bil le par kilometrov od vasi Čelevec, Jermanovi pa so živeli v svoji manjši hiši, mali kmetiji, ki je le za silo preživljala celo družino. Zato so bili skoraj vsi manjši kmetje in dninarji bolj ali manj odvisni od gradu Klevevž, graščakove dobre volje in od dobre volje njegovega oskrbnika Kržana, ki je upravljal graščakovo posestvo.

»Jutri moram na tlako v Klevevž, kajti drugače se bom zameril graščaku in oskrbniku, ki odsotnosti z dela, kadar me pokličejo, ne dovolijo in ne oprostijo!« so bile besede očeta ali pa kakšnega sosedo in znanca, ki jih je Vinko v mladosti večkrat slišal. Zelo zgodaj je dojel, kaj pomenijo, saj je beseda tlaka ostala v Čelevcu in v okolici Klevevža še iz časov, ko so kmetje tlačanili v klevevškem gradu. Zdaj pa je pomenila, da morajo odslužiti razne usluge, kot so bile: drva ali listje, ki so ju prejeli za delo, oranje z grajskim plugom in živino na njihovih njivah ali pa odslužiti najemnino za stanovanja v grajskih hišicah, ki jih je bilo okrog 20 raztreščenih po vaseh okrog Klevevža.

»Ne tlačanal, se klanjal grajskim ali podobnim ali pa se komu na svetu na drugi način prilizoval se jaz ne bom nikoli!« so bile odločne besede mladega Vinka katerim je odobravajoče in vneto pritrjeval tudi njegov oče, ki je čakal in želel boljše življenje svojih otrok, kar je postalo tudi sklep cele družine.

Dogodki, ki so sledili po aprilski kapitulaciji stare Jugoslavije 1941. leta, ko je bil Vinko star šele 17 let, so pokazali, da je ostal Vinko s svojimi domačimi pri tem sklepu. Takrat se je že nekaj časa učil za mesarja pri znanem mesarju Javorniku v Ljubljani in je prihajal le občasno domov tudi še po kapitulaciji Jugoslavije, ko so v takojimenovani Ljubljanski pokrajini gospodarili Italijani.

Že zgodaj spomladi 1942. leta je v Šmarjeti in okolici zaživela partizanska politična in vojaška aktivnost, ki okupatorju in njihovim pomagačem ni ostala skrita.

Graščak Ulm, po narodnosti Nemec, kljub svojim velikim prizadevanjem v 1941. letu, da ostane Šmarjeta s Klevevžem priključena k »Velikem Reichu«, ni uspel in se je moral že konec aprila 1942. leta odseliti, ker se je bal obračuna s partizani. Nekaj temu podobnega je vseeno doživel, predno se je odselil z vsem pokretnim iz Klevevža. Tik pred odhodom je dobil ponoči 23. na 24. »obisk«, ki so si ga on, pa tudi ljudje iz okolice, dobro zapomnili, saj je za debelimi in dobro zaklenjenimi grajskimi vrati z družino in nemško preselitveno komisijo vred trepetal kot šiba na vodi, partizani pa so mu v prehranjevalni akciji zaplenili: šest volov, enega konja, tri sedla, tri prašiče in še druge stvari in mu okrog tretje ure zjutraj zažgali še garažo, v kateri sta zgorela dva oseba na avtomobila (eden je bil njegov, drugi pa od nemške

kega poleta in naraščanja NOG.

Tudi mladi Vinko Jerman je prišel v začetku junija 1942. leta na osvobodeno ozemlje v »Šmarješko republiko« ali v »Malo Moskvo«, kot so imenovali osvobodjeni kraj s centrom Šmarjeta okupatorji v Novem mestu. Le par dni je bil Vinko še doma, se udeležil sestanka mladine v Zburah in odločil, da se ne vrne več mesariti v Ljubljano, temveč, da vstopi v partizane.

Že 10. junija 1942. leta je postal borec Dolenjskega odreda in sicer v četi tovariša Draga Suhija-Luka.

Vinko Jerman pa ni imel sreče, da bi dalj časa nosil partizansko puško in sodeloval v akcijah, kajti dogodki, ki so se zvrstili že v začetku junija 1942. leta, so mu začrtali drugačno pot v boju za svobodo in za obstanek.

Ko so partizani v noči od 30. junija na 1. julij 1942 napadli Mokronog, kar so storile enote Krškega odreda, in zaplenili veliko količino usnja v tovarni usnja, ki so ga pozneje skupaj s političnimi aktivisti razdeljevali partizanskim enotam po Lakniški dolini in drugod, je bil tudi Vinko s še petimi partizani in petimi »furmani« določen, da pravzamejo 5 voz usnja na Malkovcu pri Mokronogu in da ga odpeljejo partizanom na Rog. Skupino partizanov in civilnih voznikov pa so nenadoma napadli Italijani in domači izdajalci.

»Močno me je zbolelo,« mi je doživljaj pripovedoval Vinko. »Dobil sem strel tik ob piščali desne noge pod kolenom in začel močno krvaveti. Spominjam se, da so bili takrat z menoj še: Majzelj iz Mokronoga, Kirn iz Zagrada, Skušek iz Tržišča nad Mokronogom, Vida Jenko iz Novega mesta in še nekateri, ko smo napadalcem komaj ušli in so tudi vozniki pozneje pripeljali usnje naprej našim.

Sem nisem mogel več kaj dosti hoditi, saj me je za silo obvezana rana zelo bolela, vsa noga pa je močno zatekla. Partizani so me vsega onemoglega spravili v Sirkovo zidnico na Vinjem vrhu, ki je bila začasna bolnišnica. Kmalu nato, ko sta bili v drugi polovici julija 1942. leta organizirani poleg sanitetnih postaje ali partizanske bolnišnice pod Gorjanci tudi dve pri nas, od katerih je bila ena v Beretčevi zidnici v Ravniku nad Šmarjeto, druga pa pri Blažičevih v vasi Dol pri Klevevžu, sem oddal po nalogu partizanom puško, sam pa sem bil napoten na zdravljenje domov v Čelevec in vezan na previjanje noge na bolnišnico v vasi Dol, ki je bila le par kilometrov od Čelevca.

Še šepast in neozdravljen sem dočakal veliko italijansko ofenzivo, ki jo imenujejo tudi Roška ofenziva. Partizani so se umaknili od nas, pustili doma precej mladih partizanov, za katere niso imeli orožja, sam pa sem ves v skrbeh premišljeval, kaj mi je storiti. Doma namreč nisem smel ostati, saj sva bila z očetom, ki je bil predsednik NOO, na sovražnikovem črnem seznamu.

Ne vem zakaj, vendar pa me je nekaj vleklo proti Gorjancem in Rogu, ko so začeli belogardisti v Italijani že 19. septembra 1942. leta hajkati po naših krajih okrog Klevevža, po Žalovičah in Str-

mici, nato pa tudi po Šmarjeti in naprej proti Novemu mestu.

Ponoči sem se umikal in šepal sam čez Gričevje nad Otočcem proti Trški gori in premišljeval, kam naj se skrijem. Nezaceljena rana na nogi me je začela neznosno boleti. »Tak, kot sem, spadam v bolnico, ne pa v potnika, ki se kot lačna zver potikam po hribih, vinogradih in grmovju!« sem tarnal v sebi in se plazil šepajoč naprej.

Iz Trške gore sem se nekoliko ponoči priplazil v dolino proti Ločnem pri Novem mestu in ves onemogel premišljeval, kako naj pridem čez reko Krko, ki pa tukaj ni bila prehodna. V Kronovem, kjer jo je bilo mogoče peš prebresti, pa so že gospodarili beli in Italijani; njihove enote so se kar naprej premikale peš ali z vozili v Novo mesto in nazaj proti Šmarjeti in hajkale celotno območje, na katerem sem se tudi jaz nahajal. Ko sem tako nemočen nekaj časa opazoval dolino in cesto pod seboj, sem se že celo zgodaj zjutraj še naprej plazil v gosto grmovje na mali griček tik nad cesto in reko Krko v Ločnem pri cerkvici, kjer stoji danes gostilna Pavlin, ki pa je takrat še ni bilo. Menil sem, da bo ob cesti bolj varno, kot v hribih proti Trški gori in da nihče ne pričakuje, da sem tukaj.

Tako sem skozi gosto grmovje kakšne tri ali štiri dni opazoval belče in Italijane, se ponoči splazil do Krke in se napil hladne vode, ter se vračal nazaj v skrivališče poleg cerkvice v grmovje. Tudi ob Krki sem imel zasilno gnezdo, kjer sem nekajkrat prečepel in tudi zadremal, če ni bilo zaradi sovražnika mogoče priti nazaj nad cesto k cerkvici. Vendar pa se tako ni dalo več naprej, kajti vse bolj in bolj me je pestila lakota. Po štirih dneh pa sem postal že tako lačen, da se mi je kar temnilo pred očmi. Odločil sem se, da si poiščem kaj za pod zob. Ves onemogel sem šel zgodaj zjutraj do stare žene, ki sem jo opazil na njivi blizu skrivališča, da dobim kos kruha. Kruh sem sicer dobil, kmalu nato pa mi je pripeljala do skrivališča pri cerkvici tudi Italijanka, ki so me vkljenjenega odpeljali v novomeške zapore. Zaprl so me med kakšnih 8 ujetih ali doma prijetih partizanov in političnih aktivistov iz Bele krajine. Zasliševali so me, vendar nisem nič priznal. Videl sem več zancev in eno jutro tudi tebe in Florjana Bevca iz Bele cerkve, ki so vaju vkljenjena odpeljali ven, najbrž proti Ljubljani. Tudi mene so takrat vkljenili in me odpeljali z nekaterimi sojetniki proti Ljubljani, vendar ne v Belgijsko kasarno kot vas, temveč v zapore na Miklošičevi cesti, kjer so me še naprej zasliševali in pretepali.

O meni so imeli nekaj podatkov, ki so jih dobili od belih in skritih izdajalcev, da sem bil partizan, kar seveda nisem mogel tajiti. Na srečo pa mojo rano, ki me je še vedno močno bolela, niso odkrili. Tajil sem, da so me partizani šele mobilizirali v svojo vojsko in da sem od njih pobegnil domov, kar pa mi niso verjeli. Pred menoj se je namreč pojavil tudi partizanski dezertar, ki je bil zdaj belogardist, ki je pričal

Italijanom, da me je kot partizana videl tudi v Klevevžu.

V ljubljanskih zaporih sem bil okrog 4 mesece in 7-krat zaslišan. Meseca februarja 1943. leta pa so me poslali z še nekaterimi v internacijo in sicer v Gonars, vendar že kmalu nato iz Gonarsa v Parmo, iz Parme pa sta me tudi kmalu nato 2 karabinjerja odpeljala vkljenjenega v Ljubljano, najprej v Belgijsko kasarno in čez nekaj dni zopet v zapore na Miklošičevo cesto, kjer so mi začeli soditi.

Na sodišču sem se zopet znašel z Vido Jenkovo iz Novega mesta, kakor tudi z mlinarjem Vampelom iz Otočca in Ivanom Potokarjem iz posestva Šuta pri Strelacu nad Šmarjeto. Vsi trije so bili obsojeni na smrt, od katerih sta bila mlinar Vampelj in Ivan Potokar malo pred padcem fašizma tudi ustreljena, Vida Jenko pa je bila pomiloščena ali pa mogoče ponovno obsojena (na dosmrtno ječo).

Vida Jenko je kot partizanka vedela, da jo dolžijo tudi stvari, ki so bile namenjene Vidi Mulcr-partizanki, ki so jo ujeli doma v Črnomlju. Po dogovoru z njo pa je ni hoteli izdati, kajti bila bi ustreljena, sodniki pa Vidi Jenko njenih obtožb nikakor niso mogli tudi dokazati. Ta dogovor je obema rešil življenje, kajti obe sta bili obsojeni na dosmrtno ječo. Vido so namreč aretirali kot partizanko že v Malkovcu. Ker je skočila nekaj metrov globoko, da bi se rešila, so se ji na nogah potrgale kite. Zaradi tega je nemočna obležala in je 80% invalidinja.

Kot mladoletnik sem bil obsojen na 28 let ječe.

Ječo sem prestajal najprej okrog 45 dni v Rižarni v Trstu, prav toliko časa nato tudi v Benetkah in se končno ustavil v Bologni. Vendar pa so me proti koncu obstoja Italije poslali še v Parmo, kjer sem dočakal kapitulacijo Italije. Hrana je bila povsod zanič, paketov pa zaradi stalnega premeščanja nisem dobival. Da sem nekako preživel, se lahko zahvalim le zaporniku Fuksu iz Črnomlja in Žanu Devu iz Mokronoga, ki sta kot zavedna zapornika organizirala pomoč tudi takim, ki nismo dobivali paketov od doma.

Zelo nas je jezilo, ko smo videli, da nas Italijani po kapitulaciji nočejo izpustiti domov. Dali so nas v roke Nemcem, katerih smo se še bolj bali kot Italijanov.

Nemci pa so nas kar kmalu naložili v vagon in odpeljali na delo v Nemčijo in sicer v taborišče tovarne SIMENS pri mestu MÜLHET-MRUHR, kjer smo začeli delati v tovarni pod zemljo.

Največji del tovarne, ki so ga imenovali »elektromontaža«, so namreč zavezniki že z bombami razbili. Po desetih dneh dela in tudi stradanja, ki je bilo še hujše kot v Italiji, pa so nas razvrstili po poklicih. Prijavil sem se za mesarja, kajti bliskovita iskrica v možganih mi je dejala, da bom najbrž pri mesarjih lažje preživel. Za silo sem pa že tudi znal mesariti, saj sem imel za seboj kakšno leto učne dobe v tem poklicu. Začel sem delati s skupino kakšnih 50 sotrpinov pri velikem privatnem mesarju, ki je mesaril za nemški Reich. Na delo smo hodili iz taborišča, kjer nas je

imelo po več zapornikov skupno sobo, veliko približno 40x80 metrov in sicer v barakah nad garažami.

Znašli smo se, ker sicer ne bi preživeli, saj smo le delali z živalmi in njihovim mesom. Hrana sicer pa je bila vodena, brez mesa, podobna hrani v Italiji, kruha pa skoraj nismo poznali.

Čeprav je bilo nevarno, smo kradoma v začetku pojedli kakšne koščke surovega mesa, pozneje pa smo začeli odnašati pod smrtno nevarnostjo tudi manjše kose mesa, loja in slanine. Kuhali smo si jih v loncih in na električnih pečicah, ki smo jih našli v ruševinah zbombardiranih zgradb in si jih za silo usposobili. Seveda je bil eden ob kuhanju in uživanju obrokov vedno na straži, da bi nas kakšen Nemec ne zasaul. Izdajalca pa med seboj nismo imeli, pa tudi ne kakšne močnejše kontrole, razen zunanjih straž ob prostem času le tega pa je bilo malo, kajti v Nemčiji počitka skoraj ni bilo, delalo pa se je po 12 ur dnevno.

Tako sem dočakal tudi kapitulacijo Nemčije, ko sem se ves onemogel in še vedno z nezacejeno rano na nogi vrnil srečen domov. Tu pa me je čakal nov udarec, kajti izvedel sem, da očeta ni več med živimi.

Tudi on je bil interniran v Italijo in sicer v Padovo od koder se je malo pred kapitulacijo Italije z nekakšnim posredovanjem vrnil domov. Kot odbornik NOO je spet začel delati za NOV. Ob težkih trenutkih, ki so nastopili za partizansko gibanje v naših krajih levo od reke Krke, se je moral tudi on kot vsi politični aktivisti, med katerimi je bilo zaradi številnih izdajalcev in belogardistov v uniformi veliko žrtev, skrivati po hribovskih krajih tja proti Trebelnem in se le občasno vračati ponoči domov. Tako ga je septembra 1944. leta zmanjkalo. Doma so izvedeli, da je bil v neznanih okoliščinah 26. septembra 1944. leta v okolici Štatemberka ubit. Za gotovo je postal žrtev belogardističnih izdajalcev,« je trpko končal svojo pripoved Vinko Jerman.

»Da, moj oče in jaz nisva nikoli klonila pred okupatorji in njihovimi pomagači, za kar sva plačala visok davek!« mi je še rekel utrujeni Vinko, ko sem ga lani obiskal in dobil od njega te podatke za knjigo, ki jo pripravljam o šmarjeških internirancih v italijanskih koncentracijskih taboriščih, o njihovem trpljenju, doživetjih in bežanju domov.

Vinko Jerman pa se je takoj po vojni zaposlil kot mesar pri mesarskem podjetju v Novem mestu, se 1953. leta oženil in zaživel z ženo in družino v hišici, ki sta si jo z ženo zgradila v Bršljinu pri Novem mestu. V zakonu sta z ženo dobila dva sina in eno hčerko, ki pa so vsi že pri kruhu. Zaradi opisanega pa me je težko prizadela vest, da je pred kratkim, star komaj 63 let, umrl. Tako se je povečalo število tistih, ki so zaradi preživetih grozot in trpljenja v vojni prezgodaj odšli od nas. V spomin nanj sem tudi opisal njegovo zgodbo.

Miran Beretič

Vinko Jerman

Posvetovanje o zgodovini novomeškega okrožja

OF je na Dolenjskem prodrla v vsako vas

Na pobudo Novomeškega okrožnega odbora aktivistov OF je Dolenjski muzej Novo mesto – oddelek NOB 1. junija 1987 organiziral posvetovanje na temo Novo mesto v Narodnoosvobodilni borbi leta 1941. Udeležilo se ga je preko trideset aktivistov okrožnega odbora OF Novo mesto, od katerih je velika večina sodelovala tudi v sami razpravi in s tem po svoje prispevala k uspešno izvedenemu posvetovanju.

Samo posvetovanje je bilo zamišljeno kot prispevek k obravnavi politične zgodovine novomeškega okrožja, ki jo želi pripraviti in v posebni publikaciji predstaviti Dolenjski muzej. Zajelo je obdobje priprav na NOB, leto 1941 in dogajanje do konca maja 1942, ko je nastalo veliko osvobodeno ozemlje in so bili ustanovljeni podokrožni odbori OF. Podlago za obravnavo te teme je predstavljalo besedilo dr. Francea Hočevarja napisano ob upoštevanju dostopnega zgodovinskega in spominskega gradiva. Cilj posvetovanja je bil dopolniti to gradivo s prispevki nekdanjih borcev in aktivistov, tako da bi prišli do čimbolj dopolnjene in preverjene obdelave tega obdobja.

Na Dolenjskem je bila iniciator in organizator narodnoosvobodilnega boja komunistična stranka Slovenije, ki je leta 1941 skupaj z drugimi naprednimi političnimi in nazorskimi skupina-

mi ter posamezniki ustanovila Osvobodilno fronto slovenskega naroda in organizirala prve partizanske skupine, ki so vodile oboroženi boj proti okupatorjem. V poletnih mesecih 1941 se je prebivalstvo Dolenjske množično vključilo v OF, ki je tako postala edina vsenarodna organizacija. Na ruševinah nekdanje kraljevine Jugoslavije je zrasla nova revolucionarna politična organizacija, nova ljudska oblast in nova narodnoosvobodilna vojska, ki se je skupaj z ljudstvom neizprosno bojevala proti okupatorjem in njihovim domačim zaveznikom do popolne zmage in osvoboditve.

Postavljalo pa se je vprašanje, kako obrazložiti to zgodovinsko in revolucionarno prelomnico v življenju Dolenjske. Zakaj so se v letu 1941 s takó silo prebudili veliki revolucionarni potenciali v dolenjskih ljudeh? »To si ne moremo pojasniti z nenadnim spontanim izbruhom, katerega naj bi porodila stiska ljudi po prihodu okupatorja v deželo. V resnici je to rezultat celotnega medvojnega razvoja družbe in tudi še dlje segajočega zgodovinskega spomina ljudi, rezultat socialno ekonomskih razmer in subjektivnih sil, ki so delovale na Dolenjskem«, je v svojem referatu zapisal dr. France Hočevar. Prav o tem so največ govorili tudi na omenjenem posvetovanju. Mnogi razpravljali so

Bogdan Osolnik

ugotavljali, da so bili dolenjski ljudje vedno dojemljivi za nove ideje in so sprejemali vse, kar je bilo naprednega. Veliko Dolenjcev je odhajalo v Ameriko, od koder so se vračali z naprednimi republikanskimi idejami. Iz ruskega ujetništva so se vračali vojak iz 1. svetovne vojne, ki so tam doživeli socialistično revolucijo ter se navzeli socialističnih idej, ki so jih razširjali po Dolenjskem. Veliko vlogo je odigralo tudi učiteljstvo, ki je pri mladini vzpodbujalo domovinsko zavest in učilo ljubiti svojo domovino. Mnogi napredni levčarji so bili poslani na Dolenjsko po kazni, ker da je Dolenjska revna dežela in tam niso tako nevarni. Ustanavljala so se tudi razna napredna društva, organizacije in skupine kot so »Sokol«, »Društva kmetov in fantov in deklet«, »Prosveta«, krščanski socialisti (o katerih je bilo tudi veliko povedanega) in druga.

Take razmere, to zavest, naprednost in enotnost dolenjskih ljudi pa je znala izkoristiti komunistična partija tako, da je vse napredne organizacije, skupine in posameznike združila, se jim postavila na čelo in jih s svojo dejavnostjo pritegnila v OF in preko nje v narodnoosvobodilni boj in socialistično revolucijo.

V vsem tem in pa v izredno slabih življenjskih razmerah, v katerih je živel dolenjski kmet, ter v tradicionalnem sovraštvu do Italijanov pa je treba iskati vzroke, zakaj je OF na Dolenjskem našla tako plodna tla, da skoraj ni bilo vasi, v kateri ne bi deloval odbor OF ali pa vsaj njeni zaupniki in zakaj se je v zimi 1941/42, ko je bil povsod po Sloveniji partizanstvo upadalo, tu, na Dolenjskem hitro krepilo, kar je bilo kot so poudarili mnogi govorniki, pravi fenomen.

Na koncu posvetovanja so si bili vsi udeleženci enotni, da je tako plodna in delovno uspešna posvetovanja potrebno organizirati tudi v prihodnje za še naslednja obdobja NOB novomeškega okrožja do osvoboditve. Samo tako se bodo dogodki, ki so že precej odmaknjeni, lahko pojasnili in razložili ter se razčistili tudi še tisti, ki so sedaj še ne popolnoma jasni. S tem pa se bo tudi pripomoglo k hitrejši obdelavi zgodovine Novomeškega okrožja.

Zdenko Picelj

Izlet v Beograd in Banat

V torek, 2. junija 1987, so z letalom odpotovali borci 14. divizije v Beograd in Banat, na izlet, ki so ga že težko pričakovali. V Beogradu so takoj po prihodu obiskali Hišo cvetja, kjer so člani delegacije (Ančka Prvanja, Jože Bolčan-Silni in Ivan Dolničar-Janušik) položili cvetje na grob tovariša Tita ter vpisali v spominsko knjigo naslednje: »Borci prve divizije NOV in PO Slovenije, oziroma XIV. Udarne divizije NOV in PO Jugoslavije, se ob 50. obletnici prihoda Josipa Broza Tita na čelo KPJ hvaležni klanjamo njegovemu spominu, delu in imenu, ter se ponovno obvezujemo, da bomo dosledno, dokler nam bodo moči dopuščale, varovali pridobitve narodnoosvobodilnega in revolucionarnega boja.« Nato so si ogledali celoten spominski park.

Popoldan so obiskali stalno razstavo orožja in vojne

tehnike v Nikincih. Starešine JLA, ki so jih lepo sprejeli, so po ogledu razstave še nekaj časa preživeli z njimi v prijetnem pogovoru, gostje pa so se nato vrnili v Beograd.

Naslednji dan je bil namenjen obisku Banata in Zrenjanina, kjer se je 14. divizija zadrževala takoj po koncu vojne 1945. leta. Na sprejemu v občinski skupščini v Zrenjaninu je predsednik skupaj s številnimi družbenopolitičnimi delavci mesta pozdravil borce, nato pa so jim še predstavili mesto in njihovo delo. V zahvali je tovariš Dolničar navzočim spomnil, kako je bilo pred 42-imi leti, ko je prišla divizija takoj po koncu vojne v Banat in poudaril, da takratne prisrčnega sprejema borci ne bodo nikoli pozabili. V znak priznanja za ohranjanje prijateljstva in pridobitev revolucije jim je v imenu divizije podaril divizijsko plake-

to. Po tej slavnosti so si borci ogledali zloglasne zapore, kjer so mučili komuniste, med njimi tudi narodnega heroja Zarka Zrenjanina. Potem so položili venec na spomenik padlim, ki stoji na mestu, kjer so leta 1941 okupatorji pobili 90 rodoljubov, nato pa je sledil ogled mesta. Popoldne je bilo določeno za tovariško srečanje v Carški bari pri Ečki. Po ogledu rezervata ptic so borci z do-

mačini ob »riblji čorbi« in pravi ciganski glasbi preživeli ostanek popoldneva.

Udeleženci izleta so bili navdušeni najprej nad izredno organizacijo izleta, ki je bila v rokah Turistične organizacije KOMPAS iz Ljubljane, in nad sprejemi v Beogradu in Banatu, kjer so jih tako prisrčno sprejeli in s tem omogočili, da je bilo bivanje tako prijetno.

Marjan Prestor

4. pohod po poti prenosa ranjencev iz Primorske in Gorenjske na Notranjsko

Na Primorskem in Gorenjskem so posebno v drugem polletju leta 1943 vojaške enote naglo naraščale in se nenehno spopadale s sovražnikom. Skrbeti je bilo treba za vedno večje število ranjenih, bolnih in okrevajočih borcev ter invalidov. Le s smiselnim razmeščanjem ter dograjevanjem partizanskih bolnišnic, z vzdrževanjem nekaterih že ustanovljenih prehodnih sanitetnih postaj in ambulant na Gorenjskem je partizanska saniteta zadovoljevala potrebe v saniteti 9. korpusa. Zahtevne naloge sta zlasti opravljali dve bolnišnici s številnimi oddelki; v Trnovskem gozdu bolnica »Pavla« in na Cerkljanskem bolnica »Franja«.

V letu 1944 je število ranjencev zaradi stalnih pritiskov sovražnika na osvobodeno ozemlje močno naraslo. Štab 9. korpusa je glavnemu štabu NOV in POS predlagal evakuacijo težko ranjenih in invalidov na Notranjsko, da bi jih z zavezniškimi letali, ki so takrat pristajali v Loški dolini, prepeljali v bolnišnice v južni Italiji. Ko je bil dan pritrdilen odgovor, je štab korpusa takoj poslal 31. divizijo na Cerkljansko po ranjence, čeprav je nemška ofenziva še trajala.

Evakuacija je bila opravljena v dneh od 13. do 19. avgusta 1944. Pri evakuaciji je sodelovalo pet brigad z več kot 3000 borci.

Ker je odbor skupnosti borcev 31. divizije NOVJ razpravljal o programu dela in nalog za leto 1987, je planiral tudi organizacijo 4. pohoda po poti prenosa ranjencev iz Primorske in Gorenjske na Notranjsko. Prvi pohod je bil organiziran leta 1984, ko smo na najbolj izpostavljeni točki pohoda na Mačkovcu odkrili spomenik, na katerem je zapisano: »Skozi te kraje, čeprav je sovražnik prav tu trdno varoval prometne poti, je enotam 9. korpusa v noči na 19. avgust 1944 uspelo varno prenesti 95 ranjencev s Primorske in Gorenjske na Notranjsko.

V spomin na evakuacijo več kot 2500 ranjenih in obolelih borcev iz Slovenije, ki so jih varno zaščitile vojaške enote.

Ta pomnik je obenem izraz hvaležnosti borcem sanitetnih enot NOV, ki so rešili mnogo življenj in visoko dvignili našo čast, človečnost in tovarštvo.«

Tako kot dosednji trije pohodi bo tudi letošnji organiziran v spomin in zahvalo partizanski saniteti in evakuaciji ranjencev na Slovenskem.

Odbor skupnosti borcev 31. divizije NOVJ je določil, da se bo letošnji pohod začel 11. septembra 1987 v Cerknem in zaključil pa 13. septembra 1987 v Loški dolini na Notranjskem. Pri tem je upošteval predloge predstavnikov družbenopolitičnih organizacij občin: Ajdovščina, Cerknica, Idrija in Postojna ter VP Postojna in Ajdovščina, sprejete na sestanku v mesecu aprilu tega leta v Postojni.

Pohod bo razdeljen na tri etape, in sicer:

I. etapa (petek, 11. septembra 1987) od Cerknega preko Oblakovega vrha na Vojsko

II. etapa (sobota, 12. septembra 1987) Vojsko, Mrzla Rupa, Hudo polje, Predmeja, Otlica

III. etapa (nedelja, 13. septembra 1987) Otlica, Col, Bukovje, Mačkovec, Loška dolina.

Jedru pohodne enote, ki bo štela približno 30 pohodnikov, se bodo na posameznih etapah priključevali pionirji, mladina, planinci in borci NOB.

Svečanosti ob pohodu bodo v Cerknem, sledilo bo polaganje vencev na grobnici v Cerknem ter na grobnici na Vojščici, zvečer pa bo na Vojskem kulturno-zabavni program in pogovor s partizanskimi zdravniki. Svečanost bo tudi na Hudem polju ob spomeniku SVPB »Pavla«, na partizanskem grobišču na Predmeji, v zadržnem domu na Otlici pa bo kulturno-zabavni program. Osrednja proslava ob pohodu bo pri spomeniku na Mačkovcu pri Postojni, zaključek pohoda pa v Loški dolini.

Stalni pokrovitelj pohoda je Republiški komite za zdravstvo in socialno varstvo, sponzorirani pa še Zdravstvena skupnost Slovenije ter tovarni zdravil Lek iz Ljubljane in Krka iz Novega mesta.

V našem časopisu TV-15 Naš tovariš bomo o pripravi na pohod še pisali in navedli možnosti vključevanja v pohodno enoto, kamor se bodo gotovo vključili tudi udeleženci NOB oziroma udeleženci prenosa ranjencev leta 1944.

Ivo Miklavčič

Prejeli smo v objavo

Pri pripravi fotografskega gradiva za tiskanje monografije o III. brigadi vojske državne varnosti – narodne obrambe (VDV – NO) imamo težave s pomanjkljivimi podatki o nekaterih zelo zanimivih fotografijah, ki bi jih želeli objaviti v knjigi.

Glede na to vljudno prosimo, da objavite priložene tri fotografije. Bralce prosimo, če bi kdo lahko posredoval podatke, kje so fotografije nastale, čas nastanka, katera enota ali posamezni prepoznan bорец je na njej ter morebitne druge pomembnosti. Doslej znani, vendar nepotrjeni podatki za posamezne fotografije so:

Številka 1: Borci 1. in 3. bataljona III. brigade VDV – NO pod Uršljo goro marca 1945.

Številka 2: Borci III. brigade VDV v Radmirju?

Številka 3: Zbor borcev v Radmirju septembra 1944.

Morebitne podatke poslati na naslov: Jože Štok-Korotan, 61000 Ljubljana, Triglavska 27, ali na uredništvo TV-15 Naš tovariš.

Zdenko Picelj

Osvoboditev Novega mesta

Vdor Nemcev in domobrancev

Svoboda Novega mesta je trajala do 21. oktobra 1943. leta. Takrat so Nemci po hudih bojih uspeli prebiti položaje enot 15. divizije ki so ščitile osvobodeno ozemlje, in iz Kostanjevice po dolini Krke prodrli v Novo mesto, kjer so ostali le tisti, ki res niso mogli zapustiti mesta, ter ljudje, ki niso bili naklonjeni socialistični revoluciji.

S prihodom Nemcev in domačih izdajalcev so se začela v mestu strašna grozdejsva nad prebivalstvom, o katerih danes pričajo spomeniki in spominska obeležja. Nemci in domobranci so v mestu zasedli pomembnejše urade in bunkerje ter preko dneva pobili 26 ljudi. Partizani so se pred njimi pravočasno umaknili. Nemci so pustili v mestu manjšo posadko, glavnina I. SS tankovskega grenadirskega polka pa je nadaljevala pot v Belo krajino. Vojski te posadke so izvršili v naslednji dneh nove zločine: v Bršljino so ubili Ivana Obreza ter Franca Kastelica in njegove tri hčere, na vrtni ograji gostilne na Ločenski cesti pa so obesili šest civilistov in partizanov. Toda tudi nemški in domobranci teror nista več mogla spremeniti dejstva, da je Novo mesto dalo osvobodilnemu boju vse, kar je moglo in da je bilo odločeno vzdržati tudi v najtežjih razmerah do konca vojne.

Nemci so takoj po vdoru v mesto trdo zagospodarili.

Vse mesto se je treslo pred novimi okupatorji, ki pa so se po prvih grozodejstvih za silo unesli. Kmalu so razglasili, naj se vrnejo domov vsi, ki so pred njimi pobegnili. Ljudje so se počasi in s strahom vračali. Življenje v mestu se je začelo nekako urejati. Ljudje so si oddahnili, saj so vedeli, da bombnih napadov ne bo več, če bodo v mestu Nemci.

V mestu je nekaj časa ostala le manjša skupina nemških vojakov, katerim pa so se pridružili še domobranci, ki so zasedli gimnazijsko poslopje, v meščanski šoli pa so si uredili vojaško bolnišnico, katera je bila že pod italijansko oblastjo. Domobranci so Nemci vsaj na videz prepustili precej oblasti in pravic.

S tem se je začelo za Novo mesto novo obdobje, obdobje strahovlade in trpljenja.

Kljub trenutnemu presečenju, ki ga je v partizanske vrste vnesel bliskovit nemški prodor, so brigade XV. divizije že v noči na 26. oktober 1943 napadle Trško goro, Mačkovec, Ločno in Bršljin. Dane 10. novembra 1943 pa je Glavni štab ukazal VII. korpusu, naj pripravi napad na eno večjih postojank v bližini. Štab VII. korpusa se je odločil za napad na Novo mesto. Le-ta se je začel v noči na 14. november, ko se je v mestu nahajalo okoli 350 dobro utrjenih Nemcev in domobrancev. V

napadu je sodelovala tudi artilerija. Gubčeva brigada je napadla na desnem, Cankarejva pa na levem bregu Krke, medtem ko je položaje okrog Kronovega zasedla XII. brigada. Večji uspeh je dosegla Cankarejva brigada, ki je zavzela železniško postajo in uničila dva bunkerja, medtem ko ji Marofa ni uspela zasesti. Gubčeve brigade je gospodarila v Šmihelu in Žabji vasi ter blokirala Grm, v mesto pa ji zaradi odločnega odpora sovražnika ni uspelo prodrati.

Obkoljenemu mestu so hoteli na pomoč Nemci iz Ljubljane, toda pri Trebnjem so bili zaustavljeni. Tudi poskus Nemcev, da bi se s tridesetimi kamioni prebili skozi položaje XII. brigade pri Kronovem, sprva ni uspel. Obkoljeno posadko v mestu so bili tako prisiljeni oskrbovati z letali.

Boji so trajali do 16. novembra 1943, toda kljub močnemu artilerijskemu obstreljevanju partizanskim enotam ni uspelo zavzeti utrdb na Marofu, od koder bi lahko upešno tolkli po sovražnih oporiščih. Ker je med tem prodrli preko Mačkoveca v mesto nemška kolona iz Kronovega, so brigade nadaljnje napadanje opustile in ostale na položajih okoli mesta. Novo mesto je bilo od takrat dalje z ožjim ali širšim obročem, zlasti proti Beli krajini in Kočevskemu Rogu, obkoljeno vse do osvobo-

Porušen most v Kandiji.

ditve. Mesta samega niso več napadali s tolikšnimi silami, prihajajo pa je do pogostih topniških spopadov v njegovi neposredni bližini. Do hujših spopadov je prihajalo v njegovi širši okolici s tistimi nemškimi in domobranci silami, ki so se iz svoje postojanke podajale v napade in pohode po Dolenjski in sredi novembra 1944 tudi v Belo krajino.

Še pred koncem nemške ofenzive, 4. novembra 1943, leta se je v Novem mestu utrdil domobranci bataljon, ki mu je poveljeval Vuk Rupnik, sin samozvanega poveljnika slovenskega domobranstva generala Leona Rupnika. Idejni vodja novomeških domobrancev pa je bil kaplan in gimnazijski katehet Karel Wolbang. Sredi novembra 1943 so začeli izdajati svoj antikomunistični list »Naprej zastave slave«, katerega naslov so morali s četrto

številko spremeniti in je odtlej nosil ime »Za blagor očetnjave«. Po storjenih zločinih so domobranci prekosili svoje predhodnike belogardiste.

Ne glede na dnevni čas, podnevi ali ponoči, so po mestu aretirali ljudi, za katere so sumili, da pripadajo narodnoosvobodilnemu gibanju, jih zasliševali in nekatere pobili. V nekdanji Bečevi kleli, na današnji Cesti talcev so pripravili zapor, v katerem so ob pomanjkanju in strahovanju čakali usodo zaprti meščani, aktivisti in aktivistke. Do srede marca leta 1944, ko so skupaj z Nemci sodelovali v poboju 4. bataljona Cankarjeve brigade na Javorovici na Gorjancih, so v mestu in njeni okolici izvršili več zločinov. Konec novembra 1943 so sodelovali pri množičnih aretacijah meščanov, od katerih so bili v drugi polovici decembra mnogi

odpeljani v koncentracijska taborišča. V Ločni so 18. decembra 1943 ubili učitelja in aktivista OF Karla Jakopca iz Otočca. Nekaj dni za tem pa so zverinsko pomorili Valentičovo družino. Konec leta 1943 so na Glavnem trgu obesili dva ujeta partizana, v februarju 1944 pa ustrelili aktivista OF, železničarja Antona Čampo iz Cegelnice pri Novem mestu.

V letu 1943 je bila v Novem mestu takomenoivana III. bojna skupina slovenskih domobrancev z več četami, po nekajkratnih reorganizacijah slovenskega domobranstva pa se je v začetku marca 1945 petim udarnim domobrantskim bataljonom v bivši Ljubljanski pokrajini pridružil še šesti udarni bataljon s sedežem v Novem mestu.

(Prihodnjič dalje)

Franc Rejec-Kuhar

Moja pot z Luko na Dolenjsko

Z zanimanjem sem prebral članek »S Francem Leskoškom-Luko na Primorsko«, še posebno zato, ker sem tedaj tudi jaz sodeloval kot kurir—vodič na enem delu njegove poti, ko se je vračal s Primorske.

Leskošek je s spremstvom potoval na Primorsko z vodiči—kurirji TV zvez od karavle do karavle, po zahodnem loku karavlskega omrežja in se prav tako vračal z vodiči—kurirji po vzhodnem loku karavlskega omrežja TV zvez.

Iz Tolminkeskega Loma ni potoval preko čepovanske doline in Trnovskega gozda, temveč je potoval preko naselij Grudnice, Vrat, Vrše, Gorenje Trebuše, Mrzle Rupe—Vojsko na Krekavš (vznožje Trnovskega gozda), kjer se je ustavil za dva dni v gozdarski hiši. Od tukaj dalje je potoval preko Idrijske Bele, Črnega vrha do Brinovega griča v Dolomite.

Bil sem kurir na kurirski postaji na Vršeh. Kurirja, ki sta bila na kurirski zvezi na javki v Grudnici, s kurirjem Zahodne operative cone, s sedežem v Tolminkem lomu, sta pri povratku s seboj pripeljala na kurirsko postajo Franca Leskoška-Luka in Mirka Bračiča, komandanta operative cone, kateri je Luka osebno spremljal. Dan sta preživela in se odpočila na Vršeh. Jaz sem ju tedaj prvič videl, a nisem vedel, kaj predstavljata in kdo sta. Le po govorici sem ugotovil, da nista Primorci — nam kurirjem, se nista predstavlila. Ne vem, koliko kurirjev je nas bilo tega dne na postaji. Razgovarjala sta z nami in preverjala, kdo izmed nas najboljše pozna pot preko Gorenje Trebuše, Mrzle Rupe do Krekovš. Ugotovila sta, da jaz najboljše poznam vse kraje in steze v Trebuših, saj sem domačin. Prav tako pa sem dobro poznal tudi Mrzlo Rupino in Čekovnik, ker sem pred leti pri nekaterih kmetih bil pastir. Kot partizan sem bil sicer šele začetnik, vendar sem imel za seboj že eno zelo uspešno akcijo na vojaško patroljo v Gačniku (3.

februarja 1943). Izbrala sta me za vodiča. Iz Vrš smo krenili z nočjo. Cest smo se izogibali, zato sem ju vodil le po stezah. V »rajdi« (križišče za Čepovan, Gorenjo in Dolenjo Trebušo) prečkamo cesto in nadaljujemo pot mimo domačini na Pologu, Krmenku ter Stefanovcu ter okrog osmih zvečer prispemo v Krtovš. Pri Matevževih še niso šli k počitku (tu sem jaz doma); potrkali smo in vstopili ter se odpočili. Lačni nismo bili, ker smo imeli izdatno večerjo na Vršeh. Mama nam je postregla s toplim mlekom in čajem. Pot smo nadaljevali po stezi ob Trebuših. V Logu smo krenili navkreber mimo Brica, Kovčejše, Zelenka, skozi zaselek v Polanah. Ko smo prispeli Pod meline v Mrzli Rupi, se je že dani. Pohiteli smo mimo Amiavnika in kmalu nato krenili s ceste na levo v Trnovski gozd. Po gozdni cesti smo prišli vse do Krekovš (v Fržgavš — gozdarsko hišo). Legli smo k počitku.

Ko smo se prebudili mi je neki borec dejal, če vem, koga neki sem zjutraj pripeljal. Odgovoril sem, da ne vem. »Veš, to sta komandanta,« je

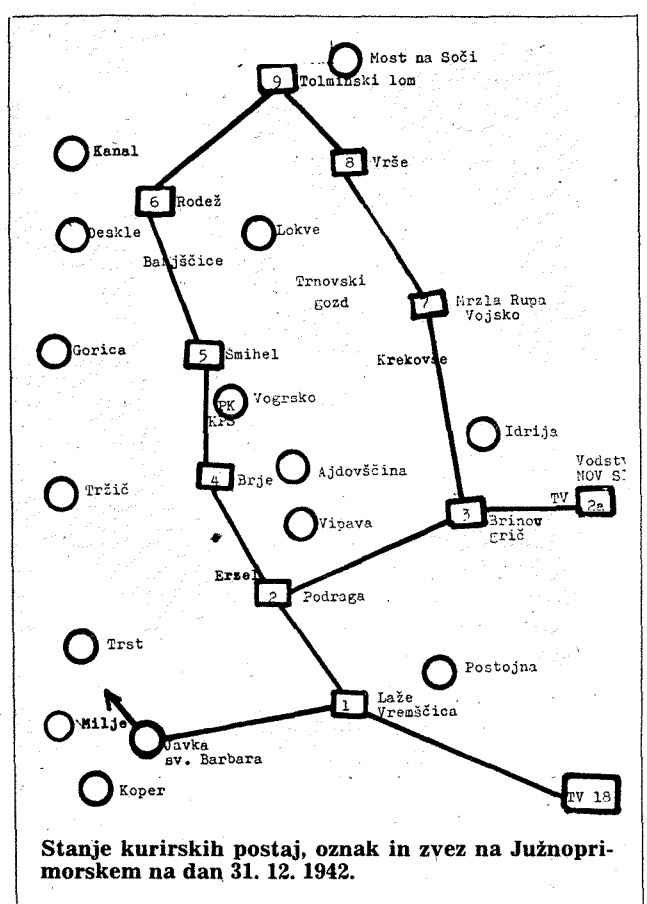
rekel. »Luka je komandant vseh slovenskih partizanov, Bračič pa primorskih partizanov. Imamo pa še enega komandanta, kateremu so podrejeni vsi partizani v Jugoslaviji in se imenuje Tito. Komandant Tito ni v Sloveniji in ga verjetno ne bomo videli, dokler ne bo konec vojne...«

Na Krekovšah se je tega dne zbralo veliko partizanov. Približno sto sem jih osebno poznal, saj sem bil z njimi v 3. trnovski četi; taborili smo na Vojskem, v stajah v Upalah ali na Griču, kakor temu kraju rečejo domačini. Tej četi je poveljeval Cemberlajn kot komandant in Slovenko kot komisar. V 3. trnovski četi so bili v glavnem domačini iz Vojskega, Gorenja in Dolenje Trebuše, Čekovnika ter nekaj Idričanov in Kanomeljcev. Skoraj vse sem poznal že pred odhodom v partizane. Vendar se je tukaj tedaj nahajalo najmanj dve tretjini partizanov, ki jih nisem še nikdar videl. Med njimi so bili predvsem Vipavci, Brici, Furlani in Tolminci, skoraj vsi so bili brez orožja. Le spremljevalci, ki so jih pripeljali na Krekovš, so bili oboroženi. Pred to množico partizanov (govorilo se je, da se jih je zbralo nad tristo, sta stopila tovariša Luka — Franc Leskošek in Mirko Bračič. Prvi je govoril Luka. Njegovih besed ne morem rekonstruirati, a tisto, o čemer je govoril, ne bom nikdar pozabil. Govor je bil kratek, a vsebinsko zelo jednat in za zbrane borec odločujoč. Govoril je zelo prepričljivo in dejal: veseli me, da ste se v tako velikem številu odzvali v partizansko vojsko in se že-

lite boriti proti fašizmu, ki vas že toliko let zatira. Ali brez orožja se vojskovati ne boste mogli. Mi svojih skladišč nimamo in si moramo orožje priboriti z napadi na sovražnika. Kar vas tukaj vidim, nimate niti toliko orožja, da bi se lahko branili, če bi bili napadeni, kaj šele, da bi sovražnika napadli in mu odvzeli orožje.

Mi nismo sami, imamo veliko partizanskih čet in brigad. Na Dolenjskem imamo veliko osvobodjenega ozemlja, ki je v rokah naše partizanske vojske. Imamo tudi zaloge orožja. Obdelujemo tudi polja in imamo več obdelovalnih zadrug in raznih delavnic. Svetujem vam, da se odločite za odhod na osvobodeno ozemlje na Dolenjsko. V tako velikem številu, brez orožja, se v svojem kraju ne morete zadrževati. Dejal je, naj dvignejo roke tisti, ki soglašajo za odhod na Dolenjsko. Brez izjeme so vsi dvignili roko, tudi jaz. Le nekaj starejših borcev, komandirjev in komisarjev roke ni dvignilo. Dejal je še, da se bodo na osvobodjenem ozemlju na Dolenjskem, po svoji želji vključili v briade tisti, ki se žele bojevati, ostali pa v delavnice in obdelovanje zemlje. Ko boste prejeli orožje in se usposobili rokovati z njim, se boste po svoji želji lahko vrnili nazaj v svoje kraje na Primorsko, je rekel. Govoril je tudi o vojaškem in političnem položaju v svetu, vendar sem vsebino pozabil.

Za njim je imel krajši govor tudi Mirko Bračič, ki pa je bil zelo kratek. Dejal je: ker ste se skoraj vsi prijavi za odhod na osvobodeno ozemlje na Dolenjsko, vam moram povedati, da lahko odpotujete le tisti, ki ste brez orožja. Ker je bilo med borci—novinci tudi večje število tovarišev, zelo mladih fantov (petnajst-, šestnajstletnih) in tudi več starejših bolehnih

Stanje kurirskih postaj, oznak in zvez na Južnoprimorskem na dan 31. 12. 1942.

moških, je Bračič dejal, da bodo izločeni. Kdor da ni kompromitiran, naj se skuša vrniti domov. Od tovarišev se spominjam le Dorice iz Gorenje Trebuše, ki je tedaj odpotovala domov. Nekdo v skupini se je oglašil, da brez orožja ne gredo na tako dolgo pot, ker bi jih lahko Italijani polovili in pobili, če bi padli v zasedo. Takoj je Bračič povedal, da bo šla za spremstvo močna skupina tridesetih oboroženih borcev, z dvema mitraljezoma. Spremostvo se bo vrnilo na drugo skupino, čim opravi svojo nalogo. Kdaj so krenili

na pot, ne vem, verjetno pa takoj naslednji dan. V tej skupini je bilo okrog 30 borcev iz moje vasi v Gorenji Trebuši in so skoraj vsi s prvo skupino odpotovali na Dolenjsko. Z njimi so bili tudi moji sosedi iz Krtovš: Zrčinov Nize, Krtov Pepč, Žefov Janez in moj stric Ciril. Bračič sem prosil, naj tudi meni dovoli oditi z njimi, pa je bilo vse zaman. Dejal je, naj se nemudoma vrnem na kurirsko postajo na Vrše, kjer me čakajo nove dolžnosti.

Drugi, sklepni del sestavka preberite danes teden

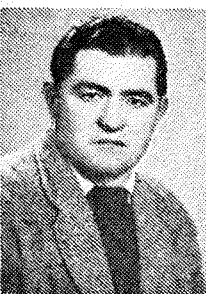
Karel Martelanc

V dvainosemdesetem letu je marca umrl Karel Martelanc, rojen v Tolminu. Po prvi svetovni vojni se je s starši preselil v Jugoslavijo. V Kočevju in Mariboru je obiskoval srednjo kmetijsko šolo, prakso pa je opravljal v Srbiji. Kot kmetijski referent je služboval v Dravogradu, kjer se je povezal z OF in gmočno podpiral partizane. Imel je zveze tudi s terenci v Celovcu. Leta 1944 je bil izdan; osvoboditev pa je dočakal v taborišču Buchenwald.

Jože Križmančič

Mešani pevski zbor zveze društev upokojencev občine Koper je imel konec februarja občni zbor, na katerem so počastili spomin na pokojnega Jožeta Križmančiča, pevec in prvega predsednika zbora, ki je umrl pred enim letom. Rodil se je 1915. leta v Bazovici pri Trstu. Z NOV je začel sodelovati septembra 1943. leta, najprej na terenu in nato aktivno v brigadi Simona Grešgoriča. Bil je borec in pomočnik političnega komisarja. Za aktivno delo v NOV je bil večkrat odlikovan. Po vojni je prišel v Koper, kjer se je aktivno vključil v delo družbenopolitičnih organizacij. Pesem ga je spremljala vse življenje. Že v najtežjih časih, ko je z vaščani in soborci koval načrte za osvoboditev izpod fašizma, je v njegovi borbeni Bazovici zadonela slovenska pesem iz njegovega grla.

Stanko Voga

Rodil se je 1922. leta v Krančici pri Sentjurju, umrl je februarja v Sentjurju. V Ljubljani se je izučil za mesarja. Udeležil se je znanih demonstracij v Ljubljani na Zaloški cesti. Med okupacijo se je vključil v OF in postal njen aktivist. Zbiral je hrano in razni material za partizane. Leta 1943 je bil aretiran in zaprt. Zaradi nezadostnih dokazov so ga izpustili in svoje delo je nadaljeval do konca vojne. Za hrabrost je prejel priznanje.

Matevž Babič

Konec marca je nena doma umrl predvojni aktivist, borec NOB in povojni družbenopolitični delavec Matevž Babič. Rodil se je 1908. leta v Gotovljah pri Žalcu. Že 1938. leta je bil kot proletarec sprejet v prvo partijsko celico. Že 1941. leta sta z ženo Anico nudila zatočišče prvim ilegalcem. Zaradi tega je bil aretiran in bil z drugimi Zabukovčani odpeljan v celjski Stari pisker, od tam pa v taborišče Mauthausen, od koder je po izrednem naključju ostal živ in se vrnil domov. Postal je aktivist na domačem terenu; avgusta 1944 je odšel v partizane in delal na terenu kot politični aktivist. Po vojni se je vključil v obnovo porušene domovine. Zaposlil se je v rudniku Zabukovica in postal vodja ustanovljene ekonomije, kmalu pa nadzornik zunanjega obrata na separaciji. Sodeloval je na udarniških akcijah, bil član občinskega komiteja KPS in dolgoletni sekretar OO ZK Zabukovica. Kot delegat se je udeležil petega kongresa ZKJ v Zagrebu in v Ljubljani, skratka, bil je aktiven družbenopolitični delavec. Prejel je mnogo državnih odlikovanj in plaket.

Slobodan Janjič

V začetku marca smo se na piranskem pokopališču poslovili od Slobodana Janjiča, rojenega 1929. leta v vasi Vukovsko pri Bugojnu. Decembra 1941. leta so v njegovo vas vdrli ustaši in pobili vse Srbe. Z očetom sta po naključju ostala živa, saj sta ta čas v gozdu pripravljala drva. Skupaj z očetom se je takoj po tem dogodku priključil 5. Krajiškemu odredu, nato pa so ga premestili v 1. proletarsko brigado. Osvoboditev je dočakal kot kurir vrhovnega štaba. Po vojni se je preselil v Piran. Bil je rezervni starešina JLA in trikrat odlikovan.

Slava Basiako

Umrla je tovarišica Slava iz Pirana. Rojena je bila 1902. leta v Idriji. Po prvi svetovni vojni se je pred fašističnim terorjem izselila iz rodne Primorske v Maribor in se 1941. leta povezala z aktivisti OF, toda še istega leta je bila izseljena v Srbijo. Kmalu po vojni se je stalno naselila v Piranu in se vključila v aktivno delo DPO.

Marjan Wolf

Dne 24. aprila 1987 so se v najožjem družinskem krogu na ljubljanskih Zalah poslovili od dr. Marjana Wolfa. Rodil se je 1901. leta v Ljubljani, v družini poštnega uradnika. Ljudsko in srednjo šolo je končal v Ljubljani. Visoko komercialno šolo na Dunaju, Ekonomsko fakulteto z doktoratom v Rimu. Pred vojno je delal nekaj časa v proračunskem oddelku Ministrstva za notranje zadeve, nato pa dalj časa v zastopništvu zadruge »Plamen« iz Kroke v Beogradu. Med okupacijo zaradi odpora proti okupatorju ni delal. Po prvi svetovni vojni je bil prostovoljec v koroški legiji in se je udeleževal v naprednih organizacijah. Takoj po osvoboditvi Beograda je v okviru odbora OF slovenskega naroda za Srbijo, ki se je kmalu preimenoval v Prosvetno-Kulturno društvo »Franc Rozman«, sodeloval pri oblikovanju Slovenske brigade NOVJ, kasnejšega Slovenskega bataljona 1. krajiške udarne brigade. Bil je oficir za zvezo in je spremljal bataljon na njegovi bojni poti od Beograda do Pakraca. Z ženo Nino, ki je umrla sedem mesecev pred njim, sta junaško prenašala, toda nikdar prebolela, izgubo sina edinca, Marjana, ki je padel kot borec Slovenskega bataljona v bitki pri Opatovcu, star komaj 18 let. Kasneje je bil oficir za zvezo in organizator Slovenske brigade »Franc Rozman«, kasnejšega Prvega samostojnega slovenskega bataljona v Skopju. Po končani vojni je bil repatriacijski oficir pri Poveljstvu mesta Zagreba, po demobilizaciji pa se je zaposlil v ekspozituri Glavne direktije kovinske industrije LRS v Beogradu ter ponovno sodeloval pri zastopništvu zadruge »Plamen« iz Kroke, ki je sodelovala pri gradnji prog Brčko-Banovići in Samac-Sarajevo, z dobavljanjem drobnega progovnega materiala, za kar je bila posebej pohvaljena. Kasneje je delal pri »Slovenija-Impexu«, pri Gospodarskem svetu LRS in bil v zastopstvu »Jugo-Trade« v Frankfurtu. Pred upokojitvijo je bil zaposlen pri komisiji za manjšinska vpašanja predsedstva SZDL Slovenije. Bil je odlikovan z Redom zaslug za narod in sprejel za svoje požrtvovalno delo več drugih priznanj.

Dora Pegan

Marca smo se na pobreskem pokopališču poslovili od aktivistke Dore Pegan, rojene 1903. leta v Gaberjah pri Novi Gorici. Avgusta 1941. je bila izseljena v Beograd, od tam pa v taborišče v Slavonsko Požego, kjer je bila do osvoboditve.

Jože Benedičič

Umrl je tovariš Jože Benedičič, nosilec Partizanske spomenice 1941, rojen leta 1912 v Ljubljani.

V napredno delavsko gibanje se je vključil že pred vojno, leta 1941 pa je začel organizirano delovati v OF. Julija 1942 je vstopil v NOB. Bil je borec v Krimski četi, v Železniški in Cankarjevi brigadi ter komisar Notranjskega odreda.

Tudi po vojni je bil vseskozi družbenopolitično aktiven. Za svoje delo je prejel več odlikovanj.

Franc Hribar

Marca smo se v Gaborjih poslovili od prvoborca Franca Hribarja, rojenega 1909. leta na Rožancem na Bloški planoti. Kmalu po okupaciji, decembra 1941. leta se je priključil NOB v Trzinu. Takrat je bil ustanovljen odbor OF, v katerem je delal tudi Franc. Vključen je bil tudi v vaško zaščito. Ob italijanski kapitulaciji se je priključil 12. brigadi in ostal v njej do premestitve v Gubčevo brigado. Po vojni je veliko dela posvetil družbenopolitičnim organizacijam, predvsem ZB, kjer je bil dolga leta predsednik KO in dolgoletni član občinskega odbora Sevnice. Za svoj prispevek v NOB je bil večkrat odlikovan in bil tudi nosilec zlatega priznanja OF.

Marija Pogačnik

Na Jesenicah je umrla 83-letna Marija Pogačnik. Leta 1941 je vedela, kje je njeno mesto. Moža in sinova so se vključili v delo OF, sama pa je zbiral obleko, obutev in hrano za partizane. Avgusta istega leta je z družino ilegalno prišla v Ljubljano, kjer so nadaljevali z delom za OF. Bila je kurirka in obveščevalka. V stanovanju so sprejemali ilegalce in imeli skla-dišče Slovenskega poročevalca. Maja 1942 je bila vsa družina aretirana in odpeljana v šentjernejsko vojašnico, od tam v Begunje in dalje na prisilno delo v taborišče Huttenbach pri Nürnbergu. V taborišču je Marija jeseni 1942. rodila tretjega sina. Spominjali se jo bomo kot dobre aktivistke in organizatorke AFŽ. Odlikovana je bila z redom zaslug za narod s srebrno zvezdo.

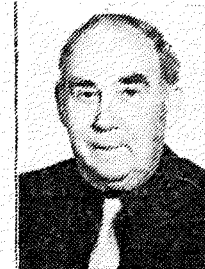
Ivan Krapež

Na otiškem pokopališču smo se lani poslovili od Ivana Krapeža, rojenega 1919. leta. Mobiliziran je bil v italijansko vojsko in 1943. leta ujet in odpeljan v Francijo, kjer se je vključil v NOG. Leta 1945. se je vrnil domov in bil aktiven pri družbenopolitičnem delu.

Marica Kolar

Marca smo se na ljubljanskih Zalah poslovili od Marice Kolarjeve, rojene pred dvaindevetdesetimi leti v Postojni. Kmalu po okupaciji se je skupaj z ostalimi sorodniki vključila v NOG. Vključena je bila v organizacijo OF na glavni pošti v Ljubljani in bila aktivna pri zbiranju prispevkov, širjenju propagande in podatkov o okupatorju. Decembra 1942. so jo belogardisti zaprli. Poslana je bila v zapor na Reko in naprej v taborišče Gonars, od koder se je vrnila pred kapitulacijo Italije. Kasneje jo je aretirala domobranska policija, Nemci pa so jo poslali v taborišče pri Dresdenu, kjer je dočakala konec vojne.

Maks Dolinšek

Pokojni Maks Dolinšek se je rodil 1910. leta v Guštanju. Bil je učitelj in služboval na Bolfenku, nato je bil kazensko premeščen v Šentjan, kjer se je uprl hitlerjancem. Bil je član Sokola, za NOB je deloval že od 1942. leta. Po vojni je zbral obsežno gradivo o NOV, katerega je zapustil muzeju.

Boris Žigon

Lani je preminil Boris Žigon. Rodil se je 1923. leta na Otlici. Kot vsi Primorci, je bil tudi Boris mobiliziran v italijansko vojsko. Leta 1943 so ga zavezniki ujeli in odpeljali v Francijo, kjer se je vključil v delo NOB. Po vrnitvi domov 1945. leta se je vključil v družbenopolitično delo in izgradnjo domovine.

Ferdo Mirkac

Lani je umrl Ferdo Mirkac. Rodil se je 1927. leta. Bil je kurir in aktiven borec NOV.

Zdravko Modic

Po hudi bolezni je v osemindesetem letu umrl Zdravko Modic iz Žirovnice. Komaj 15-letni se je priključil partizanom v Kamniško-zasavski odred. Po vojni je bil brigadir na progi Samac-Sarajevo in Novem Beogradu. Od njega smo se poslovili februarja na Beljski Dobravi.

Stanko Avguštin

Aprila smo se na pokopališču v Gornjih Sušicah pri Dolenskih Toplicah poslovili od Staneta Avgušтина, borca NOV, upokojenega majorja JLA in družbenopolitičnega delavca. Že spomladi 1942. leta je začel aktivno in organizirano delati za NOG, januarja 1943. ga že najdemo v Roški četi, pozneje v Levstikovem bataljonu in nazadnje v 8. brigadi. Kot oficirja JLA ga je službena pot vodila od Tuzle, preko Bugojna, Korčule vse do Dubrovnika. Za svoje revolucionarno in družbenopolitično aktivnost je prejel vrsto odlikovanj.

Pavel Šostarič

Rodil se je 1912. leta. Bil je aktiven borec, politični delegat KNOJ-a in v minerski četi skupine VOS-a na Koroškem. Od njega smo se poslovili marca.

Cirila Prohart

Na pobreskem pokopališču v Mariboru smo se marca poslovili od aktivistke Cirile Prohart, rojene 1920. leta v Ribnici na Pohorju. Že avgusta 1941. leta je postala terenska aktivistka Pohorja, njen mož Andrej pa borec Tomšičeve brigade. Za služe v NOV je prejel orden za hrabrost in medaljo zaslug za narod.

35 let odreda Gorjanskih tabornikov iz Novega mesta

Enkrat tabornik – zmerom tabornik

Že nekaj časa hranimo pismo, ki so nam ga poslali taborniki iz Novega mesta, skupaj z jubilejno številko njihovega glasila Strela. Sredi maja so namreč proslavili 35. obletnico ustanovitve taborniške organizacije, in sicer je bila slovesnost na travniku pri Miklavžu pod vrhom Gorjancev, kjer je Gorjanska četa 1. aprila 1942. leta zavrnila cel polk Italijanov in ubila sedem ter ranila pet sovražnih vojakov. Na istem travniku so se zbrali tudi 2. maja 1953. ob 11-letnici – srečanju preživelih borcev Gorjanskega bataljona.

Zbora ob jubileju prve taborniške organizacije na Dolenjskem se je udeležilo nekaj več kot 150 članov odreda Gorjanskih tabornikov in prijateljev narave. Ugotovili so, da je v vseh teh letih šlo skozi njihove vrste več kot tisoč fantov in deklet. Med njimi so vsi pozneje postali dobri delavci, strokovnjaki, znani javni in upravni delavci, ugledni samoupravljalci. Skratka, v taborniški košari vsa ta dolga leta ni bilo gnilih ali nagnitih jabolk.

In tako vzgaja odred tudi danes svoje mlade člane, starejši taborniki pa zvesto in prizadevno pomagajo.

Jubilejna številka novomeškega taborniškega časopisa Strela prinaša vrsto zanimivih drobcev iz taborniškega življenja in mišljenja vseh teh dolgih let. Za danes smo izbrali iz glasila pogovor z dr. Petrom Novakom, ki je bil pred 35 leti, droben, miren in nevsiljiv fantič, znan kot dober dijak in eden najboljših dolenjskih letalskih

modelarjev, med prvimi člani mlade taborniške organizacije v Novem mestu, danes pa je redni profesor na fakulteti za strojništvo v Ljubljani. Takole je odgovarjal uredništvu Strele:

Kako se danes, po skoraj 35 letih, spominjaš svojih prvih stikov s takratno mlado taborniško organizacijo v Novem mestu, ki je začela mladini utirati pota v naravo in ki je prinesla v mesto ob Krki nekaj novega?

Pred 35 leti smo imeli v Novem mestu močno razvito letalsko modelarstvo, ki ga je uvedel Brane Papež že leta 1948. Velik del mladih iz mesta je delal v modelarski delavnici. Ko je leta 1951 prišel tovariš Gošnik na gimnazijo, nam je razlagal, kaj vse so taborniki in kakšne oblike dela lahko imajo. Spominjam se, da je omenil vod kolesarjev, vod tekačev in še nekaj takih dejavnosti. Med drugim je omenil tudi tehnični vod; na primer od mo-

delarjev. Zato ni slučajno, da so številni takratni modelarji postali tudi prvi taborniki: Marjan Moškon, Zmago Kastelic in, če me spomin ne vara, tudi jaz sam. Bilo je nekaj novega in imel Sem občutek, da bi s sodelovanjem pri tabornikih moje, že močno v letalstvo usmerjene želje, le še bolj izpolnil. Prve učne ure v gimnaziji in način

Hitri koraki med platnenimi strehami; vsak ima svojo zadolžitev. Zdaj je treba hitro nabrati dračje, da se bo visok svetel zubelj dvignil pod večer sredi tabora in z njim ubrana taborniška pesem (posnetek je z zleta tabornikov v Štradunovem gozdu pri Mariboru. Ž. D.)

dela tovariša Gošnika so nas izjemno pritegnile. O njem so med nami krožile tudi nekatere zgodbe o grškem partizanu, kar je dajalo vsemu še poseben čar.

Kaj te je najbolj pritegnilo k tabornikom?

Zame je bil najbolj privlačen odnos tabornikov do na-

rave – biti z naravo, ji nuditi, kar zahteva in ji jemati le toliko, kolikor je potrebno za preživetje. To so stvari, ki se jim tudi do danes nisem nikoli odrekel. Ne nazadnje, bili smo kljub nekaterim mladostniškim težavam, ena sama velika družina.

* * *

Velike družine z vsem tistim, kar pomeni »toplo domače ognjišče«, znajo taborniki organizirati tudi danes in največje takšne

družine so gotovo zleti tabornikov. Morda še obvestilo, da se je eden takšnih velikih zletov začel sredi prejšnjega tedna – zlet tabornikov Jugoslavije, in sicer v Beogradu, kjer se je zgrnilo približno dvanajst tisoč udeležencev.

Živa Drole

KRAMLJANJE KRAMLJANJE KRAMLJA

Izrez našega poletja

Zdaj je čas počitnic, čas turizma in lenarjenja, pa tudi čas žuljev na mladinskih delovnih akcijah. To je čas, ko pridejo na svoj račun naši taborniki in vsi tisti, ki hočejo v teh mesecih še posebej živeti z naravo. Vse to hočemo strniti danes na naši mladinski strani: imamo tabornike iz Novega mesta, mladince na akcijah, gostoljubnost iz Predddvora in najmlajše turistične delavce iz Stranic. Nives Adamič iz 4. razreda osnovne šole Stranice namreč piše:

»Že vsak ptič na grmu poje o turizmu, pa smo začeli še mi. Naš turistični krožek je star že eno leto in deluje predvsem med počitnicami. Mnogi mislijo, da Stranice niso turistični kraj, mi pa menimo drugače.« V Stranicah so usposobili devet deklic, ki bi bile lahko vodiči po domačem kraju. Vsaka ve veliko zanimivosti, ki bi jih bil vesel vsak tujec. Žal pa, se zavedajo pionirji, sami ne bodo zmogli veliko storiti. Potrebujemo pomoč in zato predlagajo, da bi v vasi ustanovili turistično društvo. Kot piko na i pa so nam priložili pravo turistično uganko, s katero vas za danes pozdravljam in vam želim veliko uspeha pri reševanju. Odgovor na uganko vam bodo Straničani odkrili v prihodnji številki TV-15, ki bo izšla 20. julija. Počitniški pozdrav!

Živa

KRAM

Živa beseda, dobra postrežba – zadovoljen gost

Za konec pouka turizma, ki smo se ga učenci lotili po svoji izbiri, smo se zbrali na Olševku pri Sajevicu, kjer se ukvarjajo s kmečkim turizmom.

Veliko novega smo spoznali pri tem pouku turizma, pa smo z ogledom znanje še izopolnili. Različni predsodki o kmečkem turizmu so se mi vrstili pred očmi, vendar so se vsi razblinili v nič, ko sem vstopila v prijetno kmečko izbo, kjer me je za vrati pozdravila stara krašna peč, okoli katere se je vila lesena klop. Nasproti njej so vsaka v svojem kotu nemo čemele tri mize. Pogled se mi je nehote razlezel na lepo pogrnjeno mizo, na kateri so se bleščale dobrote. Ob pogledu na lično pripravljeno hrano se mi je na usta prikradel nasmešek. V mislih sem premlevala svoje mnenje: »Če se meni, ki malodane vsak dan vidim podobne jedi na mizi, prikrade nasmehek, kaj ob tem pogledu začutijo tujci in mestni ljudje?« Hitro smo posedli za mize ter nekaj časa strmeli drug v drugega.

Topla gospodarjeva beseda, naj prigriznemo, nas je spravila v dobro voljo. Počasi smo začeli stegovati roke in naše želodce je napolnil zares dober narezek. Čeprav je bil dan deževen, je bilo vzdušje čudovito. Res je, živa beseda in dobra postrežba pripomoreta k temu, da je gost zadovoljen in se rad vrača ter s seboj pripelje nove goste. Turizem smo ljudje – pravi rek. To drži. Kakršen je gostitelj do gosta, tak bo gost do gostitelja.

Da smo lažje jedli, so bile na mizi tudi steklenice s prvim domačim moštom.

Da pa je bil naš program še pestrejši, smo se sestali tudi s člani turističnega podmladka v Senčurju, s katerim naša šola že več let uspešno sodeluje.

V sobo je zopet stopila nasmejana gospodinja in nam postregla še z raznimi dobrotami. To, kar smo danes poskusili mi: potico, piškote, flancate... vse lahko dobijo tudi turisti in prav gotovo so zadovoljni s tako pestro ponudbo. Naj pohvalim gospodinjino! Jedi je domiselno oblikovala, pa še okusne so bile. Če ne verjamete, se oglasite pri Sajevicu in sami

se prepričajte o tem!

Ob hrustanju dobrot nam je predsednik komisije turističnih podmladkov Gorenjske tov. Marjan Trtnik razdelil priznanja in potrdila o uspešno opravljenem fakultativnem pouku turizma. Ker pa nas je seveda zanimalo, kakšno mnenje ima o turizmu tov. Sajevec, smo mu prepustili besedo. Izvedeli smo, da sprejemajo predvsem tuje goste, nekaj pa jih je dopust pri njem preživel tudi iz drugih koncev Jugoslavije. Sem vsako leto prihajajo Holanci, Madžari, celo Urugvajci... ljudje z vseh koncev sveta. Nekako se je treba tudi sporazumevati. Pri Sajevečevih se sporazumevajo v nemškem jeziku, delno angleškem. »Vendar je kmečki turizem še premalo razvit,« meni gospodar. Ni dovolj, da je v vasi le eden, ki oddaja sobe. Veliko več gostov bi prišlo, če bi bilo v vasi več ležišč. Tako bi se tujci med seboj lahko spoznali zunaj svojega kraja, torej v Jugoslaviji, kar je neprecenljive vrednosti. Ob teh besedah si v mislih lahko postavite vprašanje: »Ali ne bi tudi mi lahko začeli s tem?« Vem, da bi bilo veliko pritrilnih odgovorov. Vendar, zopet zapreka! Bom znal biti z gostom prijazen? Zato je prav, da že mladi začnemo premišljati o tem, saj se mora turizem graditi na mladih ljudeh. Nekaj mnenj o šolah, o prijaznosti do gostov in o potrebah gostinskih kadrov v turizmu so povedali še naši spremljevalci:

šef hotela Bor v Predddvoru Vlado Kobe, tovarišica iz Zavoda za šolstvo Nevenka Cigler, tovariš Miran Stefe iz Gorenjske turistične zveze v Kranju ter predsednika turističnih društev Senčur ter Predddvor. Prav hvaležni smo mentoricam, ki so vse to organizirale.

Ob prijetnem kramljanju in mastenju smo srečanje pripeljali do konca. Pred kmečko hišo, ki je lahko samo ponos Olševku, smo se še fotografirali, nato pa smo odšli vsak na svoj dom, z mislijo, da bo nekoč tudi drugje tako kot pri Sajevicu. Premislite tudi vi! Želim vam veliko sreče!

SIMONA ROBLEK, 7. b.

OŠ Matija Valjavec
Predddvor

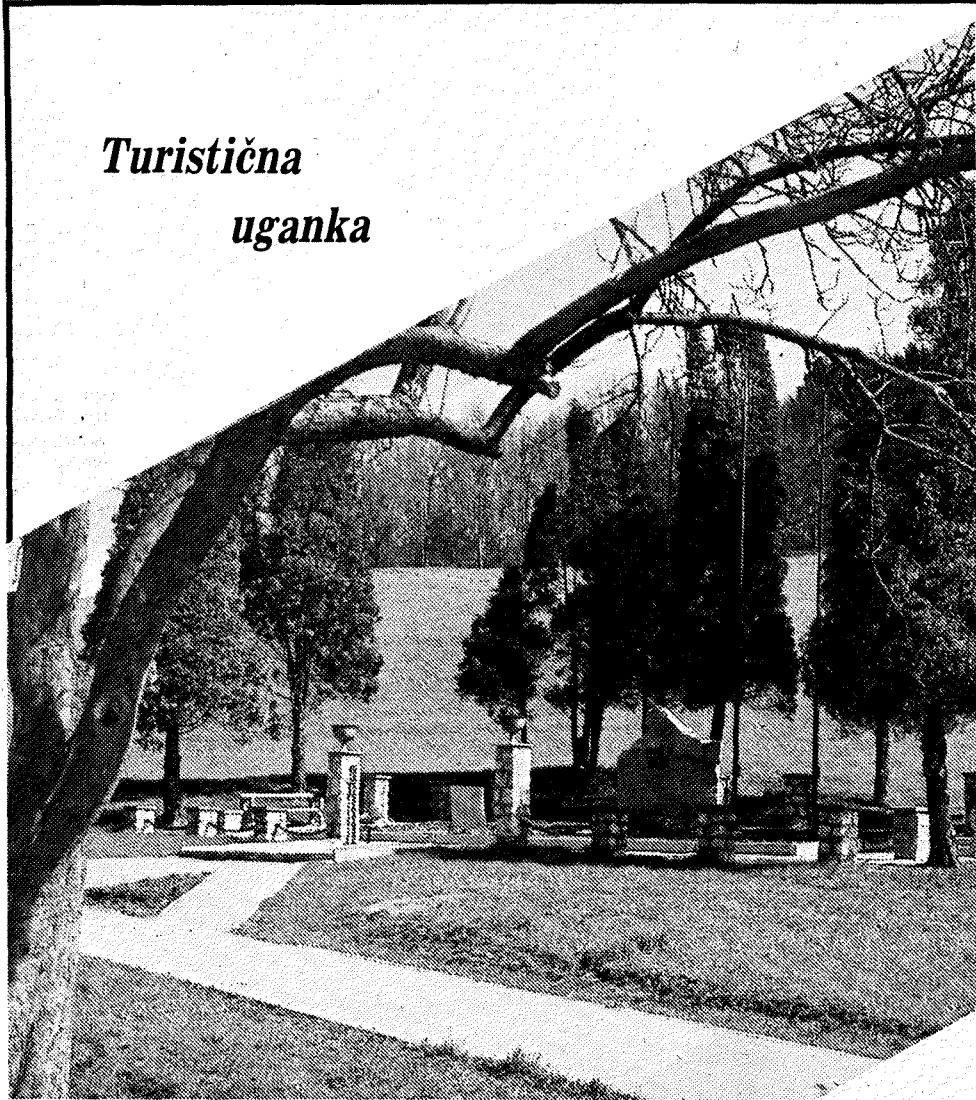
MDA Ivarčko jezero '87

Brigadirski utrip letošnjega poletja se odraža tudi letos po vsej naši domovini. In čisto nič drugače ni na Koroškem, kjer že drugo leto zapovrstjo poteka mladinska delovna akcija Ivarčko jezero '87, akcija, ki je že zdavnaj prerasla lokalne okvire. Letos 43 brigadirjev ureja okolico Ivarčkega jezera, znanega športno-rekreacijskega centra ravninskih železarjev ter smučišča Ošven. Pripravljajo pa tudi sprehalno pot, ki bo obiskovalcem omogočila lažji dostop iz Rimskega vrelca proti Ivarčkemu. Kot smo že omenili, sodelujejo na akciji brigadirji iz Raven, prevladujejo osnovno- in srednješolci, potem so tukaj še mladinci iz železarne Jesenice, TAM Maribor in Gorenja iz Titovega Velenja. Vsa ta pisana druščina se ima prav imenitno, saj je tudi za inte-

resne dejavnosti izredno dobro poskrbljeno. V popoldanskem času brigadirji obiskujejo kinopredstave, ogledujejo si koroške znamenitosti, ki jih ni tako malo, imajo tečaje radioamaterstva, foto krožek, politično šolo. Kar pa je še posebej zanimivo, je morda to, da je njihovo naselje šotorsko, tako da podoživljajo na pristen in neposreden način lepoto in okolico Uršlje gore.

Sedaj, ko se njihova akcija približuje h koncu, so pripravili tudi brigadirski krst, ne bodo pa izpustili še brigadirske poroke in še česa. Z zagotovostjo lahko trdimo, da je akcija sama tudi tokrat dosegla svoj namen in pomen. Vsi, ki so letos na njej sodelovali, pa bodo odhajali z nje z nepozabnimi vtisi, novimi poznanstvi in dožitvji. Še dolgo se bodo spominjali nepozabnih večerov ob tabornih ognjih in vsega tistega, kar je sestavni del brigadirskega življenja in mladosti.

Silvo Jaš

Turistična
uganka

Ob avtomobilski cesti od Celja do Maribora, v občini Slovenske Konjice, ležijo grobovi padlih borcev. Zaradi enega nemškega oficirja je tu padlo sto talcev. Pokopani so v dveh grobovih, ki sta čisto blizu eden poleg drugega. Ta zločin se je zgodil 12. feb. 1945. leta.

Zdaj pa vprašani:

1. Kako se imenujejo grobovi in v katerem kraju so?
2. Kateri od obeh grobov je na fotografiji?

Če boste pravilno odgovorili na vprašani, si zaslužite turistično čebelico.

SONJA ADAMIČ
dopisniški krožek
Stranice

8. jugoslovanski bienale male plastike

V Galeriji Kulturnega centra »Miško Kranjec« v Murski Soboti so v petek, 18. junija 1987 ob 19. uri odprli letošnji 8. jugoslovanski bienale male plastike. Slavnostni govornik na otvoritvi sekretar Medobčinskega sveta ZKS za Pomurje, Bela Banfi je ob tem dejal: »Naša pokrajina ob Muri je bila v zadnjem času nekajkrat 'Jugoslavija v malem', gostila je tudi prijatelje iz tujine. Ta srečanja smo uspešno sklenili s pomembno manifestacijo mladih tehnikov Jugoslavije in s pomembno sporočilnostjo pospremili vlak bratstva in enotnosti na njegovem poslanstvu. Odprli smo nove poti, speljali nove proge za vlak, ki bo še dolgo vozil v obe smeri...« in nadaljeval: »Prav ta bienale, za katerega trdimo, da je v svojem jugoslovanskem zajetju še kako resnično naš, tu domuje, se oblikuje in razraščata... Nenehna prizadevanja za višjo raven kulturnih potreb delovnega človeka, kot tudi uresničevanje pravice, da so mu kulturne dobrine dostopne in da hkrati tudi sam vpliva na razvoj kulturnega okolja, morajo biti v ospredju naše zasnove socialistične družbe in njene kulture.«

K temu slednjemu lahko zapišemo, da je strokovna žirija 8. jugoslovanskega bienala male plastike v Murski Soboti 1987 podelila veliko častno priznanje Vasku Lipovcu iz Splita, odkupne nagrade pa: Skupščina občine Murska Sobotica avtorju Zmagu Posegi za delo »Ptice v gnezdu«, Kulturna skupnost Slovenije avtorju Kuzmu Kovačiču iz Splita za delo »Karizmena«, Kulturni center »M. Kranjec« M. Sobotica avtorju Slobodanu Kojiću za delo »Iz ciklusa Duh zemlje«. Na predlog strokovne žirije so nekatera dela odkupile tudi organizacije združenega dela in sicer: ZGEP Pomurski tisk M. Sobotica avtorju Erihu Lovru delo »Kopalke«, SGP Pomurje M. Sobotica avtorju Mirsadu Begiću (delo »Ohraniti sanje«), DO Mura M. Sobotica avtorju Jožetu Vrščaju (delo »Skozi čas«), Pomurska banka LB M. Sobotica avtorju Pavlu Pejoviću (delo »Skupina«), INA Nafta Lendava avtorju Nikoli Vukosavljeviću (delo »Ličinke«) ter ABC Pomurka M. Sobotica avtorju Boštjanu Putrihu (delo »Neogeneza«).

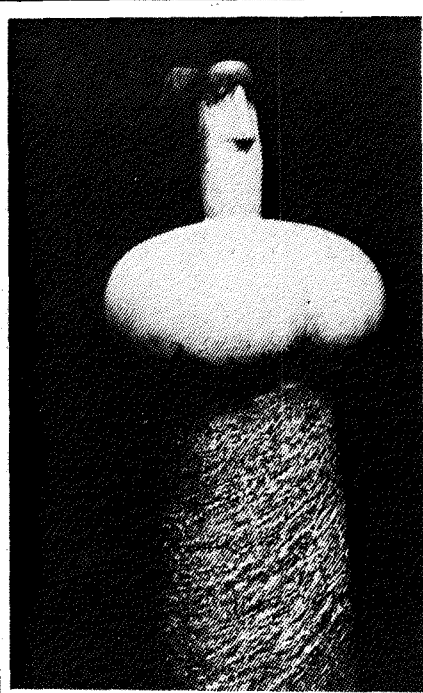
Na otvoritvi razstave so bile tudi delegacije iz tujine, in sicer delegacija koroških

Slovencev in delegacija prijateljskega meta Ingolstadt iz ZRN. Ta delegacija je organizatorja razstave presenčila z odkupno nagrado za avtorico Mileno Braniselj z delom »Sistem I«.

Razstava del 8. jugoslovanskega bienala male plastike je vzbudila veliko zanimanje in že po štirih dneh jo je obiš-

skalo 1.500 obiskovalcev. V Murski Soboti bo razstava odprta do 18. avgusta letos, v času od 9. do 27. septembra letos bo gostovala v Cankarjevem domu v Ljubljani, v oktobru 1987 pa bo na ogled v Veliki galeriji Kulturnega centra v Novem Sadu.

Filip Matko

Delo častnega nagrajenca 8. bienala Vaska Lipovca iz Splita »Kirka«, 1987, barvan les, višina 40 cm

Knjiga Frančka Bohanca o ilovici

Pesnik Rado Bordon pravi v spremni besedi k tej knjigi tole: »Franček Bohanec se s to knjigo po več kot tridesetih letih znova predstavlja kot oblikovalec leposlovne besede. S tremi samostojnimi novelami, vendar kompozicijsko povezanimi v triptih nam ponuja literarni splet ljubezenskih motivov, polnih zanosa, a tudi trpljenja v neusmiljenih življenjskih mlinih.«

Dodajmo, da so fo epski prizori iz slovenske polpreteklosti in da Bohančeva pripoved dobiva tu pa tam tudi značaj simbolov.

Prva zgodba je povest o mladih ljudeh. Odprtost v svet jim utrjuje družbeno poznavanje sveta. V tej noveli opisuje Bohanec tudi žensko, ki je bila zajedljiva, a zelo dobra po srcu.

Drugi zgodbi v tej knjigi se pravi Gojzarice. Pripoveduje najprej o ljudeh ob robu Ljubljanskega barja, kako obračunavajo med seboj v peklu druge svetovne vojne. To obračunavanje pa je nastalo med domačim, slovenskim revolucionarnim obdobjem. Opisuje tudi nekega grabežljivega gostilničarja, podobnega debelemu kuščarju. Pripoved je živa in žareča kot tleči ogenj.

Tretji noveli v tej knjigi pa se pravi Golob, kakor je ime tudi glavnemu junaku. V njej spoznamo nekega ljubljanskega nočnega pijanca, ki hodi po Tivoliju, in njegovo ljubljeno. Sledovi sredi Bohančeve peščene ilovice so tu pa tam tudi groteskni in humorni, vendar brez lepote, pa tudi brez potisnjenosti. Berljivost knjige omogoča bralcu najti lastno obličje.

Ta knjiga bralca zelo poživljuje. Estetsko je izvirna, saj Bohanec pozna kulturo slovenskega jezika in književnosti. S številnimi motivi teh novel je Bohanec našel pot med minulim in sedanjim. Lahko smo samo veseli, da je Bohanec po dolgih letih solniškega dela (dolgo let je bil profesor in ravnatelj gimnazije na Poljanah) spet začel pisati.

Lojze Krakar

Slavje ob 80-letnici godbenikov iz Gorij

Gorjanska krajevna skupnost, spada v občino Radovljico, leži na precej obsežnem območju na zahodnem delu Slovenije, tik pod močno poključsko planoto, v podnožju triglavskega pogorja. Sestavlja jo enajst vasi z 2.788 prebivalci. Čeprav živi tod le toliko prebivalcev, je kulturno-prostorska dejavnost vendarle na zelo visoki stopnji. Zelo uspešno deluje gorjanski pihalni orkester, ki je konec junija slavil svojo 80-letnico obstoja, znan pa je tudi moški pevski zbor, ki pa nima tako dolge tradicije.

Uradna letnica rojstva gorjanske godbe je leto 1907, sicer pa ustna izročila govori, da je gorjanska godba že igrala pri otvoritvi železnice Ljubljana-Trbiž, to pa je bilo 14. dec. 1870. leta. Prvi vođa godbe je bil Anton Kocjančič – Mačkovič Tonej iz Gorij. Leta 1920 se je preselil

na Pernike, vodstvo godbe pa sta prevzela Franc Kunstelj in Janez Solar; godba pa je imela 20 članov.

Leta 1926 je godba kupila, s pomočjo matičnega gasilskega društva, v Zidanem mostu 21 rabljenih glasbil. Vodstvo je prevzel Miha Bregant, ki pa ni dolgo zdržal. Za njim je prevzel mesto kapelnika mladi učitelj Franc Pikelj, ki je vodil godbo skoraj deset let, danes pa živi v Radovljici.

Med drugo svetovno vojno godba ni delovala, bil je kulturni molk. Večina aktivnih godbenikov je odšla v partizane, od katerih se jih 7 ni nikoli več vrnilo. Svoja življenja za svobodo so dali: Jakob Kocjančič, Andrej Zvan – narodni heroj, Jakob Slivnik, Franc Hribar, Miha Solar, Ivan Slivnik in Alojz Pogacnik. Vsa glasbila so aktivisti iz Gorij skrivoma prepeljali v znano Srednjo Ra-

dovno. Ravno dan pred požigom le-te (požig je bil 20. septembra 1944) je prišla iz Primorske enote partizanov, ki jih je vodil Franc Jan, partizan – domačin iz Gorij. Glasbila so odnesli iz Radovne preko Poključke in Jelovice na Primorsko, v štab 31. divizije. Po partizanskih enotah so iskali godbenike in tako je prav nekaj gorjanskih godbenikov-partizanov, ki so igrali v pihalnem orkestru 31. divizije (Jože Šimnic iz Poljščice, Jože Poklukar...), dobilo instrumente.

V povojnem obdobju (leta 1947) so ponovno organizirali godbo in to na pobudo Lovra Zemve, Franca Poključkarja, Rajka Repeta, Jožeta Muleja, Lojzeta Konsteljna in Jožeta Poklukarja. V letu 1949 je prevzel taktirko Tomaž Solar in uspešno vodil godbenike vse do leta 1961. On je godbo precej pomladil, kar je zelo vplivalo na kako-

vo rast orkestra. Za Tomažem je prevzel vodstvo godbe Gorij Julij Sorge, ki je uspešno nadaljeval delo Tomaža Solarja. V letu 1964 kupi godba s skupnimi prizadevanji, predvsem z naklonjenostjo občinske skupščine, 30 novih instrumentov. S temi glasbili in z izrednim prizadevanjem dirigenta Julija Sorgeja, se godba začne kakovostno izboljševati. V letu 1966 si godbeniki nadenejo gorenjske narodne noše ob podpori delovnih organizacij, predvsem LIP-Bled in GG-Bled. S to pridobitvijo postane godba bolj zanimiva za širšo okolico, predvsem za turistične prireditve v Bledu, Bohinju in Kranjski gori, vključena pa je tudi v program ljubljanske kmečke ohceti, ki je prav letos dobila priznanje ob 20-letnici.

Zaradi starosti se je v letu 1977 od godbe poslovil za služni dirigent Julij Sorge, vodstvu godbe pa je uspelo, da je pridobila za dirigenta profesorja glasbe Lojzeta Velkavrhja iz Ljubljane. Pod

njegovo taktirko pa je gorjanska godba dosegla to, kar se posreči le redkim: dosegla je prvo mesto amaterskih pihalnih orkestrrov v Sloveniji.

V letu 1980 so v godbi zopet dobili nova glasbila, tudi tokrat s pomočjo kulturne skupnosti občine Radovljica, ki je prispevala 330.000,00 dinarjev. V letu 1981 pa je godba nakupila 37 novih uniform v vrednosti 224.000,00 dinarjev, s pomočjo jeseniških železarjev, kulturne skupnosti Radovljica, LIP-Bled, GG-Bled Specerija Bled, ELMONT-Bled, KS in TD iz Gorij. Vse to daje moč in zagon godbenikom. Pod zanesljivo taktirko Lojzeta Velkavrhja pa upamo, da bomo to godbo še poslušali v domačih Gorjah in tudi drugod.

Ob slovesni 80-letnici je bil program naslednji: v petek, 26. junija je bil slavnostni koncert, podelitev plaket in priznanj. V soboto, 27. junija, so odprli razstavo v gasilskem domu v Gorjah, pripravili pa so koncert godbe iz

Innsbrücka, koncert moškega pevskega zbora iz Gorij in koncert godbe iz Gorij na igrišču TVD-Partizan v Gorjah. V nedeljo, 28. junija, je bil koncert godbe iz Innsbrücka v blejskem parku, ob 13. uri sprejem nastopajočih skupin pred gasilskim domom v Gorjah, sledila je povorka skozi Gorje. Nastopili so pihalni orkestri iz Trziča, Kranja, Mengša, Lesc, Innsbrücka, Jesenic in Gorij. V povorki pa sta bili še folklorne skupini iz Makedonije in Holandije. Vsi pihalni orkestri so se zbrali na igrišču TVD Partizana v Gorjah in vsak orkester je zaigral po tri skladbe po izbiri, za zaključek pa so vsi orkestri skupno zaigrali skladbi »Moja domovina« in »Gorenjska« pod taktirko Lojzeta Velkavrhja. Ob igranju vseh orkestrrov je bil val navdušenja res silovit in na željo vseh so morali godbeniki ponoviti. Res nepozabno doživetje. Sledilo je veselo rajanje, ki je trajalo pozno v noč.

Jože Ambrožič

Lepi knjižni noviteti

Založba Drava iz Celovca in Založništvo tržaškega tiska sta 2. julija dala na svetlo dve svoji novi knjigi. Na skupni tiskovni konferenci v prostorih RO ZZB NOV v Ljubljani sta bili navzočim predstavljene ediciji: Padlim za svobodo (Zbornik o pomnikih protifašističnega boja na Koroškem) in Pri svojih na svojem (spomini dr. Leva Svetka-Zorina s poti po Reziji in Beneški Sloveniji v vojnem letu 1944).

Po uvodnih besedah Božidarja Gorjana in znanega založniškega strokovnjaka Dušana Drolca sta spregovorila urednika koroškega zbornika dr. Borut Marjan Sturm in Črtomir Zorec. Orisala sta, koliko prizadevanj je bilo potrebnih, preden je zagledala luč sveta ta dvojezična publikacija, ki s tehničnim besedilom ter z izjemno bogatimi, lepimi, tehnično dovršenimi fotografijami prikazuje partizanska grobišča in pomnike v več kot petdesetih krajih Roža, Podjune in Zilje. Udeleženci so bili ganje-

ni zlasti ob pripovedi osemdesetletnega Črtomira Zorca, neutrudnega zbiralca podatkov, pisca in urejevalca

fotografskega gradiva (tega so prispevali Drago Holynski, Niko Sladič, Borut Marjan Sturm in Peter Wieser). Zbornik na 220 straneh zares nazorno prikazuje veličino antifašističnega boja na av-

striškem Koroškem. V tem odporu, ki je po organizacijski zahtevnosti in množičnosti presegal protihitlerjevski boj kjerkoli v mejah Reicha (kakršen je bil geografsko pred letom 1941), je padlo nad 500 Korošcev, v velikem delu Slovencev, na tisoče njihovih družin pa je bilo iz pogosto požganih domačij razseljenih, deportiranih, strpanih v koncentracijska taborišča in podobno. Tekstovni del zbornika, ki je oblikovan jedrnat in z jasno težnjo po bistvu, predstavlja pomemben prispevek k političnemu umevanju in zgodovini večerašnje in sedanje Koroške.

Spominsko delo dr. Leva Svetka – nastalo je predvsem po zapisnikih iz avtorjevega vojnega dnevnika in po reminiscencah, ki so se mu utrinjale na planinskih poteh po vojni – pripoveduje skorajda bolj o intimno čustvenih, kakor o vnanjih doživetjih tega znanega slovenskega alpinista in partizanskega kulturnika. Večji del pisanja se naša na dr. Svetkovu partizansko obdobje, ko je po novem letu

Partizan L. Svetek-Zorin

1944 kot sodni strokovnjak odpotoval z Gorskega Kotarja na Primorsko, pozneje pa je kot član Kulturno-propagandne skupine 1. korpusa prehodil mnoge primorske kraje, med njimi tudi Rezijo, Beneško Slovenijo, Goriška Brda in Tolminsko. Bralec se bo v tej knjigi srečal s prvimi memoarovi, meditativne literature, poezije, topisja, reportaže, zveste do-

kumentaristike, kar vse je ubrano v enovit spev slovenskega človeka in njegovi zemlji. Več ko 20 zaokroženih zgodb, doživljajev, opisov srečanj in kulturnih prireditvev torej tvori okvir marsičemu, kar hoče pisec povedati iz svoje srčne nagnjenosti in izkušnje ter vsa ta sporočila, ki jim ne manjka obče človeške vrednosti, iztrgati pozabi.

Tako v knjigi kot ob predstavitvi je nekaj uvodnih misli o Svetkovem delu prispeval znani slovenski planinski publicist Marjan Krišelj. Knjigo je lično opremil Ivan Jančič, natisnila pa jo je, enako kot koroški zbornik, tiskarna Ljudske pravice.

Z. K.

Spomenik slovenskemu partizanu v Kotmari vasi

Pisali so nam

Drago Miklavc iz zamejske Koroške

Tradicionalno antifašistično srečanje

Vsakoletni spominski pohod nad Železno Kaplo v zamejski Koroški že zdavnaj ni več le počastitev tragedije nad enajstimi Sadovnikovi domačimi in obujanje na narodnoosvobodilni boj, temveč je postal tradicionalno antifašistično srečanje v tem delu sosednje Avstrije.

Jože Gačnik, ki je navzoče pozdravil v imenu Republiškega odbora ZZB NOV Slovenije, je poudaril, da Peršmanova domačija s svojo muzejsko zbirko simbolizira odpor koroških Slovencev, antifašistov, žrtev vojne, političnih preganjanecv in vseh drugih, ki so v najtežjih letih zgodovine slovenskega naroda v drugi svetovni vojni nudili pogumen odpor nacističnemu velikemu nemškemu stroju in oblastem, ki so obsojale slovenski narod na iztrebljanje.

Peršmanova domačija pa tudi dokazuje divjaštvo nemške soldateske in nacističnih oblasti, ki so ubijali vse od otrok do starih in onemoglih.

Njihov in naš skupen boj v tistih težkih časih je bil za vso mednarodno demokratično in svobodoljubno javnost pomemben, istočasno pa tudi svetel zgled skupnega boja z ramo ob rami z vsemi zavezniki silami.

Narodnoosvobodilni boj, ki se je praznap v zamejski Koroški začel v mejah rajha že leta 1939, je veliko pripomogel k obnovi današnje Avstrije. Žal pa mnogi pozabljajo ali pa celo zavestno prezrejo ta njihov prispevek.

»ZZB NOV Slovenije in vsa Jugoslavija bodo tudi v prihodnje podpirali pravičen boj koroških Slovencev, za

Jože Gačnik

uveljavitev narodnostnih pravic 7. člena avstrijske državne pogodbe», je med drugim zaključil Jože Gačnik.

V zamejski Koroški bodo tudi v naprej, v svojem na-

rodnostnem boju tako nemajni, kakor so bili doslej. Pri tem jih bo prav gotovo podpirala, ne samo avstrijska, ampak tudi mednarodna demokratična javnost.

Kamilo Brešan iz Nove Gorice

Obiskali smo Benečijo

Krajevna organizacija ZB NOV krajevnih skupnosti »Rastislav Delpin« iz Nove Gorice zelo tesno in načrtno sodeluje s sekcijo VZPI (AN-PI) iz Podgore pri Gorici, s katero je že nekaj let pobratena. Delovna in družabna srečanja borcev ali predstavnikov omenjenih organizacij so postala že tradicionalna. Lani smo med drugim sklenili, da kaže organizirati tudi kakšen skupen izlet in ob tem obiskati tiste kraje, v katerih smo pred dobrimi štirimi desetletji z ramo ob rami delili dobro in zlo.

Tako smo se v nedeljo, 28. junija zjutraj, z avtobusom do zadnjega mesta zasedenim, iz Nove Gorice (oziroma Podgore, kjer so vstopili

naši podgorski prijatelji) podali prek Čedadu in Špetra Slovenov, že od samega začetka v veselem razpoloženju, na pot proti Matajurju. Prvi krajši postanek smo imeli prav v vasi Matajur, kjer smo na partizansko grobnico položili venec in se poklonili spominu na znane in neznane padle borce za svobodo. Drugi, daljši postanek, je bil pri koči na Matajurju (na nadmorski višini 1320 metrov) odkoder se nam je, ob prekrasnem vremenu in na rahlo svežem zraku, odprl čudovit razgled na vso Benečijo in še dlje. Tam so nam prelepa narava in zelo ugodne razgledne možnosti omogočile obujanje spominov na prehojene parti-

zanske poti in stezice ter na mnoge dogodke, ki smo jih tedaj doživeli. Naše prijetno in veselo počutje, ob dobri domači kapljici, s katero so nas postregli naši gostitelji – Podgorci, je ob zelo živem kramljanju vse bolj raslo. Temu so posebej pripomogli tudi zvoki harmonike v rokah starega briškega partizana Tonija Cukijatića, oziroma partizanske in domače pesmi, ki smo jih prepevali. Od tu smo se vrnili v Špeter na bogato kosilo. Popoldne smo ponovno vstopili v avtobus in se prek Stare Gore podali do Tarbilja, kjer smo si še enkrat privezali dušo in potolažili želodec. Ob spremstvu harmonike je spontano zadonela neuničljiva slovenska in posebno partizanska pesem, ki jo je tih veter raznašal na vse strani. Na povratku v avtobus, smo lahko prisluhli še besede, s katerimi so se Novogoričani zahvaljevali Podgorcem za

vzorno gostoljubje. Pozno zvečer smo se v Podgori s težkim srcem razšli. V lajšanje nam je bila pred tem sprejeta skupna odločitev, da se v takšni in po možnosti še širši sestavi oziroma družbi snidemo čimprej na drugi strani meje.

Za tako lep izlet, za tako domišljeno izbran itinerar in program, skratka za vso organizacijo in izvedbo tega enkratnega »sprehoda po Benečiji« oziroma nepozabnega izleta se člani organizacije Zveze borcev iz krajevnih skupnosti Rastislav Delpin v Novi Gorici po tej poti tudi iskreno zahvaljujemo vsem Podgorcem, ki so pri tem sodelovali, zlasti pa neutrudljivima tovarišema Ivanu Bergantu, dolgoletnemu predsedniku sekcije VZPI – AN-PI in Edvardu Maligoju, njegovemu namestniku in predsedniku rajonskega sveta v Podgori.

Marjan Kos iz Maribora

Regijski posvet o obrambnih pripravah

V Mariboru so pripravili regijski posvet o obrambnih pripravah v družbenopolitičnih skupnostih, na katerem so poleg predsednikov in sekretarjev občinskih konferenc SZDL iz Podravja sodelovali tudi predstavniki drugih družbenopolitičnih organizacij, teritorialne obrambe, uprave za notranje zadeve Maribor in organov za ljudsko obrambo občin Podravja in mesta Maribor. Posveta so se udeležili tudi Martin Košir, Silvo Komar, Ivo Zorčič, Zdravko Krvina in drugi funkcionarji, ki se v raznih republiških forumih ukvarjajo s to problematiko. Na posvetu so spregovorili o frontni vlogi SZDL v obrambnih pripravah v družbenopolitičnih organizacijah, družbenih organizacijah in društvih, o problemih obrambnega usposabljanja v temeljnih okoljih, o kadrovanju v vojaške šole in obrambne poklice in o delovanju koordinacijskih odborov pri občinskih in mestnih konferencah SZDL. Razprava je pokazala, da koordinacijski odbori za usmerjanje mladih v vojaške šole in obrambne poklice ponekod

vloge ne opravljajo zadovoljivo. Ponekod prepuščajo to odgovorno delo predvsem upravnim organom za ljudsko obrambo, ki pa sami tega dela ne morejo opraviti. Na tem in nekaterih drugih področjih bo treba bolj podružbiti obrambne priprave in pritegniti čim več ljudi. Tudi pri obrambnem načrtovanju bo potrebno usklajeno delo vseh struktur, ki se ukvarjajo s to problematiko. Opozorili so tudi na poplavo papirjev, ki danes povzročajo dodatne probleme in ne vplivajo pozitivno na učinkovitost obrambnih priprav. Večjo skrb kot doslej bo treba posvetiti tudi vsebini obrambnih dnevnov v krajevnih skupnostih in tozidih. Ko so govorili o vojaških šolah in poklicih, so poudarili, da bo treba več storiti za izboljšanje osebnih dohodkov v JLA, saj so le-ti nižji kot v drugih ustreznih poklicih. Tudi strokovno usposabljanje rezervnih starešin bo treba posodobiti in poskrbeti za ustrezne teme, za kakovostne predavatelje in za sodobne učne pripomočke. Spregovorili so tudi o potrebi po vključevanju usposobljenih

obramboslovcev na posamezna mesta, ki so odločilnega pomena za SLO in DS v združenem delu, v krajevnih skupnostih in občinskih skupščinah. Sedaj se namreč dogaja, da imajo diplomirani obramboslovci težave pri zaposlovanju. Tudi v združenem delu razpisujejo štipendije za vse moške poklice, samo za obramboslovce običajno ni štipendij. Tako je tudi razumljivo, zakaj se mladi po končani srednji šoli ne odločajo za ta študij in poklic. Po drugi strani pa v posameznih OZD za to področje dela zaposlujejo ljudi, ki nimajo ustrezne izobrazbe in zaradi tega tudi ne morejo slediti hitremu razvoju na tem področju. V razpravi o raznih vojaških vajah so ugotovili, da so le-te potrebne za boljše strokovno usposabljanje ljudi za delovanje v vseh razmerah.

Res pa je, da bodo vaje neuspešne in slabe, dokler bodo slabi in površno izdelani obrambni načrti, kot je dejal podsekretar v republiškem sekretariatu za ljudsko obrambo Ludvik Zvonar.

Na posvetu so spregovorili

tudi o orožju in opremi, ki ga danes ima teritorialna obramba in druge enote. Glede na veliko vrednost orožja in opreme pa je potrebno tudi dobro vzdrževanje, ki omogoča daljšo življenjsko dobo. V prihodnje pa bo treba posvetiti večjo skrb statusu vojaških obveznikov, ki prihajajo na vojaške vaje. Sedaj se namreč dogaja, da so zaradi svoje odsotnosti v podjetju med vojaškimi vajami prizadeti tudi na osebnem dohodku, kar ni pravilno. Zato je pomembno, da v posameznih delovnih kolektivih svojo notranjo zakonodajo pregledajo in jo prilagodijo tako, da njihovi člani kolektiva na vojaških vajah ne bodo prizadeti na osebnem dohodku. V posameznih okoljih bo treba pregledati obrambne in varnostne načrte, jih dopolniti, ažurirati in urediti tako, da bodo operativni, uporabni v vsakem trenutku in življenjski. Nič ne bo škodilo, če jih bomo poenostavili in izločili iz njih tudi kakšne nepotrebne zadeve, le njihovo kakovost in učinkovitost za hitro akcijo v primeru potrebe moramo ohraniti.

Jošt Rolc iz Radovljice

Priprave na proslavo 45-letnice bojev na Lipniški planini

V Radovljici se je pred dnevi sestel pripravljalni odbor za organizacijo proslave 45-letnice bojev na Lipniški planini v osrčju Jelovice. Odbor je imenoval občinski odbor ZZB NOV, v njem pa so razen borcev tudi predstavniki DPO, SIS za kulturo in telesno kulturo, izobraževalne skupnosti, tabornikov in postaje milice.

9. septembra 1942. leta, so se na Lipniški planini borci I. grupe odredov in Selške čete spopadli s premočnim sovražnikom. V tem boju je imela največ žrtev Selška četa. Pod sovražnimi kroglami je padel cvet gorenjskega partizanstva, med njimi pa tudi predvojni revolucionar, organizator vstaje in komandant Jože Gregorčič. Padle so z Lipniške planine prenesli v skupno grobnico v Radovljici.

Letošnja proslava oz. spominska svečanost bo izjemoma drugače zasnovana kot v preteklih letih. Poudarek bo na udeležbi mladih, ki bodo zvršeni v pohodnih enotah in bodo na pohodu obiskali pomembna omotja na Jelovici, kjer so se bojevali borci v vseh obdobjih NOB. Osrednja slovesnost s kulturnim programom pa bo pri spomeniku padlim na Lipniški planini, kamor se bodo stekale poti vseh pohodnih enot. Tako bo po Poti 31. divizije z izhodiščem na Rovtarici v smeri Selške planine – Martinček odšla pohodna enota, ki jo skupaj ustanovijo z učenci sedmih in osmih razredov osnovne šole Bled, Bohinjska Bistrica in Gorje. Po Poti Cankarjevega bataljona iz Vodiške planine preko Mošenjske planine na prireditveni prostor bo odšla pohodna enota, ki jo ustanovijo osnovne šole Radovljica, Lesce in Lipnica. Z njimi bodo na pohodu tudi taborniki. Pot Gorenjskega odreda je najkrajša, gre od Martinčka do Lipniške planine, po njej pa bodo prispeli na svečanost člani ZZB NOV. Pripravljalni odbor je predlagal, da šole izberejo za svoje pohodne enote ustrezna imena partizanskih enot.

Organizatorji se bodo dogovorili tudi z borčevsko organizacijo jeseniške občine za skupne priprave in izvedbo pohoda in svečanosti. Zaenkrat je odbor točno določil le dan proslave. To bo v **soboto, 12. septembra 1987, ob 11. uri**. Pred tem bodo poskrbeli tudi za avtobusni prevoz na izhodiščne točke do 9. ure, ko se začnejo pohodi.

Tone Tavčar iz Žalca

Zlato skupnega življenja

Leta življenja hitro teko in se nabirajo kot drobni biseri na ogrlici življenja. Z njimi se nabirajo tudi življenjske izkušnje, modrost, preudarnost, ki žlahtijo pozna leta. Zato govorimo o jubilejih, zlati poroki, 50-letnici skupnega življenja. Ta dragoceni jubilej sta nedavno doživela 77-letni Jože Ferdinand in šest let mlajša Jožefa (Erjavčeva dva). Oba izhajata iz družin z velikim številom otrok, on iz obrtniške, ona iz rudarske. Spoznala sta se v Zabukovici v žalski občini, kjer sta tudi sklenila zakonsko zvezo. Jože Ferdinand je delal kot trgovec, Jožefa pa je vseskozi pridno šivala in skrbela za štiri otroke. Danes živita zadovoljna na svojem domu, obred zlate poroke pa je v poročni dvorani žalske občinske skupščine opravila Silva Učakar.

Franc Galičič iz Škofje Loke

Z borci na izletu v Beogradu

Maja je občinski odbor ZZB NOV Škofja Loka za svoje člane organiziral enodnevni izlet v Beograd. To je bilo enkratno doživetje za večino udeležencev, ki so se prvič vozili s spalnikom in ki so bili prvič v našem glavnem mestu.

Za vodstvo našega izleta je bil zadolžen izredno usposobljen vodič dipl. ing. Pavle Flere, ki je vodil našo skupino iz Ljubljane do Beograda in je nas vodil tudi na vseh ogledih po Beogradu. Omogočil nam je hiter in dober ogled mesta ter skrbel za dobro počutje nas vseh. V Beogradu smo si najprej ogledali Hišo cvetja v Užiški ulici. Uvrstili smo se med množice drugih, ki so se zgrinjali v dolgih sprevodih, da bi počastili Titov grob.

V grobni tišini smo stopali ob grobu. Besede so nam zamrle in s solzami v očeh smo obudili spomin na tvorca in velikana naše revolucije. Vtis vseh nas je bil veličasten, lep in obenem boleč.

Po obisku v Hiši cvetja smo si ogledali muzej »25. maj«. Zbirka predmetov, dragocenosti v obliki trofejev in daril, listin ter orožja so nas izjemno navdušile o veličini in pomenu Titove osebnosti.

Po ogledu muzeja je bilo kosilo in po kosilu smo nadaljevali z orientacijskim ogledom mesta. Ogledali smo si staro trdnjavo Kalemegdan in slovite Terazije, nazadnje pa smo se odpeljali še na izlet na Avalo z ogledom spomenika Neznanemu junaku.

Prehitro nam je minil čas in v poznih večernih urah smo odpotovali domov. Vsi smo bili zadovoljni in polni enkratnih vtisov iz tega Kompasovega izleta. Resnično smo bili hvaležni, da smo v tem dnevu videli toliko zanimivega.

Živa Drole:

V okviru poletnega prostovoljnega mladinskega dela

Raziskovalni tabor živinorejcev, gozdarjev in veterinarjev

Krajevna skupnost Jurklošter spada med manj razvite krajevne skupnosti na Kozjanskem. Ima vse značilnosti in probleme, ki spremljajo manj razvite dele naše republike. Za dosednji razvoj je značilno nič kaj obetajoče zmanjševanje števila prebivalcev, visoka stopnja deagrarizacije, neugodna starostna struktura, visok delež kmečkega prebivalstva, majhno število zaposlenih, slaba infrastruktura, slabše socialne razmere od občinskega in republiškega povprečja ter počasnejši razvoj kmetijstva.

Prav tu, v Jurkloštru, so se sklenili letos zbrati mladi, ki jih zanima živinoreja, goz-

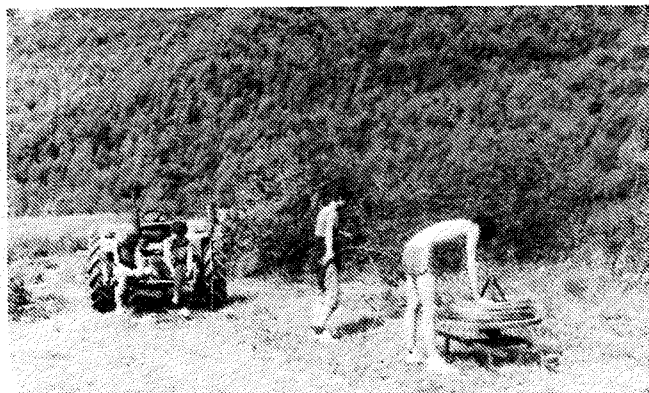
darstvo in veterinarstvo, in sicer na raziskovalnem taboru od 5. do 15. julija. Prijavilo se je 21 študentov biotehnične fakultete v Ljubljani ter višje agronomske šole iz Maribora, sodelovali pa bodo tudi srednješolci kmetijske šole iz Celja.

Kaj vse je v njihovem načrtu? Po tehnološki in ekonomski plati bodo analizirali kmetijsko in gozdarsko proizvodnjo na štirih kmetijah v zaselku Polana. Kmetije bodo usmerjali v pašo in predlagali izboljšave. Izdelali bodo program za ekonomskim ovrednotenjem. V sklopu celovite obravnave kmetije pa bodo analizirali tudi delež

dohodka kmetije. Za širše območje Jurkloštra namenjajo izvesti anketo o velikosti in razdrobljenosti kmetij, o zaraščanju kmetijskih površin, o strojni opremljenosti za delo na kmetiji in v gozdu, pregledali bodo starostno strukturo in zbrali mnenja lastnikov o nadaljnjem izkoriščanju teh površin. Na tej podlagi bodo predlagali usmeritev na teh zemljiščih. V precep bodo vzeli tudi štiri kmetije, in sicer za ugotavljanje porabljenega časa za delo v gozdu, usposobljenost za to delo in primernost strojne opreme. In ni še vse: zanima jih še problematika okuženosti govejih čred z zjedalci, problem mastitisa na

usmerjenih kmetijah. Izdelali bodo računalniški program, ki ga bodo poimenovali »Hlevska knjiga« in statistično obdelali podatke ankete ter proizvodnih programov. Ne nazadnje bodo predstavili postavitev električne ograje in ureditev pašnika za mlado živino na eni ali dveh kmetijah, preučili možnosti za pašno-kasno rabo in možnost skupinske pašne na celotnem območju.

Res velikopotezni načrti za deset dni! Ob praksi pa bo svoje mesto zavzela še teorija. Na taboru so namreč posebej organizirali veterinarskimi dan, dan pašništva in gozdarski dan s predavanji priznanih profesorjev stro-

Takole smo jih posneli, udeležence kmetijsko-raziskovalnega tabora v okviru MDA, poleti 1985 v Križu nad Sevnico, ko so napeljevali žično ogrado.

kovnjakov (dr. Vomar, dr. Vidrih, dr. Verbič, s svojimi pripisovki pa sodelujejo še dr. Osterc, mg. Erjavac, strokovna pospeševalna služba KZ Laško, veterinarska postaja Laško in TOK gozdarstvo Laško), ki so pripravljene odgovarjati na vprašanja vseh zainteresiranih krajanov, ki so na pogovore in predavanja seveda prisrčno

vabljeni.

Kaj lahko rečemo ob koncu? Samo to, da želimo aktivu mladih raziskovalcev Kmetijskega inštituta Slovenije veliko uspeha, ki bo prinesel premik na bolje, ne samo na raziskovalnem območju Jurkloštra, ampak tudi drugod pri nas, kjer se ljudje otepajo s podobnimi problemi.

Lojz Tršan po nedavni skupščini ZZB NOV v Ljubljani Center

O delu in natečaju

30. junija je bila v prostorih Magistrata letna skupščina organizacije ZZB NOV občine Ljubljana Center. Resnica je, da je bilo delo uspešno, kar je posledica marljive dejavnosti krajevnih organizacij, ki so jim skupne povezava z mladimi v šolah, skrb za spominska obeležja NOB, sodelovanje v krajevni samoupravi ter pomoč članom pri reševanju zdravstvenih in socialnih problemov, ki so vse bolj pereči, čeprav so bili v zadnjem

času doseženi uspehi pri negi na domu in gospodinjstvi pomoči. Zdraviliško-klimatsko zdravljenje pa bodo poskušali ohraniti na dosednji ravni in pričakujejo, da bo ta način zdravljenja omogočen vsaj 20 odstotkom upravičencev. Krajevne organizacije so opozorile tudi na problem oskrbe spomenikov republiškega pomena, ker zanje niso našli skrbnikov ter na klub delegatov, ki naj tudi nadalje opravlja svojo dosedanjo dejavnost. V občini

Center sta izšli tudi dve publikaciji o NOB. 1986 je krajevna organizacija ZB NOV Oskar Kovačič s Prul izdala brošuro z naslovom Ilegalni bunkerji med NOB na Prulah, ista organizacija pa je bila tudi iniciator za izdajo knjige Draga Košmrlja in Zive Kraigher z naslovom Hiša za gradom št. 1, ki so jo izdala družbenopolitične organizacije in skupščina občine Ljubljana Center. V pripravi so tudi krajevne kronike Gradišča, Starega Vodmata in Stare Ljubljane. Zelo odmevna pa je bila tudi prireditvev, oziroma natečaj »Revolucija še traja, kje je naše in moje mesto v njej«. Pri organizaciji so imeli borci vidno mesto. V natečaju je sodelo-

valo okrog 10.000 učencev iz šol pobratenih občin Delnice, Murska Sobota in Center ter devetih pobratenih KS, z literarnimi, likovnimi in fotografskimi prispevki, s kulturno prireditvijo in kritično razpravo o družbenih dogajanjih na okrogli mizi v Cankarjevem domu. Prav ta, že četrti, natečaj je potrditev prizadevanj organizacije, da se še tesneje poveže z mlado generacijo v dialogu, ki ga bo potrjevalo življenje. Večini borcev je bila pred približno štiridesetimi leti prav tako mlada, kot so danes srednješolci, prav tako narodno zavedna, kritična in samostojna v svojih odločitvah. In to je lahko izhodišče za povezovanje.

Milenko Strašek: Konjiški obisk

Premiera filma o frankolovskih žrtvah

»Nikakršnih osrednjih proslav ob dnevu borca več, smo se odločili v slovenjekonjiški občini, pač pa manjše, po krajevnih skupnostih,« je v enem prvih, hudo soparnih poletnih dni, v stari hiši sredi v nebo segajoče novine modernih oblik in iskanj dejal predsednik konjiških borcev Miha Urbašek.

Sicer pa se bodo konjiški borci za svoj praznik srečali na Tolstem vrhu, pri Pustovi zidanici, danes spominskem domu, kjer je leta 1945 smrtno ranjen umrl komandant Bračičeve brigade Milenko Knežević. Zidanica, prelep etnografski spomenik, je zadnje dni dobila še dopolnitev, brez katere bi bila prav gotovo siromašnejša: obnovili so tudi skromno gospodarsko poslopje.

Odmaknjena domačija je res imeniten poizkus ohraniti dediščino, vendar se zastavlja vprašanje, kako prostorom, kjer sta dve razstavni zbirki, vdihniti življenje. Tega tudi v Konjicah ne vedo. Možnosti je seveda več, prostor je na voljo in ga domačini bolj ali manj uporabljajo, obiskovalec, ki je priso-

pihal na grič – tod vodi kurirska pot in konjiška planinska transversala – pa se mora sprijazniti, da bo ostal lačen in žejen!

21. julija, je opozoril Urbašek, si bodo Konjičani lahko ogledali premiero dokumentarnega filma, ki so ga posneli v filmski sekciji novinarskega društva Maribor, o frankolovskem zločinu. Avtorji filma so obiskali, tudi Djordja Mikšo, ki je pomagal obešati talce (obsojen na 16 let zapor), pa tudi domačine in tiste, ki so kopali grobove.

Težave z denarjem pestijo tudi konjiške borce, saj jim ga za redno dejavnost, obnovo spomenikov in podobno, krepko primanjkuje. Denarjev je namreč precej manj, kot so predlagali.

Več sreče so imeli z osrednjim spomenikom, ki bo predstavljal svobodo, revolucijo in gospodarski napredek in si ga bodo Konjičani lahko prvič ogledali 12. oktobra na svojem glavnem trgu. Spomenik je delo akademskega kiparja Franceta Purge, stal pa bo dobri dve stari milijardi.

Jože Čurin iz ljubljanske občine Šiška

Praznovanje

Dvaindvajsetega junija leta 1941 je Nemčija napadla Sovjetsko zvezo. Tega dne so se v stanovanju pri Filipu Bernardu na Vodnikovi cesti 27 sestali nekateri člani CK KPS in odločili, da ustanovijo glavno poveljstvo slovenskih partizanskih čet. Delovni ljudje in občani občine Ljubljana-Šiška na ta dan praznujejo svoj občinski praznik.

Zvrstile so se številne kulturne in športne prireditve. Na ogled so bile razstave slikarjev in učencev osnovnih šol, v dvorani Društva upokojencev in Kebetovi 9 v Ljubljani pa je bila odprta razstava »junaki borbe – junaki dela«. Otvoritev so se udeležili številni ugledni družbenopolitični delavci republike, mesta Ljubljane in občine. Razstavi se je pridružila tudi sekcija obravnava teme »revolucionar – delavec – ustvarjalec – človek«.

Razstavo si je ogledala tudi Pepca Kardelj.

Vojko Čeligoj iz Ilirske Bistrice

Pohodi se vrstijo

Mladi člani Planinskega društva Snežnik iz Ilirske Bistrice so na pomlad pripravili in izvedli številne pohode v naravo in gore. Več kot dva tisoč mladih je tako obiskalo okoliške vrhove. Vsekakor je bilo najbolj živahno na Kozleku, Vremščici, Gabrovcu, Tabru, Snežniku, Dletu in Žabniku. V Kuteževem se je zbralo skoraj štiristo cicibanov planincev iz vseh otroških vrtec v občini in so se skupaj z vrstniki iz Pivke podali ob gornjem toku reke Reke, ki je tu še majhen potoček. Več kot tristo njihovih starejših vrstnikov, pionirjev planincev pa se je zbralo v Podgradu na njihovem 14. občinskem srečanju in se podalo na razgledni Žabnik v Čičariji.

Na pohodih v naravo redno obiskujejo tudi spominska obeležja padlih junakov in jih krasijo s planinskim cvetjem. Tako je bilo tudi v štirih zaselkih vasi Golac pod Žabnikom, kjer so jim domačini pripovedovali o tragičnih in slavnih dogodkih iz našega osvobodilnega boja v tej in drugih čičkih vaseh.

Janez Kuhar iz Cerkelj

Razstava cvetja in lovstva

V Cerkljah je bila 21. razstava cvetja in 18. razstava lovstva – Vsak dan kulturne in zabavne prireditve – Na razstavi je sodelovalo dvesto razstavljalcev – Pokrovitelj Gorenjska turistična zveza.

Prejšnjo nedeljo so v osnovni šoli Davorin Jenko v Cerkljah zaprli razstavo cvetja, ki jo pod pokroviteljstvom Gorenjske turistične zveze v počastitev 4. julija, dneva borca, vsako leto pripravi domače turistično društvo. Letošnja razstava je bila še posebej zanimiva, na njej pa je sodelovalo petsto razstavljalcev iz vse Slovenije.

Razstavljali so preprosto, a lepo cvetje, pa tudi najlepše cvetlične in zimzelene redkosti. Predsednik komisije za pripravo letošnje razstave je bil Janez Por. Posebno zanimiv je letos bil lovski del razstave, kjer so bile na ogled trofeje z revirja. Na razstavi so sodelovali tudi ribiči, čebelarji in gospodinje, ki so prikazale številna ročna dela, gobeline, makrameje, cvetje in kulinarčne izdelke. Pokroviteljica kulinarčne razstave je bila Gorenjska kmetijska zadruga TZO Cerklje. Zanimivi so bili tudi izdelki učencev osnovne šole.

Je Davorin Jenko in otrok VVZ Kurirček Robi iz Cerkelj, prvič pa so na razstavi sodelovali obrtniki cerkljanskega območja. Obiskovalci so lahko kupili tudi najrazličnejše rastline, cvetice in podobno zasebnih vrtnarjev, pa tudi tukajšnjih cvetličarn. V času razstave je bilo več

kulturnih in zabavnih prireditev: na dan otvoritve je bil ples z ansamblom Lipa, v četrtek ples z ansamblom Srečka Vrtnika, v petek pa tekmovalno harmonikarjev, na katerem je zmagal Stane Kregar iz Stahovice. Pel je tudi moški pevski zbor KUD Davorin Jenko v dvorani zadružnega doma v Cerkljah. Ob samem dnevu borca pa so nastopili učenci osnovne šole Davorin Jenko iz Cerkelj. Za letošnjo razstavo, ki je bila v vseh prostorih osnovne šole, je bilo po vsej Sloveniji veliko zanimanje, (9000 obiskovalcev) vanjo so cerkljanski organizatorji vložili tudi veliko truda, knjiga vtisov pa priča, da je razstava ugajala.

Viktor Dragoš iz Kočevja

Nekdanji otroci interniranci tudi danes potrebujejo pomoč

Na pobudo Sekcije interniranih otrok pri Občinskem odboru ZZB NOV Kočevje je bilo 20. junija v Kočevju prvo srečanje interniranih otrok iz območja občine Kočevje. Ti so od julija 1942 do septembra 1943 preživeli v italijanskih taboriščih Rab, Gonars in Treviso. Po zbranih podatkih je bilo iz območja te občine, posebno pa iz območja nekdanjih občin Draga in Osilnica v taboriščih interniranih 308 otrok, od teh pa jih je tam umrlo 50. Sedaj jih še 123 biva v tej občini.

Iz podanih poročil in razprave je bilo mogoče ugotoviti, koliko gorja so preživeli taboriščniki, posebno pa otroci. Obudili so spomine na nečloveški prevoz od domačih vasi pa vse do življe-

nja v taboriščih. Razprava je nakazala, da bi morali tistim, ki so preživeli to gorje v prihodnje nuditi večjo pomoč pri reševanju socialnih in zdravstvenih težav. Prebivalci, ki so se po 14-mesečni internaciji vrnili na svoje požgane in porušene domove v septembru 1943, so imeli majhne možnosti za bivanje na svojih domovih. Mnogi so se odselili, nekateri pa so si uredili zasilna prebivališča na pogoriščih. Iz zbranega gradiva o življenju v taboriščih, medvojnem in tudi povojnem življenju teh nekdanjih otrok je bilo mogoče ugotoviti, da je bilo njihovo otroštvo uničeno. Mnogi imajo od tega posledice. Zato bi bilo prav, da bi se jim posvetili z večjo skrbjo in jim ponudili pomoč.

Še o lanskoletnem spominskem pohodu partizanov na Triglav

Z velikim veseljem sem v TV-15 prebral obvestilo, da bo tudi letos organiziran spominski pohod partizanov na Triglav, in to 24. in 25. julija. Od boru skupnosti borcev 31. divizije in Prešernove brigade se za njihovo prizadevnost, da tudi letos organizirajo spominski pohod na Triglav, že zdaj tovariško zahvaljujem.

Lanskoletni spominski pohod na Triglav zasluži še enkrat vso pohvalo od nas, udeležencev, saj nam je ostal res v lepem spominu. Da bi bil letošnji pohod še bolj organiziran in da bi bilo vzdušje na njem še prijetnejše, bi želel napisati nekaj pripomb na lanskoletni pohod in dati nekaj predlogov za letošnji pohod na Triglav.

Na zbornem mestu na Rudnem polju nisem pričakoval, da bomo dobili klobuke, temveč triglavke. To je bil vendar spominski pohod partizanov na Triglav! V tistih težkih in usodnih vojnih letih za naš narod je Triglav postal simbol

upora proti okupatorju in domačim izdajalcem, smisel boja za svobodo. Ta simbol boja pa je postalo tudi partizansko pokrivalo triglavka, saj je dobila po njem ime.

Zato organizatorjem predlagam, v kolikor jim to denarna sredstva omogočajo, da dajo napraviti potrebno število triglavk za udeležence pohoda.

Tempo pohoda je bil brez potrebe malo hiter. Ko smo prišli v dom na Kredarici, nismo vedeli, kam s časom. Predlagam, da se prvi malo večji počitek, vsaj 30 minut, določi na zelenici izpod Studerskega prevala, drugi (najmanj eno uro) pa pri Vodnikovem domu na Velem polju. Poleg tega predlagam, da gredo na čelu kolone starejši partizani, ne pa vojaki in starešine planinskih enot, ki so veliko mlajši od nas in ki so veliko vzdržljivejši.

Pričakoval sem, da bo po končani slovesnosti odkrivanja spominske plošče na planinskem domu na Kredarici

priložnost program v gostinskih prostorih doma, a ga ni bilo.

Rad bi na tem mestu pohvalil pobudo tovariša Joca Turka, ki je pred domom na Kredarici organiziral prijetno partizansko vzdušje z zanosnim petjem partizanskih pesmi. Moja pohvala tudi tovarišu dr. Levu Svetku za toplo evociranje svojih spominov na njegov vzpon med vojno na vrh Triglava in za deklamiranje pesmi na vrhu Triglava »Pozdravljam te, gora vladar...« Poslušali smo ga z odprtimi usti.

Prav bi bilo, da se letos v gostinskih prostorih organizira primeren program in da bi ob spremljavi harmonike vsi skupaj zapeli več partizanskih in narodnih pesmi.

Ko smo drugega dne po vrtni s Triglava počivali na sončni gozdni jasi na Rudnem polju in čakali, da se zberejo vsi udeleženci pohoda, smo bili vsi precej žejni. Kaj bi ne bili, saj je bil za nami večurni pohod. Kljub temu je bilo vzdušje

je čudovito. Bili smo veseli, da je za nami uspešno končan vzpon na Triglav in to se je lahko videlo na obrazu slehernega udeleženca.

Kdo med nami si ne želi podaljšati življenja, živeti dlje; kot je običajno namenjeno in h koncu se najti konček zadovoljstva?

zov prikorakali na slavnostni prostor. V koloni so manjkali harmonikarji, da bi bilo vzdušje še bolj partizansko, naš korak bolj prožen in pesem še bolj glasna.

Na koncu tega sestavka se želim še enkrat zahvaliti organizatorjem lanskoletnega pohoda na Triglav za dobro organizacijo. Moje pripombe ne morejo prav v ničemer zmanjšati pomena lanskoletnega pohoda na Triglav. Organizacijski odbor pa zasluži veliko pohvalo tudi zaradi poguma, ki ga je pokazal pri uresničevanju svoje ideje.

Triglav, kakršnega si želimo

Za priprave na letošnji spominski pohod borcev na Triglav je vse manj časa. Organizacijski odbor se je odločil za omejeno število pohodnikov: na Kredarici je rezerviranih le sto prenočišč. Vse kaže, da tudi organiziranega prevoza do Rudnega polja ne bo. Prijave zbira do 17. julija v uredništvu TV-15 (Miklošičeva 28, 61000 Ljubljana).

Pohodniki pojdejo na pot 24. julija ob 8. uri z Rudnega polja. Cilj prvega dne bo Kredarica, na vrh pa pojdejo 25. julija. Naj se tudi letošnji pohod konča tako srečno, kot se je lanskoletni.

Jože Čurin

Tudi harmonikar bi na tem mestu prav prišel. Tista ura čakanja na gozdni jasi je bilo enkratno doživetje. Zdelo se mi je, kakor da partizanska brigada počiva na gozdni jasi po zmagovitem boju in da pripovedovanja, kako je kdo doživel boj, ni ne konca ne kraja. Kljub veliki žeji smo strumnih korakov in nasmejanih obrazov

negu udeleženca. Ko smo počivali na travi, smo si tovariško delili med seboj zadnje kapljice žganja, konjaka in osvežilnih pijač. Delili smo si koščke jabolk, pomaranč in limon, kakor smo delili med seboj koščke kruha v partizanih. Žal se gostinci niso spomnili, da bi na gozdno jaso pripeljali nekaj zabojev piva in osvežilnih pijač

Mitja Tollazzi

Tekmovanje upokojencev

Kdo med nami si ne želi podaljšati življenja, živeti dlje; kot je običajno namenjeno in h koncu se najti konček zadovoljstva?

Zveza Društev upokojencev občine Domžale vsako leto organizira srečanja – športnikov upokojencev, ki tekmujejo v različnih športnih panogah; šahiranju, balinanju, kegljanju in streljanju z zračno puško.

Na tristem kegljišču gostišča tovarne Induplati Jarše v Jaršah pri Domžalah je bilo tradicionalno, že tretje po vrsti meddruštveno tekmovanje v kegljanju moških in ženskih ekip. Nastopilo je 23 tekmovalcev in tekmovalk, ki so metali po tri sete na vsaki stezi. Med ekipami so bili najboljši upokojenci iz Domžal z 282 podrtimi keglji in zasedli prvo mesto in prejeli pokal, drugo mesto upokojenci iz Mengša z 278 keglji, tretje mesto upokojenci iz Radomelj z 251 podrtimi keglji in zadnje četrto mesto upokojenci iz Moravč z 225 keglji.

Ženski ekipi Društva upokojencev Domžale in Moravč sta tekmovali ekipno po tri tekmovalke in metale po tri sete na vsaki stezi ter Domžalčanke premagale Moravčanke za 30 lučajev.

Tako sta obe ekipi kegljačev iz Društva upokojencev bili prvi in prejeli pokale, ostale ekipe pa pisna priznanja za sodelovanje. Vse to jim je bilo vročeno na zaključni prireditvi ob

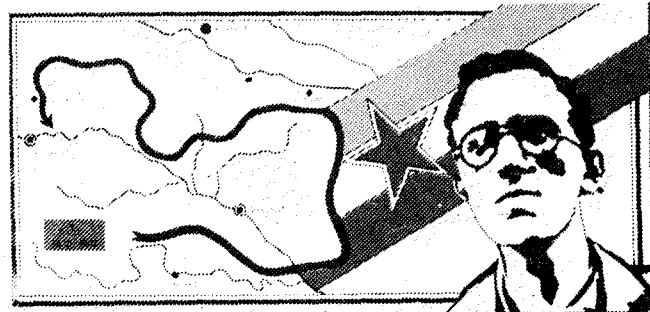
tretjem tednu upokojencev v stari Kino dvorani Domžale.

Pri vseh treh športnih srečanjih pa so se pojavljale tudi posamezne pomanjkljivosti, je dejal predsednik komisije za šport in rekreacijo AVBELJ Franc-Lojko. Poznavanje športnih pravil še ni zadovoljivo, uskladiti bi tudi bilo treba športno delovanje. Prepričan pa sem, da so naši tekmovalci in tekmovalke dosegli pomembne rezultate v občini.

Tekst in foto: Jože Novak

Vabila in obvestila

Proslava v počastitev 45. obletnice ustanovitve I. SPUB Tone Tomšič bo 16. julija letos ob 10. uri v kasarni Boris Kidrič v Ljubljani (Sentvid)

★ ★ ★

Odbor skupnosti borcev 7. SNOUB Franceta Prešerna in Komanda garnizona Kranj vabita borce Prešernovce na svečanost in tovariško srečanje ob 44. obletnici ustanovitve Prešernove brigade, ki bo v soboto 11. julija 1987 ob 10. uri v vojašnici Stane Žagar v Kranju, enoti, ki nadaljuje tradicije Prešernove brigade.

Po svečanem delu, zaobljubi mladih vojakov in podelitvi priznanj bo otvoritev preurejenega muzeja brigade, nato pa tovariško srečanje v parku vojašnice.

★ ★ ★

Vabimo vse občane, posebej pa še borce in aktiviste Kozjanskega področja, na tradicionalno proslavo ob dnevu vstaje slovenskega naroda, ki sovpada s 40-letnico ustanovitve ZZB NOV Jugoslavije. Proslava bo 22. julija 1987, ob 10. uri pri spominskem obeležju Pod lipo na Ložcah (Bohor).

Prihod na proslavo je možen tudi z motornimi vozili iz smeri Krško-Brestanica-Senovo-Srebotno-Ložce.

★ ★ ★

Skupnost Borcev italijanskih enot v NOV PO Slovenije vabi na redno skupščino Skupnosti borcev italijanskih enot v NOV Slovenije, ki bo v Izoli, dvorana v Pittonjevi ulici 9, v soboto, 11. julija, ob 9. uri.

★ ★ ★

Organizacije združenj borcev NOV Cerkljanske in Domicilni odbor SVPB Franja vabijo vse sanitetno osebe 9. korpusa NOVJ in ranjence na odkritje spomenika pokojnemu dr. Viktorju Volčjaku, ki bo v nedeljo, 19. julija 1987, ob 10. uri na parkirišču pred bolnico Franjo.

★ ★ ★

Zveza koroških partizanov Področni odbor Pliberk

Ob dnevu vstaje slovenskega naroda vabimo na 8. spominski pohod na Komelj »Po poteh Domnove čete«, ki bo v nedeljo, 19. julija 1987.

Zbirališče je od 8.30 do 9. ure pri tovarišu Janku Apovniku na Borovju štev. 32 pri Pliberku (Woroujach bei Bleiburg). Apovnikova hiša je ob cesti, ki vozi iz Pliberka proti državni meji – Holmec, 2 kilometra pred mejo na razpotju Šmarjeta-gostilna Kos.

Odhod od Apovnika bo ob 9. uri preko Šmarjete do spomenika padlim partizanom na Komelju, kamor bomo prišli ob 13. uri. Tam bo kratka spominska svečanost, potem pa partizanski miting.

Pot pohoda je dolga 7 kilometrov v eno smer. Za vse tiste, ki te poti ne zmorejo, je zbirno mesto pri spomeniku pri Cimpercu. Na pohodu bomo obujali spomine na težke čase našega narodnoosvobodilnega boja in se spominjali vseh tistih, ki so v tem težkem času trpeli in dali svoja življenja za našo svobodo. Na spominski pohod vabimo vse, posebno še naš mladi rod, da se bo še bolj seznanil z našo slavno preteklostjo.

Opozarjamo vse pohodnike, da pridejo na pohod primerno oblečeni in obuti! Za malico in pijačo bo poskrbljeno.

Krajevna organizacija ZB NOV vabi 19. julija ob 11. uri v Hrastnik pri Moravčah na proslavo v spomin 45. obletnice požiga te vasi. Nemci so zmetali v ogenj 11 moških prebivalcev, ostale pa izselili.

V spomin na ta žalostni dogodek, vabimo borce, aktiviste in ostale, da se te proslave udeležijo v čim večjem številu.

Zeliščarji, v Rog!

Društvo zeliščarjev Ljubljana organizira v soboto, 18. julija 1987, strokovno ekskurzijo v Kočevski Rog in okolico.

Program:
– ob 7. uri odhod z osebnimi avtomobili. Zbirališče na Trgu osvoboditve pred Univerzo v Ljubljani.

– ob 9. uri odhod iz Kočevja proti Rogu. Med potjo bomo nabirali zdravilna zelišča in druge godzne sadeže. Ogleдали si bomo jelko – kraljico Roga in pragoz. Tu bomo položili šopke cvetja na grobišče, kjer so Nemci 1943. leta ustrelili in zažgali 28 partizanskih ranjencev.

– nekako ob 12. uri prispejemo na vrh Roga (k nekdanji žagi), kjer si bomo ogledali zeliščne sušilnice in imeli kosilo – enolončnico, v glavnem iz zelišč.

Ekskurzijo bosta vodila Stane Erjavec in Ivan Maršič, ki bosta tudi predavala o nabiranju, sušenju in praktični uporabi zdravilnih zelišč, kakor tudi o zaščiti okolja in naših gozdov.

– ob 15. uri odhod iz Roga mimo vasi Travniki, Ribnik, Komarne vasi do Gač, kjer si bomo ogledali eno naših najlepših smučišč. Tu bomo lahko nabirali zelišča.

Prosimo, da sporočite udeležbo najpozneje do 15. julija 1987 pisno ali telefonsko na naslov Stane Erjavec, Ljubljana, Poklukarjeva 57/a tel. (061) 264-900.

Domicilni odbor Ženske čete Prekomorskih brigad, Vrtača 11, Ljubljana, je sklenil zbrati gradivo za življenjepis-monografijo o Nadi Žagar, sekretarki SKOJ-a III. prekomorske udarne brigade, ki je bila smrtno ranjena v bojih za Knin, decembra 1944. leta. Delovna skupina za pripravo monografije pri domicilnem odboru prosi vse, ki so Nado Žagar poznali ali z njo sodelovali od otroštva do njene smrti, da spomine nanjo opišejo in svoje prispevke dostavijo na naslov domicilnega odbora, po možnosti v septembru letos. Zlasti bi nam poleg osebnih opisov lika pokojne Nade bilo dobrodošlo slikovno in drugo dokumentarno gradivo.

tv-15 naš TOVARIŠ

TV-15 je oznaka za kurirsko postajo, ki je bila najdlje v vasi Občice v dolini med Dolenjskimi Toplicami in Semičem

Za razvijanje vrednot narodnoosvobodilnega boja in revolucije je TV-15 prejel nagrado vstaje slovenskega naroda za leto 1978 – Časopisni svet TV-15 naš tovariš: MIRA SVETINA (predsednica); člani: DUŠAN BENKO, RASTKO BRADARSKA, MILAN FILIPČIČ, TONE GOŠNIK, FRANC KONOBELJ, MARIJAN LAH, FRANJO MAROŠEK, IVO OREŠNIK, JOŽE OBLAK, ZORKA PERŠIČ, IVAN JEPINČ, JOŠT ROLC, VANDA ŠKODNIK in delegati: LOJZE ERBEŽNIK, RK ZRVS SLOVENIJE, VLADIMIR DEJAN, IS SKUPŠČINE (SRS, MARINKA LEVIČNIK, SPIZ SRS)
Glavni urednik: ZVONE KRŽIŠNIK; Odgovorni urednik: VIKTOR KONJAR; Novinarji – uredniki: ŽIVA DROLE – TV-15 za mladino; BOJAN KUNTARIČ – notranja politika; MILENKO STRAŠEK – reportaža; BOJANA ŽOKALJ-JESIĆ – naša organizacija; Lektorica: MIRANDA MRČELA; Tehnični urednik: DRAGO SETNIČAR; Tajnica uredništva: MARA OKORN; Vodja uprave: BOJAN ZVONAR; Telefon uredništva: 327-780; Telefon uprave: 317-049 – Uprava in naročniški oddelki: Moše Pijade 24, p. p. 1598, 61001 Ljubljana – Letna naročnina 4.400 din, posamezna številka v prosti prodaji 100 din – Tekoči račun: Založba Borec p. o. Ljubljana 50101-603-45772 – TV-15 izhaja vsak teden, izdaja ga Založba Borec, Ljubljana, Miklošičeva 28 – Rokopisov in fotografij tne vračamo – Po mnenju sekretariata za informacije IS SR Slovenije štev. 42/I-72 od 12. 4. 1974 se za TV-15 ne plačuje temeljni davek od prometa proizvodov – Korektore in tisk: CGP Delo, Ljubljana, Titova 35